תלמוד בבלי · אחרונים · רש״ש · סדר מועד

רש"ש על יומא

רבי שמואל שטראשון [הרש"ש]

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

רש"ש על יומא

רבי שמואל שטראשון [הרש"ש]

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/רשש-על-יומא/
הקובץ נוצר ב־17 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

דף ב. 6
דף ב: 6
דף ג. 7
דף ג: 7
דף ד. 8
דף ד: 8
דף ה. 9
דף ה: 10
דף ו. 10
דף ו: 11
דף ז. 11
דף ז: 12
דף ח. 12
דף ח: 12
דף ט. 12
דף ט: 13
דף י. 13
דף י: 14
דף יא. 14
דף יא: 15
דף יב. 16
דף יב: 18
דף יג. 18
דף יג: 18
דף יד. 19
דף יד: 20
דף טו. 21
דף טו: 21
דף טז. 22
דף טז: 22
דף יז. 22
דף יז: 23
דף יח. 23
דף יח: 23
דף יט. 25
דף יט: 25
דף כ. 26
דף כ: 26
דף כא. 26
דף כא: 26
דף כב. 27
דף כב: 28
דף כג. 28
דף כג: 29
דף כד. 29
דף כד: 30
דף כה. 30
דף כה: 31
דף כו. 32
דף כו: 33
דף כז. 34
דף כז: 34
דף כח. 34
דף כח: 35
דף כט. 35
דף כט: 36
דף ל. 36
דף ל: 37
דף לא. 37
דף לא: 37
דף לב. 38
דף לב: 39

דף לג. 39
דף לג: 40
דף לד. 40
דף לד: 40
דף לה. 41
דף לה: 41
דף לו. 41
דף לו: 42
דף לז. 42
דף לז: 43
דף לח. 44
דף לח: 44
דף לט. 45
דף מ. 45
דף מ: 46
דף מא. 46
דף מא: 46
דף מב. 47
דף מב: 47
דף מג. 48
דף מג: 49
דף מד. 50
דף מד: 50
דף מה. 50
דף מה: 51
דף מו. 51
דף מו: 51
דף מז. 52
דף מז: 52
דף מח. 53
דף מח: 53
דף מט. 54
דף מט: 54
דף נ. 54
דף נ: 55
דף נא. 55
דף נא: 55
דף נב. 56
דף נב: 56
דף נג. 57
דף נג: 57
דף נד. 58
דף נד: 58
דף נה. 59
דף נה: 59
דף נו: 60
דף נז. 60
דף נז: 60
דף נח. 61
דף נח: 61
דף נט. 62
דף נט: 62
דף ס. 63
דף ס: 63
דף סא. 63
דף סא: 64
דף סב. 64
דף סב: 65
דף סג. 65
דף סג: 66
דף סד. 66
דף סד: 67
דף סה. 67
דף סה: 67

דף סו. 68
דף סו: 68
דף סז. 69
דף סז: 69
דף סח. 70
דף סח: 70
דף סט. 71
דף סט: 71
דף ע. 71
דף ע: 72
דף עא. 73
דף עא: 73
דף עב. 74
דף עב: 74
דף עג. 75
דף עג: 76
דף עד. 77
דף עד: 77
דף עה. 78
דף עה: 78
דף עו. 78
דף עו: 79
דף עז. 79
דף עז: 79
דף עח. 79
דף עח: 80
דף עט. 80
דף עט: 80
דף פ. 81
דף פ: 82
דף פא. 83
דף פא: 84
דף פב. 84
דף פב: 85
דף פג. 85
דף פג: 86
דף פד. 87
דף פד: 87
דף פה. 89
דף פה: 90
דף פו. 90
דף פו: 91
דף פז. 92
דף פז: 92
דף פח. 93

דף ב.

גמרא כלי גללים כו' דלא מקבלי טומאה. כצ"ל:
גמ' שם שנאמר הבירה אשר הכינותי. ק"ק דלא הביא קרא המוקדם שם ברה"פ כי לא לאדם הבירה. ומה שפרש"י אשר הכינותי אשר זמנתי לה מקום. ל"י מדוע לא פירש על הזמנת כסף וזהב ושא"ד כדכתיב שם ברה"פ הכינותי לבית אלהי הזהב כו':
גמ' שם ופרה לאו בת כפרה היא. והא דאמרי' במו"ק (כח) מה פרה מכפרת וע"ש בתוס'. מ"מ עיקרה לטהרה באה עי' ת"י לקמן (מב):
גמ' שם ומה כאן פרישה אף להלן פרישה. ק"ל א"כ ליבעי פרישה בעזרה דוקא כמו במלואים דהיתה פתח א"מ:
רש"י (ברה"ע) כדיליף בהוריות כו'. אנכי לא מצאתי שמה:
רש"י ד"ה צפונה מזרחה. של עזרה היתה. עזרה מאן דכר שמה. והכי הל"ל של הבירה:

דף ב:

גמרא ואימא צוה דיוה"כ דכתיב ויעש כו'. הן לפי המבואר בש"ר ס"פ ל"ח ובויק"ר פכ"א דאהרן ה"ל רשות ליכנס בכל שעה שירצה בסדר הזה ולפ"ז יל"פ הכתוב דויעש כו' לא כפרש"י כשהגיע יוה"כ אלא תיכף כשא"ל משה הפרשה וכן שמעתי בשם הגר"א ז"ל. י"ל דכוונת הגמרא דנילף מצוה דאהרן היה טעון ג"כ פרישה בכל עת שהיה רוצה להכנס ולכפר אתא ליוה"כ ומתורץ קושיית התוס'. והא דקאמר הש"ס צוה דיוה"כ ל"ד אלא ר"ל דכתיב גבי יוה"כ והא דקאמר לקמן (ד) וכ"ת יוה"כ קמא הוא דבעי פרישה כו' דלפ"ז הל"ל יומא קמא. י"ל דלא על אהרן לבד קאמר אלא על כל כה"ג:
גמ' שם ואין דנין צותו מצוה. ק"ק דהא בהאי קרא כתיב ג"כ צוה בראשו אשר צוה ה' את משה:
גמ' שם אלא דנין כו' מפרישת שבעה ליום א'. ק"ל מנ"ל דהאי פרישה הוא משום יום הח' דפשטיה משמע שהיתה לחנכם בזה לכהונת עולם:
[**רש"י ד"ה ואימא כפרה דקרבנות. כגון קרבנות יחיד כו'.** הא דלא פי' בק"צ כגון שעירי המוספין דכתיב בהן ג"כ לכפר. הוא משום דלא א"ש עלייהו תירוצא דכל יומא איתנהו. אבל מ"מ יל"פ כגון פר הע"ד ושעירי ע"ז] :
תד"ה ואימא. דכי קאמר ריב"ל מתני תרתי כו'. כצ"ל:
תוס' ד"ה הנ"מ. וקשה דביבמות כו' הנ"מ היכא דליכא דדמי ליה כו'. כצ"ל:

דף ג.

רש"י ד"ה איל אחד. הוא האמור בפינחס למוספין. כצ"ל:
רש"י ד"ה לאפוקי עצרת. לחובת שתי הלחם דכתיב והקרבתם כו'. כצ"ל:
תד"ה פז"ר. פרש"י רגל לעצמו כו'. הוא בסוכה (מח):
בא"ד והכי אמר בירושלמי בפ"ב דבכורים. כצ"ל וכ"ה בתוס' סוכה (מז) ד"ה לינה:

דף ג:

גמרא כתוב אחד אומר ועשית לך ארון עץ כו'. עי' תוס' חולין (צב). ולהרש"א לקמן (עב ב) בח"א ולהרי"ף בע"י כאן אישתמיטו דבריהם:
גמ' שם ע"כ ל"פ אלא בקיחות דעלמא כו' קח לך סמים. קשה מדוע ל"ק קח לך בשמים כו' המוקדם. ונ"ל דלכאורה קשה איך אפשר לומר דהקטורת היתה משל משה הלא בפ' תרומה כתיב דבר אל בנ"י ויקחו לי תרומה וגו' וזאת התרומה וגו' ולקטרת הסמים. וגם בפ' ויקהל כתיב והנשיאים הביאו וגו' ולקטרת הסמים. וע"כ צ"ל דכוונת הש"ס היא על קטרת ראשונה (עי' רמב"ם בפ"ב מהל' כהמ"ק ה"ח) ולפ"ז א"ש דלא הביא קח לך דשה"מ דלא נעשית רק פעם א' בימי משה (כמ"ש הרמב"ם שם פ"א ה"ה) ובפ' תרומה כתיב שם ג"כ בשמים לשה"מ וכן בויקהל שם גבי נשיאים:
גמ' שם אילימא תחילה בכה"ג. אע"ג דח' למילואים היה ג"כ בכה"ג וקדים ליוה"כ. מ"מ הקבלות וההולכות היה בו ע"י בניו ע"ש בביאור רנה"ו משא"כ ביוה"כ כל העבודות דחובת היום (עי' מש"כ לקמן י"ב בס"ד) אינו אלא בו. או דר"ל בקרבנות הנהוגים לדורות משא"כ דח' למלואים לא היו אלא לשעה:
גמ' שם ריב"ל מתני תרתי. עי' מהרש"א. ומה שהביא מתוס' הוא לעיל (ב ב) בד"ה ואימא:
גמ' שם זה בנה אב שכל הנכנס במחנה שכינה טעון פרישה. בכ"מ משער נקנור ולפנים נקרא מחנה שכינה (עי' פסחים סח). אבל הכא הכוונה רק על קדשי קדשים דשם עיקר משכן כבודו:
תד"ה דרביה. המ"ל אמוראי כו'. בכתובות (נז) מבואר דטוב יותר לומר דפליגי בטעמא דנפשייהו מלומר דפליגי אליבא דחד ע"ש. ולכן דברי התוס' צע"ג:

דף ד.

גמרא ואומר כאשר עשה כו' אלו מעשה פרה. התוס' לעיל בד"ה דרבי ל"ג לג"ת אחרונות:

רש"י ד"ה מכל חטאות. ואני שמעתי א"פ של משה לא כלה. משמע דר"ל וא"כ הוה תמיד שתים אותה של משה וזאת שהשתמשו בה ועלייהו כוון התנא באמרו מכל חטאות. וקשה חדא דלישנא דכל אינו נופל על פחות מג'. עי' מש"כ בזה בב"ר פע"ה אות ה' במ"ת. שנית דכבר הוכיח התוי"ט בפ"ג מ"א דהכוונה היא על ז' פרות:

רש"י ד"ה דהואי נמי הזאה. וכתיב ז"י ימלא את ידכם. כצ"ל:

רש"י ד"ה דתני ר"ח. לקמי' בשמעתין מייתי לה. לקמי' היא ברייתא סתמא ולא נזכר ר"ח. אולם במ"ר מצינו כ"פ כשמביא ברייתא מתו"כ קאמר תני ר"ח עי' ויק"ר פ"א וברד"ל שם אות כ"ב. והאי ברייתא כיון דדורשת קראי דויקרא היא מתו"כ אף דלא נמצאה בתו"כ שלפנינו עי' רש"י סנהדרין (ר"ד פו):

רש"י ד"ה כה"ג קמא. שלא נאמר אלא אהרן. אע"ג דכל הפרשה נאמרה בו ועכ"ז נוהגת לדורות מדכתיב בסה"פ והיתה זאת לכם לחוקת עולם וכתיב וכפר הכהן וגו' לכהן תחת אביו. מ"מ ה"א דכ"ז אינו אלא בעבודות המכפרות והנעשות בו ביום כדכתיב שם לכפר וגו' אחת בשנה ועי' לקמן (ס) פלוגתת ר"י ור"נ ובסוגיא שם:

רש"י ד"ה זה מעשה. לקבל הלוחות. וכ"כ עוד לקמן. אבל לשון הגמרא לקמן לקבולי שאר תורה ושניהם אמת:

תד"ה תניא. וי"ל כיון כו' ויקרא אל משה משה וכ"י עומדין כו' משמיה דר"י רביה כו'. כצ"ל:

דף ד:

גמרא מ"ד בשבעה בז' נתנה ובז' עלה דכתיב ויקרא אל משה ביום השביעי. זו היא הגי' שהתיישב בה המהרש"א. ולי גם זו קשה דלר"ע האי ויקרא אל משה ביום הז' הוא לקבל עה"ד. ולריה"ג הוא שביעי לפרישה. וי"ל דלעולם כר"ע דויקרא היינו לקבולי עה"ד אולם מקראי דבתריה משמע דבו ביום עלה ג"כ לקבולי הלוחות עי' בפרשה. ועי' בתענית בפרש"י:

גמ' שם דבר"י תנא כו' אף כאן שביל. נראה דהוא בא ג"כ לתרוצי הרומיא דלעולם לא יוכל לבוא דרך הענן אלא דעשה לו הקב"ה שביל:

גמ' שם ויקרא אל משה וידבר למה הקדים כו'. נ"ל דזהו סיומא דתנא דבר"י וא"ש בזה מאי דקאמר מסייעא ליה לר"ח:
רש"י ד"ה ויכסהו. ולמחר כו' לך אל העם וקדשתם. ל"ד לפרש כפי האמור בשבת (ר"ד פז) דמצות הגבלה נאמרה קודם. ע"ש ובפירושו. ומש"כ עוד ולמחר רד כו'. אינו מדוייק כלל דזה נאמר לו ביום מ"ת גופיה וכדפי' שם בנימוקיו והוא מהמכילתא:
רש"י ד"ה שהוא בבל יאמר. לא אמור הדברים כו'. נ"ל דכוון על הא דפסחים (ר"ד מב) לאמר לא נאמר בדברים ב"ר אמרי לאו אמור ע"ש ובתוספות ונצרך כאן להג"ה קצת:

דף ה.

גמרא נתרבה שבעה ונמשח יום א' כו' מנין כו'. וה"ה נמשח יום אחד ונתרבה יום אחד אלא כיון דאשמעינן יום אחד בכל אחד לבד לא חש עוד לאשמעינן יום א' בשניהם יחד וכה"ג כתבו התוס' בריש מעילה ד"ה ששחטן. והנה ברבוי לבד בלא משיחה כלל דמהני כתב הת"י דבהוריות פרק בתרא יליף מקרא. ולא נמצא שם רק על הדינים המבוארים בפרשת והכהן הגדול דריש אמור. אבל איתא בתו"כ שאביא לקמן (יב) ע"ש:
רש"י ד"ה ריבוי שבעה. שישמש (כצ"ל) כ"ג שבעה כו' בשעת עבודה. ל"י היכא כתיבא במלואים ששמשו הלא משמעות הפרשיות דצואה ועשיה דמשה לבדו שמש בהם וכן לעיל (ג ב) בתירוצא דרבינא בלישנא בתרא ובפירושו מוכח להדיא דלא שמשו בהם. ועי' ברמב"ם ובהשגות פ"ד מהל' כהמ"ק הי"ג ולקמן (יב) בסוגיא דבמה מחנכין ובמש"כ שם:
רש"י ד"ה כל הכתוב (בסופו). ומשיחה נמי כ"ז מדאיתקיש כו'. ולקמן משמע דלא נצרך ההיקש רק לדורות אבל לא לשיה"מ. ונראה משום דכתיב בהם בצואה ולקחת את שה"מ ויצקת כו' ובסה"פ כתוב ועשית לאהרן ולבניו ככה וגו' שבעת ימים וגו' וכפירושו שם:
תד"ה סמיכה. ובחטאת כתיב ואכה"ד תשפוך כו'. כצ"ל. והוא בפ' צואה דמלואים וכ"ה הגי' בד"י וכ"נ להדיא במהרש"א וגם בו נפל ט"ס. וכן מש"כ לקמן בסמוך דאפי' ד' מתנות שבחטאת ל"מ כו' דכתיב ונתת על קרנות כו' כוונתם על ונתת כו' דכתיב שם בצואה והמציין השתבש כאן:
בא"ד והכי אמרינן בפ' א"מ כו' ואת כל דם הפר ישפוך אל יסוד מזבח העולה נתקו כו'. כצ"ל:
בסה"ד וגבי מלואים נמי כו' והיה לאהרן ולבניו כו'. צ"ע דהאי קרא לדורות כתיב. ונראה לי דטעות ספר הוא וצ"ל והיה לך למנה ונדרוש מהתם והיה לך מ"מ:

תד"ה איתקש. תימה כו' דמשני מדאיצטריך כו'. כצ"ל:

דף ה:

גמרא אלא כיצד מלבישן לע"ל. מוכח דאז יהיה נצרך מחדש לקדש ולחנך את אהרן ובניו וצ"ע בזה:

רש"י ד"ה דלא כתיב. שיתן אל החשן או"ת כשילבישן. כצ"ל:

רש"י ד"ה פתח פתח (בסופו). וכן בעשיה ואת כה"ע הקהל כו' ותקהל העדה כו' בשלו את הבשר כו'. כ"נ דצ"ל. והנה בעשיה י"ל דפתח א"מ דותקהל יתירה אבל בצואה ל"י איזו יתירה. ותיבת יתירה שבפתח דברו היא מהגהת הרש"א ואולי יתירה היא:

רש"י ד"ה ת"ר. ואכלוה מצות אצל המזבח וגו' כי כן צויתי. כצ"ל:

רש"י ד"ה כאשר צוה. שלא נאמר לו כו' שהיו קדשי שעה. כצ"ל:

רש"י ד"ה אביי. ומכנסיים לא הוצרך כו' שהרי הן קודמין לכל. אינני מבין וכי מפני שהן קודמין לא נוכל לומר שהלבישן בב"א היינו מתחילה לאהרן ותיכף גם לבניו ואח"כ לאהרן שאר בגדיו. ופי' התוס' נכון. ולפמש"כ הרמב"ן בפ' תצוה דהמכנסיים המה בעצמם הלבישום א"ש טפי:

תד"ה להביא. מפיק מיתה למחוסר בגדים כו'. כצ"ל:

בסה"ד אלא שלא מצאך (כצ"ל) בעל הפול. פי' כמו אין פולין (שבת יב) איש הר הבית הממונה ובודק (תוס' סנהדרין פ"ג):

דף ו.

[**גמרא טומאתן בהדיא כתיב בהו האי טומאת ז' כו'**. ק"ל דלמא אתי לאשמעינן דל"ת שיעלה לרגלה כדמצריך בר"פ בנות כותים קרא למעוטי זה. ועמש"כ בחגיגה (כג ב) בס"ד] :

רש"י ד"ה לא צריכא. ואח"כ הלביש את בניו מכנסים כתונת ומצנפת כו'. בקרא כתיב מצנפת דבניו אחר האבנטים:

בא"ד וילבש אותו את המעיל וגו' ואח"כ ויקרב כו'. כצ"ל:

רש"י ד"ה כמאן כר"ע. כשם שגזרו שמטמאה טהרות מעל"ע כו'. כצ"ל:

ומה שהקשה המהרש"א אמאי לא תני שמא תמצא ודאי נדה. כבר קדמוהו בזה התוס' בנדה (טו) ד"ה א"ר ות"י כאן:

רש"י ד"ה אלא באחר אחר. כדקתני ואח"כ מטמאה מעל"ע. כצ"ל:

תד"ה אמר. וי"ל כו' לאוקמי קרא דואת האבנט שש כו'. כצ"ל:

בא"ד כיון דשאר כו' אפוד וחושן. כן הגיה הגרי"פ וכבר קדמו בזה המל"מ בפ"ח מהל' כהמ"ק ה"ב:
בא"ד דכתיב בואתה תצוה ואבנט תעשה כו'. כצ"ל:

דף ו:

גמרא דתני ר"ח הזב כו' והמצורעת. עמש"כ בפסחים (צג) בס"ד:
גמ' שם אמר רב תחליפא אבוה דר"ה (בר תחליפא). כזה איתא בכריתות (כ"ה ב) ומחקם הרש"ק. אבל עי' בחולין (לח) וברש"י שם ד"ה אבוה דבר אבוברם ותראה שלחנם מחקם:
תד"ה סיפא. ומעיקרא פריך ליה מברייתא. עי' מהרש"א לקמן בדבור הסמוך [ועמש"כ בנדרים (כו)] :
תד"ה אלא. כדתנן בריש מס' אהלות ד' טמאים במת כלים במת ואדם בכלים וכלים באדם טמאים טומאת ז' כו'. כצ"ל:
תד"ה אמר. מ"מ כיון דלאו כ"י מייתו חד פסח כו' וכ"מ לקמן בסמוך דאילו ש"א כו'. עי' תשו' ש"א סי' ל"ח שהאריך בדבריהם:

דף ז.

גמרא אר"נ מודינא היכא דאיכא שיריים לאכילה. קשה דהא ביוה"כ איכא נמי שעיר המוספין דנאכל בערב כדתנן בפ' שתי הלחם ועמש"כ לקמן (יב) ותמצא ישוב לזה:
גמ' שם היה מקריב מנחת פרים כו' מאי לאו פרים כו' דחג. ועי' פרש"י. וק"ל הא דרשינן תמורה (רפ"ב) מנחתם ונסכיהם אפי' בלילה ואפי' אחר עשרה ימים וא"כ אין להם זמן קבוע וע"ש. וכן יקשה דביוה"כ נמי איכא מנחות נסכים ועי' ר"ה (ל ב) תד"ה ונתקלקלו ובמש"כ לקמן (לא ב) בס"ד. ועי' לקמן בס"פ טרף בקלפי בסוגיא דתמיד תחלתו דוחה ובתוס' שם:
רש"י ד"ה כל טומאת מת כו'. שייך לעיל על הא דאר"ת ז"א טומאת המת הותרה היא בצבור:
רש"י ד"ה בין בצבור. ומה בין יחיד לצבור כו'. הא דל"ק דנ"מ בלכתחלה היכא דליכא אחר דבצבור שרו וביחיד משמע לכאורה דאינו אלא בדיעבד. דז"א כדמוכח מהא דמוקי לעיל דהיה מקריב מנחת פרים כו' בפר עבודת כוכבים אף דדינו כקרבן יחיד כמש"כ התוס' שם וקתני דאם אין שם אלא היא א"ל הוי פקח ושתוק. אבל יש נ"מ ג"כ בטומאת עולין היכא דנשבר הציץ:

דף ז:

תד"ה הא. ומשני א"ק עון עון שהיה בו כו'. כצ"ל:
בא"ד ואומר ריצב"א כו' דא"ח עליו משום פיגול כו'. כצ"ל:
תד"ה מכלל. וי"ל דה"ק ר"ש כו' דאם נטמא הקרבן בידו כו'. הגרע"א בחדושיו תמה דבאיזה קרבן משכחת לה ע"ש. ולענ"ד מ"ל בקטורת דלפני ולפנים עי' זבחים (מו ב) ושם (לד) בתד"ה ואפילו:

דף ח.

גמרא ראוי למצח מרצה כו' לאפוקי נשבר הציץ. וכ"ג ביוה"כ אף דג"כ אינו ראוי למצח מ"מ אין החסרון מצד הציץ. וגם ראוי הוא לכהן הנשאל באו"ת כדלקמן בס"פ בא לו:
גמ' שם ור"ח סג"ה כו' לא לעולם לא מקיש כו'. וה"ה דהמ"ל דלא ס"ל טבילה בזמנה מצוה וכת"ק דר' יוסי דהרי שהיה שם כו':
תד"ה אי. אבל בחששא כו' ואמר היתר הוא בצבור כו'. כצ"ל:
תד"ה דכ"ע. ור"ח פסק כו' המפלת דסברי טבילה כו' א"כ מצינו למימר כו'. כצ"ל:

דף ח:

גמרא וכי לשכת פרהדרין כו' (דמשמע שהיו יושבין בה פקידי המלך) והלא לשכת בלווטי היתה (ע"ש הכ"ג שישבו בה הנקראים בלווטים) אלא כו' ומחליפין אותה (ר"ל הכהונה גדולה) כפרהדרין. לפיכך נקראים הכ"ג פרהדרין ושפיר נקראת הלשכה ג"כ ע"ש זה כנל"פ:
רש"י ד"ה הנחתומין. ומתוך שהוא רגיל כו'. לקמן בגמרא אמרינן מתוך שפרהדרין כו':
בסה"ד או לפדות. ר"ל ולהעלות הדמים והג"ה שבגליון לא לצורך:
תד"ה דאי. ואפילו אם תמצא לומר שהיתה פתוחה לחול כו'. ק"ל דלקמן (ר"ד יא) משמע דדרך שער נקנור נכנסים לה וא"כ ע"כ פתוחה לקדש***):
בא"ד י"ל כגון שבנויה בחול כו'. כ"נ דצ"ל:

דף ט.

רש"י ד"ה נפרשו. הואיל דלא פסדי כו'. לכאורה אפי' יפסידו מקשה דליפרשו וליסקו משום ספק איסורא כמו ת"מ שצריכין להפריש ולתת לכהן:
תד"ה תנן. ואמר היא הדא היא הדא ומשני כו'. כצ"ל:

תד"ה מע"ר. י"ל כיון דדבר מועט הוא כו'. ורש"י פי' בסוטה טעם אחר ועמש"כ שם בס"ד:

תד"ה ולא. וט' כ"ג היו עם יהוצדק. כצ"ל:

בא"ד לפי ששריה גלה בגלות יכניה כו' ויהוצדק שגלה בגלות צדקי' כו'. עמש"כ ע"ד בס"ד במ"ר נשא פ"י אות כ"א במ"ק:

שם בסה"ד בהגהת הגרי"פ צ"ל ועיין תוס' זבחים ק"א ב' כו':

דף ט:

גמרא ואמר לו כי עתה תתן כו'. בכ"מ שיש קרי וכתיב מביא הש"ס נוסח הקרי וכאן הקרי לא באל"ף וע"ש במ"ש:

גמ' שם וברגליהן תעכסנה. וכן לקמן. ובמקרא שלפנינו כתיב וברגליהם במ"ם:

גמ' שם כי היא היתה בעמי ותניא זעק והילל בן אדם וגו' יכול לכל כו'. כצ"ל:

גמ' שם א"ל בירה תוכיח. עי' לעיל ריש מכלתין:

גמ' שם אתא רבב"ח יהב ליה ידא. עי' רש"י קדושין ל"ג סע"א

[**שם אר"פ שדי גברא בינייהו**. כזה אמר ג"כ בביצה כ"ח] :

רש"י ד"ה שני ריעים. בהיכל הס"ד. ומה"ד צרה לשון ריעות כו'. כצ"ל. ונ"ל שדורש ג"כ מהשי"ן והתי"ו שבמלת מהשתרע שתי והוא שאומר שני ריעים:

רש"י ד"ה אמר עולא ססמגור. עי' הגהת הב"ח ועי' ישעיה (נא ח):

דף י.

גמרא מדי כמשמעו יון זו מקדוניא. כצ"ל וכ"ה בע"י ובב"ר וכן הגיה הב"ח:

גמ' שם כלנה זה נופר נינפי. נ"ל לפי שבתחום קן נשריא היו קורין לכלה נינפי ר"ה (כו) ובתיבת כלנה יש אותיות כלה והנ' מורה על נופר:

גמ' שם רחובות עיר זו פרת דמישן. כצ"ל:

גמ' שם מ"מ דהאי צעירי הצאן פרס הוא דכתיב והאיל כו'. עמש"כ בחדושי לס' נת"ע אות י"א:

רש"י ד"ה סקיסתן. ורחוקה פנימית מן היקף חיצונה כו'. כצ"ל ומלת חוץ למחוק וכן ליתא בע"י:

תד"ה וכ"ת. י"ל דלמאי דס"ד השתא כו' מהאי טעמא. עי' ת"י:

דף י:

גמרא [דלמא אתי לאפרושי מן החיוב עה"פ. עי' ת"י קושיא עצומה ותירוצם מגומגם. ולענ"ד לתרץ ע"פ התוס' דמנחות (ס"ז ב) ד"ה כדי שכ' אבל היכא שהכניסה במוץ שלה ומירחה בבית שוב אינו יכול לבוא לידי חיוב עוד. דמשמע דאפי' הוציאה אח"כ וחזר והכניסה לבית שוב לא מהני ראיית פני הבית וכ"מ יותר בתשו' ש"א סי' צ"ז. ולכן אם יכניסנה במוץ לסוכה יטעה לומר דאף אם יחזיר ויכניסה אחר המירוח לבית פטורה מדאורייתא ויפריש ממנה על אותה שהכניס במוץ לבית ממש שהיא באמת פטורה מה"ת וה"ל מה"ח עה"פ. ואיפכא תהוי מה"פ עה"ח] :

גמ' שם ולשכה טעמא לחוד כו' ורי"ס דירה בע"כ לש"ד. ק"ל מדוע ל"ק טעמא דר"י משום דקודש הם וכדמעטינן לקמן (יא ב) הר הבית והלשכות כו' מטעם זה. ולמסקנא לקמן (יב) פוטר ר"י אף בהכ"נ של כפרים מן המזוזה לפי מאי דמדמי הש"ס מזוזה לנגעים וא"כ כש"כ הלשכות השייכים לכל ישראל. ואולי י"ל דזה דומה לבהכ"נ שיש בו דירה לחהכ"נ דחייב לכ"ע ועמש"כ לקמן. ועי' בת"י אבל דבריהם מגומגמין:

תד"ה רבנן (הב'). למיפרך מלישנא דברייתא. לכאורה נראה להגיה דמתני' וכן לקמן:

בא"ד א"כ לעיל נמי בלשכת פרהדרין. כצ"ל:

בא"ד (בדף הסמוך) וכן לענין מעשר כו' בשאר ימה"ש ולא תיקשי כו'. כצ"ל:

דף יא.

גמרא שערי מדינות. עי' פרש"י. וקשה דה"ל למיתני עיירות קודם למדינות כמובן. ולעד"נ לפרש מדינות דהכא עיירות המוקפות חומה. ועיירות היינו בלי חומה. וכמו בריש מגילה מדינה ומדינה לחלק כו' ע"ש והשתא סדרן נכון מאד. ואף שברוב מקומות שם מדינה הונח על מחוז כולל עיירות רבות (פראווינ"ץ) לפעמים שמשו בה לשם כרך פרטי. וזה לשון הרמב"ם בהקדמתו לפיה"מ ושמא יחשוב החושב שענין קריאת שם הסדר טהרות וקרא שם מסכת ממנו טהרות שהיא תפיסה על המחבר. ואנו אומרים שאינו תפיסה אצל חכמי הגיון שהם קוראים המין הפרטי בשם המין הכולל אותו":

בת"י הרבה לגמגם על חיוב שערים הללו במזוזה ע"ש. ולפמ"ש בעלי הכללים דהיכא דקאמר משום שנאמר לא הוי רק אסמכתא א"ש בפשיטות דבאמת אין חיובן אלא מדרבנן וכמו בית שער עי' תוס' לקמן ד"ה יכול:

שם אמר ליה הנהו חזוק כו'. כצ"ל:

שם ואאקרא דכובי גופה כו'. כ"ה גי' הת"י וכ"נ מפרש"י:

רש"י ד"ה כל השערים. שערי עזרה. כצ"ל ותיבת מזרח למחוק:
רש"י ד"ה אבולי דמחוזא. והיה רובן ישראל. ל"י להולמו דממ"נ אי ס"ל דשותפות נכרי פוטר אפי' מיעוט נמי ואי אינו פוטר אפי' מיעוט ישראל נמי חייב עי' ביו"ד ר"ס רפ"ו בב"י בבד"ה ובד"מ:
רש"י ד"ה בארטבין. שם האיש וכו'. לפי' זה לא יתיישב שפיר מלת אחד שאחריו:
רש"י ד"ה ושהנשים נאותות בהן. כלומר כו' ובית העצים שהנשים כו'. כצ"ל:

דף יא:

גמרא ושער המדי. הוא שער העשוי ככיפה כפרש"י וכדמוכח לקמן. וקרוב בעיני דצ"ל הטדי (וטעות המעתיקים בין ט' למ' רגיל מאד שקרובים בתמונתם בכתב אשורי) כי כן נקרא שער א' משערי הר הבית במדות פ"א מ"ג ושם פ"ב מ"ג איתא דהוא עשוי שתי אבנים מוטות זו עג"ז וכפי' הרמב"ם שם. ואולי שער העשוי ככיפה נקרא בא' הלשונות טדי. והתוי"ט הביא שם בשם ראבי"ה שגורס טרי ופירושו מוצב. והתוי"ט כ"ע שלא הבין ול"נ לפרש שהוא מלשון לעז וכמש"כ הרע"ב ברפי"ב דנגעים שלש בל"ר טר"י והוא ע"ש דתמונתו כדמות משולש לפי' הרמב"ם הנ"ל:
גמ' שם א"ק למען ירבו ימיכם כו' הני בעי חיי כו'. בגה"ש הניח בצ"ע דמה"ט ליכא לרבויי שותפים ע"ש. ול"נ דהמה מתרבו מגופיה דקרא מדכתיב ימיכם בניכם ל"ר וכדאיתא בחולין (קלה ב) ע"ש:
גמ' שם א"ק בבית ארץ אחוזתכם. נ"ל דר"ל מדכתיב בית בלא שום כינוי משמע בית מ"מ. וארץ אחוזתכם פי' א"י שנתנה להם לאחוזה:
גמ' שם ול"ק הא דאית בה בית דירה כו'. ולמסקנא אפי' דכפרים נמי דוקא באית בה ב"ד. וקשה במאי עדיפא בית השותפין דחייב מבהכ"נ דכפרים. ונ"ל משום דשותפין דרכן לדור בו אחד אחד זה שנה או שנתיים ואח"כ הב'. ולהכי אין להם חזקה זע"ז (ב"ב מ"ב במשנה וע"ש בפי' רשב"ם ובגמרא) ולכן נקרא מיוחד לכ"א בזמן שדר בו משא"כ בהכ"נ כולן מתפללין בה כאחד. (ובזה אולי יתיישבו פסקי הרמב"ם מתמיהת הר"ן בנדרים (מח) בד"ה ולא דברו ע"ש) אבל אם יש בה ב"ד לחזן א"כ היא מיוחדת לדירה רק לו לבדו. ונ"ל דלזה תכוון המשנה בביצה (לז) כלים המיוחדים לאחד מן האחים שבבית הרי אלו כרגליו דר"ל אף דעדיין לא חלקום וכולם שייכים בהם רק דבאותה שבת או יו"ט מיוחדים לאחד מהם להשתמש ואח"כ ישתמשו השאר כ"א יומו דאלת"כ תקשה פשיטא:

תד"ה שאין. גבי אביי ורבין דהוו אזלי כו' א"ל רבין לאביי ליעול כו'. כצ"ל:

דף יב.

גמרא פשיטא כו' באבנט כו' ורפ"א עבודתו מחנכתו כו'. ק"ל דהא לעיל (ה) מוכח דרבוי יום אחד מעכב בדיעבד ע"ש היטב ובפרש"י. ואולי משום דכתיב אשר ימשח אותו ואשר ימלא א"י לשון עתיד משמע דסגי אם ימשח או ימלא א"י אח"כ. והכא לא בעי הש"ס אלא משום היכרא וכדמשמע מפרש"י. שוב האיר ה' את עיני ומצאתי בתו"כ פ' אחרי בפסוק וכפר הכהן אשר ימשח אותו אין לי אלא משוח בשה"מ מרובה בגדים מנין ת"ל ואשר ימלא א"י (והוא כעין דדרשינן בהוריות (יב ב) ומלא את ידו כו' זהו מרובה בגדים ע"ש) מנין לרבות כהן אחר המתמנה ת"ל וכפר הכהן. אמנם לשטת הרמב"ם שרמזתי לעיל (שם) דריבוי היינו שילבש ח' בגדים ופושטן מיד בלתי שום עבודה קשה מאי פריך הכא. וגם לשיטת רש"י (שם) דריבוי היינו שישמש בהם איזו עבודה מ"מ יקשה דלהיכרא תסגי בלבישתם אף בלתי עבודה דהדיוט ודאי אסור ללובשם אי משום מעילה ואי משום כלאים. אבל כה"ג מותר וליכא משום מעילה כדמסקינן לקמן בר"פ בא לו. וגם משום כלאים ליכא ביה לדעת הראב"ד בסוף הל' כלאים ובפ"ח מהל' כהמ"ק הי"ב. ואולי דבלבישה לחודא אכתי אין היכרא לכה"ג דגם הנשאל באו"ת לובשן כדאיתא לקמן (עג) ע"ש:

רש"י ד"ה פשיטא. ויהיה מחונך לכ"ג קודם שיגיע עבודת יוה"כ. ל"י מדוע לא פירש שגם לאותה עבודה עצמה שעובד בח' בגדים הוא מחונך לכ"ג. דע"כ כצ"ל למאי דקאמר באבנט או עבודתו מחנכתו (ועמש"כ בסמוך). ועוד קשה שהרי כל עבודות דאותו יום אפילו התמיד הוא דוקא בכ"ג כדמוכח בכולה מכלתין. ועי' במלחמות. ובאמת ל"י מנ"ל דקרבנות שאינן מחובות היום הוא דוקא בכ"ג דקרא דוכפר הכהן אשר ימשח אותו כו' אינו כתוב אלא בקרבנות דחובת היום. וכמו ורחץ דכתיב במקום קדוש ואפ"ה טבילה ראשונה שאינה בשביל יוה"כ היתה בחול. שוב ראיתי בכ"מ פ"א מהל' עבודת יוה"כ ה"ב בשם הריטב"א דמדאורייתא אין חובה בכ"ג אלא עבודת היום אבל התמידין ושאר העבודות הנהוגות בכ"י כשירות בכהן הדיוט ע"ש ומשמע דאפי' לכתחלה. וכ"מ לי מדברי התוס' בחולין (כט ב) ד"ה א"כ ע"ש. ונ"ל ראיה לדבריהם מלקמן (ע ב) "דלמא חולשא חליש כה"ג ופרש"י ולא מצי למיעבד עבודת היום והוא עיקר הכפרה" הרי דאף במוספי היום לא חיישינן כ"כ לכ"ג ובזה מיושב קושייתי לעיל (ז) ואתא לי שפיר הא דאמרי' בזבחים (יט ב) א"ה דצפרא נמי ע"ש. דלכאורה תמוה דהא בהאי קרא לא כתיבא

אלא רחיצה דקודם בגדי לבן אבל רחיצה דצפרא שהיא קודם בגדי זהב לעבודת התמיד לא נזכרה שם אבל לשיטה זו דעבודת התמיד לא הוטלה על הכ"ג מה"ת א"כ הוי רחיצה זו דבקרא ראשונה לו. ולפ"ז נ"ל דהא דתנן לקמן (לא ב) ומירק אחר שחיטה ע"י דדוקא גבי תמיד תני כן משום דמה"ת אפי' כל השחיטה כשרה בכהן הדיוט אבל שחיטת פרו דדוקא בכ"ג למ"ד דבזר פסולה לקמן (מב) גזרו חכמים במירוקו אטו עיקר שחיטתו ואפילו למ"ד שם דכשרה בזר גזרו אטו קבלה ושארי עבודותיו ודלא כהתוי"ט בפ"ד מ"ג. וגם נראה דלא לחנם נקיט התנא שם קריצה חלף שחיטה שבכ"מ אלא דלשון קריצה הונח על חיתוך הרוב לא כולו (אח"ז מצאתי כן להת"י שם ד"ה לישנא דקטלא) דומיא דקרץ מצפון בא שמביא הש"ס שם דפשוט דלא נהרגו כולם. ובפרו נקיט התנא שחטו דר"ל כסתם שחיטה דהיא בכולה. וניחא נמי הא דתנן שם קרצו כו' ונכנס להקטיר קטורת ש"ש ולהטיב אה"נ והיינו הטבת שתי נרות וכרבנן דא"ש עי' לקמן (טו) ומדוע שייר הטבת חמש נרות ודישון מזבח הפנימי אלא כיון דמה"ת כשר בכהן הדיוט לא הטילו עליו את כ"ז משום חולשיה ובכדי שלא יבוטלו הד' פייסות שהיו בכל יום עי' במלחמות. ועמש"כ שם על הא דהשמיט שם התנא מנחת נסכים דתמיד. אולם קצת עומד לנגדי הסוגיא דלקמן (לב) שכל הפרשה נאמרה עה"ס חוץ כו' גמירי ופי' רש"י הלל"מ חמש טבילות כו' אמר רבי כו' הא למדת כו' מעבודה לעבודה כו' ושם (ע"ב) אשכחן מבגדי זהב כו'. אבל בלא"ה הך דגמירי חמש טבילות כו' ל"ד דהא רש"י פירש שם בד"ה מה קידוש דטבילה ראשונה לאו דאורייתא היא. איברא דפרש"י אינו מוכרח די"ל דלעולם מה"ת היא לכ"ע כמש"כ הת"י (לא) ד"ה חמש טבילות ע"ש ואפ"ה לא בעי מקום קדוש מטעם שכ' הת"י שם או כמש"כ התוס' (ל) בסד"ה ומה ואכמ"ל יותר:

רש"י ד"ה אמר אביי. במזלג של ברזל. הן בפרשת תרומה כתיב ומזלגותיו כו' תעשה נחושת. ואולי דבבית עולמים לא נהגה מצוה זו ותדע דהרי מחתות כתיבי ג"כ התם ונשתנו בב"ע לשל כסף וזהב כדתנן בתמיד פ"ה מ"ה ולקמן (מג ב) וכן הכיור היה נחושת וביוה"כ היה מקדש כ"ג מן הקיתון של זהב ולר"י לעולם היה מקדש כ"ג מן הקיתון של זהב. אולם הא תנן בפ"ג דמדות מ"ד לא היו סדין אותו בכפיס של ברזל שמא יגע ויפסול. והרמב"ן ס"פ יתרו כ' וכן בב"ע לא נעשה בו כלי ברזל מלבד הסכינים ע"ש. ודברי רש"י צריכין תלמוד. וכן בפיה"ת בפרשת תרומה בפסוק ועשית קערותיו כו' והיה עשוי לו דפוס ברזל כו' ותימה מנ"ל הא. דהרי אפייתן בפנים לכ"ע (בפ' שתי הלחם). והרמב"ם בפ"ה מהל' תומ"ס ה"ח כתב וג' דפוסין של זהב היו להם וכן בקרא דועשית קערותיו

גופיה מסיים זהב טהור. וכן בתחילת הסדר לא חשב ברזל בנדבתן. ובמדרש בסוף הסדר אמר טעם מה שלא נאמר ברזל במשכן ובמקדש:
תד"ה ירושלים (בסופו). כדכתיב הכל בכתב. הוא בד"ה (א כח):

דף יב:

גמרא ל"נ אלא באבנטו של כהן הדיוט כו' ובין ביוה"כ. לכאורה מזה סתירה לדעת המאור שביוה"כ לא היה שום עבודה בכהן הדיוט וסייעתא לבעלי הקרובות ועי' ת"י:
גמ' שם ר"א שתי תשובות בדבר כו'. עי' בק"א דש"א סי' כ"ט מה שהביא בזה בשם ש"א והפלאה. ולכאורה נעלם מכ"ת הסוגיא דלקמן (כב ב. כד) דשם תמצא טעם מ"ש דכ"ר הני תרתי. ומדוע נדי רבי ור"ד מדרשת ר' יהודה:
רש"י ד"ה עבודתו מחנכתו. וזה עובדה. כצ"ל:
רש"י ד"ה את השחקים. אבל תה"ד שאינה אלא מלא מחתה כו'. לקמן (כד) מסקינן דסגי במלא הקומץ וכן הביא בעצמו לקמן (ר"ד כ) ועי' מש"כ בפסחים (כו):
תד"ה כה"ג (בסופו). פר ושעיר כו' משלי או משל כ"ג. השעירים היו משל צבור כמפורש בקרא להדיא (ועיין לעיל ג ב). ונראה להגיה ואיל תחת ושעיר וכ"מ בקה"ע:

דף יג.

[**גמרא אי מגרש לה הדרא קושיין לדוכתה**. נל"פ דר"ל אף דבזה הוא תקנתא מעליא טפי כיון דכבר היתה אשתו. מ"מ עתה דגירשה לאו ביתו היא. ויש לכוין לזה גם פרש"י] :
רש"י ד"ה כל ימי חיי פלוני. שאינו אלא חשש שמא כו'. כצ"ל:

דף יג:

גמרא אי חזי לה דקא בעיא למימת קדים כו'. עי' ת"י. וק"ל דאכתי איכא למיחש דילמא מייתא ראשונה בפלגא דעבודה. מאי אמרת כיון דלמיתה דתרי ל"ח א"כ חברתה לא תמות ותהא זאת מגורשת למפרע. הא לא יקויים התנאי רק לאחר מיתתה וזה לא מהני. ויש לחלק שתנאי שהוא בשב ואל תעשה מהני הקיום אף לאחר מיתה משא"כ תנאי שהוא בקום ועשה לא מהני אלא בקיומו מחיים. עוד י"ל דבשעה שתהא נוטה למות רגע קודם מיתה כבר אנו יודעין שחברתה לא תמות והוה כאילו אז נתקיים התנאי בעודה בחיים. וסברא זו מצאתי להשעה"מ בפ"ח מהל' גירושין ה"א לדחות בה ראיית ס' מכתב מאליהו למש"כ הרמב"ם אפילו מת הבעל קודם שיתקיים התנאי ממשנת מעכשיו אם לא באתי מכאן ועד יב"ח ומת בתוך יב"ח ה"ז גט ע"ש. אבל לפי ב' תירוצים הללו לא

הוה מקשה הת"י מידי מהא דמעכשיו כו'. אך חילוק הת"י מוכרח מהא דגיטין (עד) ה"ז גיטך ע"מ שתתני לי מאתים זוז ומת כו' רשב"ג אומר נותנה לאביו כו' וגם הת"ק ל"פ אלא משום דסבר לי ולא ליורשי. אלמא דמהני קיום התנאי לאחר מותו. ומזה ג"כ ראיה ברורה לדעת הרמב"ם הנזכר. ותימה על שעה"מ שלא הזכירה. ועמש"כ בחדושי להרמב"ם בפ"ב מהל' ביאת המקדש ה"ו. אולם חילוק הת"י בין מת הוא למתה היא בטרם קיום התנאי בעיני דוחק גדול. וגם לא ראיתי להפוסקים שחילקו בזה. ולעד"נ אחר שהוכיח הש"א בתשו' צ"ג דסוגיא זו חותרת למצוא תקנה אליבא דאיו לר"י דס"ל אין ברירה ע"ש וא"כ ע"מ שאכנס לבהכ"נ לא הוי מגורשת למפרע למ"ד א"ב וזה דלא כדבריו ז"ל שם דה"ר מפרש"י בפרק כל הגט דזה הוה כשאר תנאי בעלמא דכ"ע מודו. דהא רש"י כתב שם לחלק מטעם דבדעתו לקיים התנאי בודאי. והכא אין דעתו לקיימו רק אם תמות בפלגא דעבודה. ולכן לא מהני קיום התנאי לשוויי גיטא למפרע אלא מקיום התנאי ואילך. ולהכי קאמר הש"ס קדים כו' (פי' קודם שיתחיל בעבודה) ומשוי לגיטא כו' למפרע (פי' טרם שתמות וטרם שיתחיל בעבודה) ונכון בס"ד:

גמ' שם ואת אמרת מייתינן ליה מתוך ביתו. כצ"ל:

רש"י ד"ה מקריב אונן. א"צ כו' כלל מלהיות כו'. כצ"ל:

רש"י ד"ה להביאו. מצוה הוא שיביאוהו למקדש כו'. נ"ל דלפ"ז אזיל ר"י לשיטתו בסנהדרין ר"פ כה"ג דמפרש מן המקדש ל"י כפשטיה. ות"ק דהכא כר"מ שם דדריש מקדושתו. ולכן מה שפרש"י כדי לפקח צערו אינו מן הצורך אלא משום דלמא מקרי ואתי ונגע כדמפרש הש"ס התם:

תד"ה ודלמא. נ"ל דל"ג ולא עיילא היא כו'. כצ"ל:

תד"ה שאינו. ול"ג דלמא אתי למיכל דאנינות לילה דרבנן כו'. כצ"ל:

בא"ד והא דמסיק כה"י אבל לילה לא היינו דיום קבורה. משמע דיום קבורה הוה מה"ת עי' מהרש"א. וצ"ע דזה לא מצינו לשום תנא שם:

דף יד.

רש"י ד"ה גזירה. אבל באנינות הלילה כו' אינה מד"ת כו'. משמע אפי' דיום המיתה. וצ"ע דבזבחים (צט ב ק ב) שמעינן לר"י דהוה מה"ת וכמש"כ התוס':

במשנה ומטיב אה"נ. ק"ק מדוע לא ירגיל א"ע ג"כ בהדלקתן לערב. ואולי דאה"נ וזה נכלל נמי בלישנא דהטבה וגדולה מזו עי' לקמן פ"ו מ"ד בהרע"ב ובתוס' שם. ועוד נ"ל דלפי' הרע"ב בספ"ג דתמיד לאחר שמת שמעון הצדיק כשבא להיטיב הב' נרות

(דבהם איירי מתני' כדלקמן בגמרא) היה ג"כ נותן שמן חדש ופתילה חדשה ומדליק לנר מערבי ונמצא מתרגל בזה ג"כ בהדלקה. ולפ"ז לא נצטרך שוב למש"כ התוס' לקמן (ע"ב) בסד"ה אמר אביי דלא קחשיב כו' שהן גמר העבודה ע"ש. אלא משום דבהם מתרגל ג"כ בהדלקה:

רש"י ד"ה כדתנן נתכוין. דלא נתכוין לו. נראה כוונתו דלא עלתה לו הזאה ראשונה שהזה על האדם (אם היה צריך הזאה) הואיל דלא נתכוין לו אם יש באזוב ישנה עליו:

תד"ה למזה. א"נ י"ל כו' היינו טהור כו'. עדיין צריכין אנו לתירוצא קמא דבלתו לא יתיישב הק"ו דרבנן על הטמא טהור על הטהור לא כש"כ. ולעד"נ לפרש ע"פ המשנה דסוף פרה אבל הוא עצמו טובל בלילה ומזה ביום ופי' הרע"ב היכא דשהה כו' יכול להקדים טבילה להזאה (והוא מהרמב"ם וכ"פ בחבורו פי"א מהל' פרה הל"ב) ונכון בעז"ה:

תד"ה אלא. ואין לתרץ כו' אף נושא וה"ה במגע כו'. בתור"ע רפ"א דכלים תמה דהא מפורש במשנה שם וחשוכי בגדים במגע. ואישתמיטתיה דברי הכ"מ ברפט"ו שם שהקשה כן על הרמב"ם (לפי מה שהבינו בתחלה דדעתו דאף במגע מטמא בגדים וכן הבינו באמת הרא"ם בר"פ חוקת ושכן מוכח מהספרי ע"ש) ותירץ דהאי וחשוכי בגדים לא קאי אלא אנבלה לחוד ושכן משמע קצת מהר"ש:

בא"ד ונ"ל דלהכי לא אוקמיה במגע כו' דא"כ הוה משמע במגע טעון כבוס ובמשא טהור גמור כו'. כצ"ל. לכאורה אכתי תקשי לוקמי אתרוייהו אמשא ואמגע:

דף יד:

תד"ה ורמינהו (בסופו). ומנרות דקתני התם ברישא פריך. תמוה דמ"מ יקשה דליפרוך אלמא זריקה ברישא והדר נרות והתם תני מי שזכה במנורה והדר תני שחיטת התמיד וזריקתו. וגם קושייתם ל"ק דעיין הטיב בתמיד ותמצא שכך הסידור שם הטבת ה' נרות. שחיטת התמיד וזריקתו. הטבת ב' נרות. וקטרת. וא"כ מזריקה ל"ק דא"ל מתני' דהכא בהטבת ב' נרות דזריקה קודמת להם כדאיתא ג"כ בתמיד אבל מקטורת פריך שפיר דבתמיד איתא דמאוחרת אף להשתי נרות. ובזה תראה דגם דבריהם לקמן בד"ה אמר אביי תמוהים מאד בקושייתם ובתירוצם וכן דברי המהרש"א שם וצ"ע:

תד"ה ההוא. המ"ל מאן תנא תמיד א"ש היא כו'. בספר ב"א האריך ליישב זה ע"ש. והעלה חרס. דאכתי יקשה מדוע לא מוקי ר' יוחנן מתניתין דהכא כרבנן. ודתמיד ודלקמן כא"ש:

דף טו.

גמרא אימא סיפא הביאו לו אה"ת כו' אתאן לרבנן. והא דהשמיט התנא הטבת ב' נרות. ותירץ התוס' בד"ה אורויי לא יעלה כאן דהא ביוה"כ לכאורה היו כולן בכ"ג. וכן מה שהשמיט דישון מזבח הפנימי עמש"כ לעיל (יב) בס"ד:

גמ' שם אלא ר"פ מ"ט ל"א כאביי א"ל תנא ברישא כו' והדר הטבת ה' נרות. ק"ל הא מתניתין דהכא גם לר"פ ע"כ בהטבת ב' נרות ומתניתין דפייסות אף לאביי היה הפייס על כל הז' נרות ואם דקטורת קדמה להטבת ב' נרות מ"מ הפייס דנרות קודם לה מפני הה' נרות דקדמי לה בהטבתן. ודוחק לומר דלרבנן הוה פייס בפ"ע על הב' נרות אחר פייס הקטורת בפייס הד' עם העלאת אברים מן הכבש למזבח. ועוד דא"כ מ"ק לקמן (כו) לא ראבי"י א"ל דר"י כו' דא"כ בצרו להו פייסות לימא דס"ל פייס הד' להב' נרות כרבנן. וזה י"ל דכיון דס"ל דלהעלאת אברים למזבח לא היה פייס בפ"ע אלא מי שזכה בהעלאתם לכבש הוא מעלה אותן למזבח אף דהוה הפסק ביניהם בשארי עבודות לכן גם בהטבת הנרות ודאי מי שזכה בהה' יזכה בהב':

גמ' שם וניתב כו' שתים שהן שתים למעלה כמעשה חטאת. ר"ל בקרן אחת רק שתהיינה מופסקות. וכמעשה חטאת דקאמר לא קאי רק אלמעלה ואמופסקות:

תד"ה אימא. עי' כה"ד. ודבריהם תמוהים דמה יענו על מס' תמיד דהתם ברפ"ג תנן נמי מי שוחט כו' כסדר דלקמן ואח"כ בסדר עבודתן תני ברישא דישון מזבח הפנימי והטבת ה' נרות ואח"כ שחיטת התמיד וזריקתו. ועוד קשה לתירוצם מתנייתא דתמיד מני לא רבנן ולא א"ש. ולענין קושייתם י"ל כיון דהכל היו בפייס אחד חשיב ברישא עבודות החשובות וכ"כ הרע"ב שם והתוי"ט לקמן על משנה זו וכתבו שם עוד תירוץ אחר ע"ש. ולי י"ל דאע"ג דהדישונים היו קודם לדם התמיד מ"מ גמר מצותן דהיינו הנחתם במקומן היו אחריו והטבת הב' נרות היו ג"כ אחריו כמבואר שם רפ"ו ואין המצוה נקראת אלא בגמרה. ועי' ג"כ שם ברפ"ג בהגר"א ז"ל ותמצא עוד תירוץ:

דף טו:

רש"י ד"ה לא יהו אלא דרך ימין למזרח. הכא לא שייך למזרח כו' ומעלותיהו פנות (כצ"ל) קדים כו'. ובדבור הסמוך ואע"ג דמתן דם אינו עולה כו' אפ"ה כיון כו'. וזהו דוחק גם התוס' נדחקו. ולעד"נ דדוקא קאמר למזרח (ושפיר ילפינן זה מן פנות קדים) ולכן באיזה מקום שעומד מוכרח לבוא לצד הדרום כדי שיוכל לפנות משם דרך ימין למזרח תיכף. ולכאורה סתירה לזה מסוגיא דלקמן (נח ב) אבל יש ליישב ואכמ"ל:

רש"י ד"ה שתים בקודש. שבית המוקד מקצתה כו'. כצ"ל:
תוס' (בסה"ע). שהיא קרובה כו' טפי מקרן מע"ד. כצ"ל. ועי' רש"א ועיקר דבריהם מגומגם:

דף טז.

גמרא עומד בהר המשחה ומכוין ורואה בפתחו של היכל. כ"ה במדות:
גמ' שם ותנן ט"ו מעלות עולות כו'. כצ"ל דלאו גבי הדדי מיתניין:
גמ' שם ותנן בין האולם ולמזבח כו' ושלחה חצי אמה. הוא שם פ"ג מ"ו ושם הגי' ושלחה אמה והרמב"ם בפ"ו מהל' בהב"ח הל"ד כתב כגירסתינו כאן וע"ש בכ"מ ועי' ת"י:
גמ' שם ותנן ראבי"א מעלה היתה שם כו'. הוא שם פ"ב מ"ו:
רש"י ד"ה לשכת המצורעין. מפרש לקמן פ"ג (**ל ב**). כצ"ל:
רש"י ד"ה חוץ מכותל מזרחית. שבו נכנסין לחיל. ל"ד והכי הל"ל שבו נכנסין להר הבית ומשם לחיל:
רש"י ד"ה ומתכוין ורואה. לפי שההר הולך ומגביה כו' גבוה כ' אמות ויותר כו'. כצ"ל:

דף טז:

רש"י ד"ה והמותר. שרחבו מפורש בס' יחזקאל (מ). ושם בפסוק מ"ב מבואר שרחבן אמה וחצי ע"ש. ובדבור הסמוך כ' מקום ד' שולחנות אינו פחות מד'. הרי זו סתירה גדולה ול"מ מי שהעיר בזה. ובעיקר פירושו עמש"כ במדות שם בס"ד:
רש"י ד"ה רובא דמזבח (בסופו). ולבי מגמגם כו' וכיון של"פ צריך אתה לחלקו לחצאין כו'. כה"ג ממש פריך הש"ס בסנהדרין (ס"ד קיא) ע"ש:
תד"ה מן. מיהו קשיא כו' מדיחין אותם במיעוטן על שולחנות של שיש כו' מיהו ר"י ב"ב כו' במעוטן על שולחנות כו'. כצ"ל:
בסה"ד ר"ב זצ"ל. כצ"ל:

דף יז.

רש"י ד"ה רב אדא. שארוכה היא כו' ומארכת לצד כו'. כצ"ל:
רש"י ד"ה ומשנינן. ומצפון למערב והבא להקיף כו'. כצ"ל:
תד"ה רובא. ומה שהקשה רש"י כו' והשאר לשולחנות ומקום הננסין א"כ הוו ע"ד כו'. כצ"ל:
תוס' ד"ה ומר (הב'). ובההיא דמדות משמע דאותם כו'. כצ"ל:

דף יז:

בא"ד. בהציור הנדפס חסר מקום לשכת לחה"פ וצריך לציירה באמצע דרום ועי' רש"א שדבריו תמוהים דלפי קושייתו וציורו לא יתורץ לשכת בית המוקד דלתנא דתמיד היא במזרחית דרומית והיא ע"כ אחת משתי אלה דחשיב תנא דמדות חדא במזרחית צפונית וחדא בצפונית מערבית והוא כעין תירוץ התוספות על קושייתם הא':

תד"ה והא אמר. הציור הראשון שבדבריהם הועתק מהמהרש"א בטעות כי שם הוא על קושייתו בס"ד התוספות דלעיל. והכא צריך לצייר כזה:

בא"ד אבל תימה לי כו' סתמא דתמיד ודמדות דל"פ כו'. כצ"ל:

גמרא ארבע או חמש ממעשה לחה"פ רבי אומר לעולם חמש. יש לכוין בזה מה שאמר דוד לאחימלך ועתה מה יש תחת ידך חמשה לחם וגו' (שמואל א כ"א:ד') כי הוא היה כהן גדול וכמדומה שנאמר לי שכן נמצא כבר בספר:

דף יח.

גמרא לשנויי דאביי נ"ל דרבי סבר כר"י דא"ת דגם לדידי' מספקא ליה הל"ל חמש או שש. ובזה נדחה מש"כ המהרש"א וה"ה כו' ע"ש דא"כ יקשה לישנא דרבי לעולם חמש. ולעד"נ דזהו כוונת הקושיא לרבא א"ה מאי ר"א לעולם חמש דאי ס"ל כרבנן חמש או שש הל"ל. ומש"כ הרש"א עוד וכן לקמן לאוקימתא דרבא כו' ע"ש אף דלפ"ז לא היה קשה כ"כ א"ה כו' לפמש"כ דא"ל כרבנן ס"ל מ"מ דבריו דחויין מעיקרא לאוקמי דמיירי בדאיכא משמר המתעכב:

במשנה מסרו לו זקנים כו'. לעיל (ד) מבואר בברייתא דשנים מוסרין לו. ותימה שלא נתבאר זה ברמב"ם ובשאר מסדרין סדורי דיומא:

דף יח:

גמרא אכסנאי ל"י ביצים. עפרש"י. וק"ל הא יש עוד דברים המביאים לידי חימום וקרי ומדוע פרט ביצים דוקא. ולע"ד נל"פ מפני דש"ז דומה ללובן ביצה כדפרש"י לעיל וכבעובדא דהנזקין (נז) ויש לחוש שמא באכלם ישפכו על בגדיו ויראה כש"ז ולפ"ז איירי לגומעם חיים:

גמ' שם יחודי הוו מיחדי להו. לע"ד פירושו דלא נשאום רק שיחדום להיות להם לנשים כשירצו לנושאן ובזה מתורץ הועוד הקשו שבתוספות. שוב התבוננתי בת"י ונראה שכוונו לזה. עוד יל"פ דר"ל דלא נשאום בקידושין וחופה אלא שיחדום לביאה והיא

פילגש שבכ"מ וכדעת הראב"ד והרמב"ן דפילגש מותרת אף להדיוט עי' ריש הלכות אישות. ודוקא תבעוה לינשא צריכה ז"נ אבל לפילגש לא וכמו שדקדק בזה הח"ד בר"ס קצ"ב:

מה שהוכיח הבא"א מהא דפסחים (קיב ב) דמוקי רב להא דצוה רי"ש בר"י את רבי אשתך טבלה כו' בנדה דאורייתא כו' ע"ש. ש"מ דבימי רב עדיין לא נתפשטה תקנת רבי כו' ע"ש. אזיל בתר איפכא דאדרבה מדאיצטריך לומר בנדה דאורייתא דהיינו קודם התקנה ור"ל דעכשיו שכבר תקנו מותר ש"מ דבימיו כבר נתפשטה:

תד"ה יחודי. אבל ביסודו של הראב"ד כו' משום דז' ימי המשתה אית בהו אפושי שמחה כו'. הקשה בגה"ש דהא בז"י אבילות דליכא אפושי שמחה אסור ביחוד כו'. ול"נ דכוונת הראב"ד דקילא ליה אבילות זו משום דחזי דהקילו לו הרבה לאפושי שמחה בהם בז"י המשתה ותסור מעליו גם קושיית התוס':

במשנה והשביעוהו. בתור"ע הביא שהקשה בס' מ"ח הא היו יכולין לראותו דרך פישפש כדפרכינן בגיטין (נד ב). ול"נ דהיו חוששין שמא הרואין עצמן יהיו צדוקין שהרי לא היו מכירין בהם. ואשכחן בסנהדרין (נב) במשנה דסנהדרין גופייהו היו מהם ודרך הפישפש לא יוכלו אנשים הרבה להסתכל בו. ותדע דהרי בת"י לקמן (מד ב) ד"ה כיון מבואר דהיו רואין אותו מבין האולם ולמזבח דרך פתח האולם וההיכל שלא יתקן מבחוץ. משא"כ כשהשביעוהו היה בפומבי במעמד רבים. ומה שהקשה עוד דמאי מהני השבועה דלדעתם הוה כנשבע לבטל מצוה. נ"ל דלק"מ דהא מ"מ הוי שבועת שוא. ואף דהוי שבועת אונסין (ועי' שו"ע יו"ד סי' רל"ב סי"ד וט"ו ובאחרונים שם) אולי ידעו חז"ל דהצדוקין ל"ל הך דינא. או דל"ל דרשה דל"י דברו אבל מיחל הוא לחפצי שמים:

גמ' שם באיוב ובעזרא כו'. עי' פרש"י וי"פ משום דהם קשי הבנה וצריך להשים לב עליהם ולהעמיק הרעיון בם ולכן יפיג שינתו. ומה שאמר ובמה קורין לפניו משמע דכשקורא בעצמו אין קפידא באיזה מקום רק כששומע יש לחוש שיסיח דעתו משמוע ויישן לכן בחרו הני מטעמא דאמרן או כפרש"י. אך י"ל דבמאי דסיים פתח וה"ה כשקורא בעצמו עמש"כ בפ"ב דפאה מ"ז:

גמ' שם זכריה בן קבוטל כו'. המציינים שכחו לציין לברכות (סג א):

דף יט.

גמרא ז' שערים כו' שבדרום כו' שער הקרבן. הרע"ב גורס שער הבכורות וכן המפרש למס' תמיד (כו ב) ד"ה ת"ש ועי' פ"ו דשקלים מ"ג [ועי' ג"כ בספ"ב דמדות ובכתובות (קו) בתד"ה שבעה] :

רש"י ד"ה ועשרה קידושין. מן הכיור. עי' לקמן (מג ב) דהיה מקדש מן הקיתון של זהב ועמש"כ לקמן (לא ב):

רש"י ד"ה ומיסך. וכל המיסך רגליו טעון כו'. לכאורה בלא זה צריך טבילה כמש"כ לעיל דאין אדם נכנס לעזרה עד שיטבול. ואולי בא לתת טעם על אמרו עתה ומיסך כדי שלא יצטרך לטבילה אחרת:

רש"י ד"ה הני כהני. בהקרבת קרבנותינו. כצ"ל:

דף יט:

גמרא מתני ליה ר"ח ב"ר לחייא כו'. כה"ג בשבת (סו):

גמ' שם ודברת בם בם ולא בתפלה. עי' פרש"י ותוס'. ועוד נל"פ שיהא עיקר עסקך בתורה ולא בתפלה וכדאמר רבא לר"ה דהוה מאריך בצלותיה מניחין חיי עולם כו' (שבת י) וע"ש בעובדא דר"ז ור' ירמיה ושם (יא) חברים שהיו עוסקין בתורה כו' ואין מפסיקין לתפלה. ובשלהי ר"ה דר"י הוה מצלי מתלתין יומין כו':

גמ' שם ודברת בם עשה אותם קבע כו'. עי' בתר"י בברכות פ"ב בגמרא דמשנת האומנין דר"ל שיהיה כל דבריך בזה כו' מכאן שהשח שיחת חולין עובר בעשה. וק"ל דא"כ היינו ת"ק וכדדייק רבא. ולע"ד נל"פ דאתי לאפוקי דלא ירמוז כו' דלעיל וכפי' הרי"ף שם דטעמא משום דקא משוי לה עראי ולכן קבע הש"ס הכא הך ברייתא לפרש בה טעמא דלא ירמוז הנזכר לעיל ונכון בעז"ה:

גמ' שם ארי"צ על חדת. נראה דמפרש אחת דמתני' דר"ל מיוחדת כדפירש רש"י על אחד העם (בראשית כו):

רש"י ד"ה מבחוץ. כי אם בענן. הס"ד:

[**רש"י ד"ה אם ה' לא יבנה בית. כלומר הזהר כו'**. בירושלמי בפרקין ה"ד משמע דעל כוונה אחרת אמרוהו ע"ש] :

רש"י ד"ה מיקירי ירושלים. מחשובי ירושלים. הס"ד:

תד"ה מי (בסופו). נהי כו' אף כו' נינהו עיקרם כו'. כצ"ל בלא וא"ו:

דף כ.

תד"ה אהיכא. דלא מסרן הכתוב כו' שנראה להם להקדים לפנות כו'. כצ"ל:
תד"ה איברים (בסופו). וכ"מ במסכת תמיד דקתני האברים שלא נתעכלו מבערב. כצ"ל:

דף כ:

גמרא הילכך בכל יום בקריאת הגבר כו'. כצ"ל:
רש"י ד"ה אי תגרת. בזויה כגון ניפוץ צמר. הכי אשכחנא ביבמות (ס"ד קיח):
רש"י ד"ה דיומא. שמש. כצ"ל:
תד"ה היכי. בקרות הגבר או סמוך לו כו'. כצ"ל:

דף כא.

גמרא א"ה לחה"פ נמי ניסי דגואי הוא. ק"ל דהא אחר סילוקו הוציאוהו לעזרה לחלקו ולאכלו. ואולי לא היה חם רק בהלקחו מעל השולחן ובעוד שהיה מונח על השולחן שבאולם עד שיוקטרו הבזיכין כדאיתא במנחות (צט ב) במשנה היה מצטנן וביום הלקחו פי' בעת הלקחו. ותדע דלת"ק דר"י דאמר אלו מושכין ואלו מניחין וטפחו ש"ז כו' ע"כ פירוש בעת הלקחו כפשטיה דקרא [ועמש"כ בכתובות (קיא ב)] :
רש"י ד"ה משתחוים רוחים. עד שיש ביניהן ד' אמות כו'. אבל בב"ר פ"ה איתא ד' אמות לכ"א ואמה מכל צד כדי שלא יהא אדם שומע תפלתו ש"ח. ועמש"כ שם במ"ת אות ו':
רש"י ד"ה בקלנבו. שם מקום. לכאורה נראה דכוונתו דבקלנבו שמה והב' איננו לשמוש דא"כ הל"ל מקלנבו. אך בסנהדרין (סג ב) מוכח דשמה קלנבו בלא בי"ת:

דף כא:

גמרא וכשהרוח מנשבת בהן נושרין כו'. אולי צ"ל רועשין:
רש"י ד"ה ארון. ורוה"ק לא היתה בנביאים משנת שתים לדריוש. עי' הגהת הגרי"פ וכבר קדמהו בזה המ"ע בחלק אמרי בינה פכ"ז:
רש"י ד"ה מוצאי יו"ט האחרון ש"ח. שמאתמול נחתם גז"ד כו' כדתנן כו'. מוכח דבשמיני נידונין. וזה דלא כהטוש"ע או"ח ר"ס תרסד. וע"ש בהגר"א וברמ"א ר"ס תרסח:
תד"ה ואורים. עי' פרש"י בפ' תצוה ותראה שא"צ לדבריהם הללו וכ"כ הראב"ד ברפ"ד מהלכות בית הבחירה ודעת הרמב"ם שם כהתוס':

דף כב.

במשנה ואם היו שניהם שוין כו' מעשה שהיו שניהם כו'. במשניות קטנים ד"א וכן בירושלמי הגירסא שנים בתרוייהו ונכון:

משנה שם ארבע פייסות היו שם. התו"ח הביא ראיה לשיטת הסוברים דתה"ד לא היה בכ"ג דאל"כ למה לו לקדש אחר ע"ה הא כבר קידש לצורך תה"ד ולינה א"פ מתה"ד עד ע"ה כדאיתא בריש זבחים. שם לא נמצא. אבל ט"ס הוא וכוונתו לשם (כ) למימרא דריו"ח ע"ש. אבל נראה דכבר הרגישו בזה הת"י לעיל (כ ב) בד"ה משום חולשא. וע"ש שכ' והיה יכול לצאת חוץ לעזרה. ור"ל דביצא לכ"ע צריך לקדש כדמשמע שם (יט ב) אפי' לראב"ש דקאמר שם טעמיה דכתיב בבואם ופרש"י והרי לא יצא וכ"כ לקמן בד"ה למחר. והא דאיבעיא לן שם (כ ב) יציאה מהו כו' היינו לפי שעה. עוד נ"ל דע"כ ל"א ריו"ח שם אלא מקרות הגבר וכדאמר אביי שם להדיא אבל ביוה"כ דמחצות לא. שוב ראיתי להמלחמות שהביא ג"כ ראיה זו דהתו"ח אכן לא כתב רק הרי כבר טביל לת"ה. משמע דלא הביא רק מטבילה לא מקידוש. ויש חילוק ביניהם כדמוכח מהברייתא שם יצא חוץ כו' אם לשהות טעון טבילה ואם לפי שעה טעון קידוש לפי הס"ד דשם:

גמרא והרי אברים ופדרים דעבודת לילה כו'. קשה מי דמי הא או"פ אף שכשרים כל הלילה עיקר מצותן ביום כדאמרי' במנחות (עב) אר"ש בא וראה כמה חביבה מצוה בשעתה שהרי הקטר חו"א כשרין כה"ל ולא היה ממתין להם עד שתחשך ועת"י אבל דבריהם מגומגמין:

גמ' שם אימא שכבר קידש מתחלה לעבודה. ר"ל לעבודה שהיא חובה ליום הבא:

גמ' שם שתי תקנות הוו מעיקרא כו'. כה"ג בכתובות (יב) ובגיטין (מז ב) ובמנחות (נא ב ושם נג):

גמ' שם קמייתא נמי לא כו'. ור"ל דנפרש כל היכא שיקדים את חביריו בתוך הד"א אם בתחלתן או באמצען או בסופן אם היו שוין בכניסתן לתחלתן וכן נוכל לפרש גם לפי האמת בד"א העליונות:

רש"י (במשנה). אבל מעתה כולן באין להטיל גורל. עתוי"ט ועי' מחהש"ק בסי' קל"ב:

רש"י ד"ה כיון דעבודת לילה היא. ולא אתי לאינצויי עלה. לולי דבריו הנל"פ ולא אתו ר"ל לפייס וכדמסיק ר"א מי יימר דמתרמי לן. אבל כאשר הזכייה היא ע"י מרוצת הכבש כ"א יאמר אנכי אזדרז לרוץ מהר יותר מחבירי וע"ד דאמרינן בסנהדרין (כה רע"ב):

דף כב:

גמרא [ילד אמנון תמר ואבשלום. עמש"כ בקדושין (כב) בס"ד] :
גמ' שם מפני מה נענש שאול מפני שמחל ע"כ. פי' ולכן אינו ראוי למלוך כי המלך צריך שתהא אימתו על העם ואין כבודו מחול (סנהדרין יט ב):
רש"י (בסה"ע) תנו האנשים כו' לא יומת איש ביום הזה. כצ"ל:

דף כג.

גמרא אר"ח ל"ק כאן בבריא כאן בחולה. כה"ג משני לקמן (פב) ובנדה (ס"ד לז). ואין להקשות הרי חולה פסול לעבודה דתנן בספ"ו דבכורות דחולה פסול לקרבן וברפ"ז תני מומין אלו כו' פוסלין באדם. די"ל דהכא מיירי ביכול לעשות ע"י הדחק (עי' ב"ק קי). והרמב"ם בפ"ז מהל' ביאת המקדש הי"ב כתב דחולה הפסול הוא כשהוא רועד מפני חליו כו' ולמדהו מזקן דחולין (כד ב) וכן למדו לענין ב"ק בפ"ה מהל' אה"ט ה"ז מזקן דשם:
גמ' שם והיחידים מוציאין שתים. פרש"י בחולין כו'. חולין כבר תני. וצ"ל דאינו חולה כ"כ שלא יוכל לכבוש אצבעותיו רק מפני שהוא יחידי לא יבוא לידי טעות שימנה לשנים. וכן יל"פ לגירסא שמביא הערוך יהירים דר"ל דמחמת גיאותם אינם עומדים בהיקף עם שאר הכהנים אלא עומדים לבדם:
גמ' שם אין מוציאין לא שליש כו'. פרש"י עם האצבע. והוכרח לפרש כן מפני הס"ד שמונין לו שנים. ועוד דמתני' לא אסרה אלא הגודל. אבל זה דחוק מאד דמשמע דשליש קתני דומיא דגודל דאוסרו במתניתין אפילו לבדו דדוחק לפרש דקאי על או שתים ועוד דא"כ אמאי לא תני נמי שליש. ומהרמב"ם בחבורו נראה שהיה גורס שלש ור"ל שלש אצבעות ונכון מאד אלא דשאר דבריו שם אינו מכוון לגי' שלפנינו ועי' לח"מ. מש"כ התוי"ט אבל הרמב"ם פי' כו' ע"ש לכאורה גם כוונת הרמב"ם ע"כ שלבד אצבעו הפשוטה כבר יפשוט גם גודלו בכדי שימנה בשנים ע"ש:
גמ' שם ת"ר מעשה כו' קדם אחד מהן לתוך ד"א של חבירו. ב"ת האחרונות ליתנייהו בתוספתא דשבועות. ולפמש"כ לעיל (כא) בד"ה קמייתא יש ליישבם קצת:
גמ' שם עמד ר' צדוק על מעלות האולם בהר הבית. כ"ה בתוספתא שם וכ"ה גירסת רש"י דלולי כן ה"ל לפרש דר"ל על מעלות שהיו בין האולם ולמזבח דלעיל (טז) כי ר"צ כהן היה כדהביאו התוס' לקמן (עט) והיה רשאי ליכנס לשם:
תד"ה שתים. אבל המקשה כו' הוה ס"ד דדוקא הוא ומשני כו'. כצ"ל:

תד"ה וירושלים בת מביאה ע"ע כו'. כצ"ל:

דף כג:

גמרא מנין שלא יהא דבר קודם למכנסים שנאמר ומכנסי בד ילבש על בשרו. ועי' פרש"י. וק"ל דבזבחים (יט) דרשינן מיניה לענין חציצה ולא עוד אלא דילפינן שם מזה אף לכתונת ע"ש. ולולי דברי התוס' דהכא ה"א דהא דזבחים ילפינן מעל בשרו דכתיב גבי כ"ג וצ"ל שם יהיו על בשרו (ועמש"כ לקמן כה בס"ד). שוב דקדקתי ברמב"ם פ"י מהל' כהמ"ק ה"ו שמביא קרא על בשרו ולבשם לדרשה דזבחים וט"ס הוא וצ"ל את בשרו ולבשם וכוון על הכתוב גבי כ"ג בפ' אחרי וא"ש דהאי ולבשם כתיב על כל הבגדים הנזכרים שם ומעתה כל דברי חכמים קיימים:

רש"י ד"ה ה"ג בת"כ. בהוצאת הדשן שבתפוח אל מחוץ כו'. כצ"ל:

בא"ד וזה שאין לו לשנות כו' ישנה ישנה בגדי קדש כו'. כצ"ל:

רש"י ד"ה ילבש על בשרו. משמע שלובשם בעודנו ערום. לקמן (ר"ד כה) מבואר שלובשן בעודן עליו בגדי חול. וכאן ע"כ ר"ל שמלובש בהן בעודנו ערום משאר בגדיו מפני דלאחר שלובשן מפשיט כל בגדי חול שהיו עליו:

תד"ה יש. וי"ל משום דבע"מ חשיב כמו זר כו' וכי תעלה ע"ד שזר ובע"מ כו'. תימה דודאי בע"מ מותר ליקרב לגבי מזבח ואינו אסור אלא בין האולם ולמזבח כדאיתא בפ"א דכלים מ"ט. וכן דבריהם בסוכה (מד) ד"ה א"ל תמוהים במש"כ כמו שאין הל"מ בזרים כו' דמאי ראיה מהם לבע"מ דזר אסור מה"ת ליקרב לגבי מזבח כדלקמן (מה) וכי תעלה ע"ד שזר קרב לגבי מזבח ע"ש פרש"י. ועי' בביאור מהרנה"ו פרשת אמור. שוב מצאתי להמל"מ שם בפ"ו שעמד על דבריהם ע"ש וגם בפ"ט שם הט"ו:

תד"ה ילבש. כיוצא בה דההיא לבישה דקרא כו'. כצ"ל:

דף כד.

גמרא והניחם שם מלמד כו' עד יוה"כ אחר. מפרש"י נראה דל"ג כ"ז:

רש"י ד"ה ת"ש. דהא ל"ל דוקא קאמר דהא לא אפשר כו'. ק"ל אלמה לא יעשה מדה לקומצו כדלקמן ר"פ הוציאו לו. אך בפי"ז דכלים מי"א מבואר דקומץ המנחה הוא לפי מה שהוא וא"כ היה צריך להכין כמה כלים שיהיה לפי מדת כל כהן שיזכה בהרמה. ובפ"א דתמיד מ"ד משמע דבמחתה אחת היו כל הכהנים תורמין:

רש"י ד"ה עבודה תמה. ולא כו' כגון שחיטה כו'. הב"א תמה מה זו שחיטה הא אפילו לכתחלה כשרה בזר. וניחא ליה דרש"י קאי אליבא דרב ולדידיה יש שחיטה דפסולה

בזר דהיינו שחיטת פרה לקמן (מב) ואשמעינן כו' ע"ש. ושגה בזה במכח"ת דבעבודת פרה כיון דחוץ היא לא מחייב עלה זר מיתה בשום עבודה דא"ח אלא בעבודת פנים וכדאמרינן ס"פ הנשרפין זר ששמש במקדש. וכן בקרא לא כתיב אלא לכל דבר המזבח כו'. ותדע דלא חשיב ז' הזאות דפרה ודצפרים לקמן בהדי ז' הזאות שבפנים ושבמצורע. ונראה עוד דאף דאמרי' בזבחים (סג) שלמים ששחטן בהיכל כשרים כו' ולא יהא טפל חמור מן העיקר. פרה דקדשי ב"ה היא דמיא לאכילה דאיתא שם דל"א בה הק"ו. ועוד דאפילו בפנים לא מחייב זר עלה כיון דעבודת חוץ היא:

רש"י ד"ה שבע הזאות. שמזה מלוג שמן בהיכל כו'. והר"ש והרע"ב בפי"ד דנגעים מ"י כתבו דלא היה מזה אלא בעזרה ע"ש. ועי' לשון רש"י במנחות (כז ב) ד"ה ושבמצורע. והתוס' שם (עד ב) ד"ה איכא העירו בזה. אמנם לקמן (סא) משמע להדיא דהיה מזה בהיכל ממש ע"ש:

דף כד:

גמרא רנ"א בבגדי חול ורש"א בבגדי קדש. ומנחנא בהו סימנא ח"ח ש"ש:

רש"י ד"ה שסידר אה"מ. לקנח אפרן כו' וקובעין אותן בה. כצ"ל:

רש"י ד"ה ובכלי שרת. שהרי נאמר כאן הכהן כו'. כצ"ל:

דף כה.

גמרא והתניא מנין שלא יהא דבר קודם למכנסים ת"ל ומכנסי בד יהיו על בשרו. נ"ל דצ"ל ילבש על בשרו והוא הכתוב ר"פ צו בהרמת הדשן עי' לעיל (כג ב) ובתוס' שם ובמש"כ שם. ועתה ראיתי בת"כ שם דדריש ילבש על בשרו לענין חציצה. ומיהיו על בשרו לענין שלא יהא דבר קודם להם וע"ש בק"א ובמחכ"ת לא דקדק יפה בגמרא דלעיל דמבואר שם להדיא דדריש מן ילבש ע"ב ופליגא אהת"כ:

רש"י ד"ה אין ישיבה בעזרה. שנאמר לעמוד לשרת. מזה אין ראיה דהא כתיב לשרת ומיניה ילפינן דיושב פסול לעבודה (זבחים כג ב). ולקמן (סט ב) מסיים ולא מצינו בה ישיבה. ובחלק פי' דהוא הל"מ. ועמש"כ במ"ר נשא פי"א אות (יג) במ"ת:

[**תד"ה מאי לאו. וי"ל משום דלעיל מינה אירי בזוכין לעבודה כו'**. לכאורה אדרבה שם משמע איפכא מדקתני לה אחר גמר הפייסות וכבר היו נעשות עבודת תה"ד בפייס הא'. ודישון מזבח הפנימי והמנורה וקבלת הדם וזריקתו והולכת אברים לכבש. ושם לא תני לה להא דמסרן לחזנים כו']:

תוס' שם ד"ה אין ישיבה (בסופו). דהא בשמעתין משמע דלישב נמי כו'. עי' מהרש"א. והגרע"א בחדושיו כתב דראיה גמורה היא דאל"כ מנלן דחציו בקודש דילמא כולה בחול ופתוחה לקודש דמותר לישב ומקויים ג"כ בבית אלהים דהא מקרי ב"א בקודש לכל מילי. ותימה דהא אינן כקודש לטומאה ולשחיטה ולכן אפשר דגם לענין פייס אינן כקודש. אבל ל"נ ראיה מדקא מייתי מהא דבנויות בחול ופתוחות לקודש לענין ישיבה דהכא מוכח דפסיקא ליה דגם לזה הוי כקודש:

במשנה מי שוחט מי זורק. הרמב"ם בפי' כתב דהראשון הוא הזוכה לזרוק והסמוך לו הוא השוחט ונתן טעם לדבר לפי שהזריקה מעולה כו'. ונמשך אחריו גם הרע"ב. ול"י מנ"ל הא להוציא מתניתין מפשטה בסברא בעלמא. ולא כן משמע מפי' רש"י בגמרא בסמוך וכן בחבורו חזר בו וכ"כ המפרש רפ"ג דתמיד. שוב התבוננתי בפירוש הרמב"ם שם בתמיד דנראה שהיה גירסתו כאן במשנה מי זורק מי שוחט:

רש"י ד"ה והגרה. והכבד. עתוי"ט:

דף כה:

גמרא מחתה איצטריכא ליה כו' ומעתרא. משמע להדיא דמחתה ג"כ מעשרת וכ"ה בירושלמי אר"ח וכן למחתה (פי' היו ג"כ חדשים) אר"י מתניתא אמרה כן מי שזכה בקטורת אומר לזה שעל ימינו אף את למחתה. (נ"ל דהראיה הוא מדקאמר שעל ימינו דוקא ועי' לשון התוס' והם היו כולם חדשים אבל משאר כהנים לא) נמצאתה אומר ב' כהנים היו מתברכין בכל פעם כ"ה הגירסא בירושלמי שלפנינו וכן העתיק המלחמות ודלא כמו שהעתיק התוי"ט מתברכין בכל יום וכן בקה"ע וגי' זו הטעתו להתו"ח וכתב משכ"כ ע"ש. וכן הת"י כתבו לקמן (כו ב) בד"ה דלא כראב"י בסופו דהירושלמי סובר דמחתה ג"כ מעשרת ע"ש:

תד"ה ת"ש. א"נ נ"ל דלר"י כו'. כצ"ל. ולענין עיקר פי' הסוגיא הנך רואה שנתלבטו מאד. ולעד"נ דר"י אתא לאפוקי מדראב"י לקמן (כו סע"א) דא"ל ע"כ שהיה פייס בפ"ע למחתה ובאסיפה חדשה לזה אומר דלא אלא היתה שוה לפייס דעבודת התמיד דמי שזכה בשחיטה אומר לזה שעמו זכה בזריקה וכן כולם. כמו כן בקטורת אומר כו'. והא"ד דייק מדלא הל"ל אלא לא היה פייס למחתה ומה לו לסיים אלא כו' ע"כ ר"ל בזה דלא תטעה לומר דמ"מ ה"ל פייס בפ"ע באסיפה דקטורת כשאר עבודת התמיד קמ"ל דאף פייס כזה לא ה"ל אלא כו'. ועמש"כ בתמיד פ"ה מ"ה בס"ד בישוב דעת הרמב"ם ותעלה בזה ג"כ סוגיא דהכא אל נכון:

גמרא ת"ר כיצד דרך הילוכו כו'. הן ת"ק דמתני' דלא כחד מהני תנאי ואורחיה דהש"ס בכמו זה להקשות מני מתניתין לא כפלוני ולא כפלוני. ונ"ל מכאן ראיה למש"כ הרא"ש בפ"ק דסוכה (סט"ו) דדרך הש"ס שלא להקשות אלא מה דמצי לשנויי ועמש"כ בפסחים (קב ב):

רש"י ד"ה דרך ניתוחו. ובסדר הולכתן פליגי כו'. ותנא דידן אזיל בתר איברא דבישרא כדלקמן. מזה היה נראה לכאורה למילף לענין היקף הבימה בחג בלולבין שיקיפו בסדר עילוי הלולבין ואין משגיחין על חשיבות האנשים. ואולי יש לדחות דהכא הוא משום דכסדר הולכתן כן היה סדר הנחתן על הכבש וכן היה סדר הקטרתן כדמוכח בסוגיין. ומפני הנחתן והקטרתן הוא דאזיל בתר העילוי ועוד יש לחלק בענין אחר ואכמ"ל:

דף כו.

במשנה מי מעלה אברים מה"כ למזבח. לקמן (ע"ב) ברש"י ותוס' מבואר דכהן אחד היה מקטירן. אבל בת"י לקמן (כז) ד"ה למדנו מסקי דהיה טעון ששה כהנים ועמש"כ לקמן (בע"ב

גמרא והתניא כשם שמפייסין לו כו' וכשם שמפייסין לה כו'. ק"ל דל"ל לאשמעינן קטורת בפ"ע הכי תגרע משאר עבודות אדרבה היא עדיפא טפי שמעשרת:

רש"י ד"ה שזכה בו שחרית. איש איש שזכה בעבודה. כצ"ל:

תד"ה אלא. לר"י לרשב"י נמי תקשי כו'. מלשון זה נראה דמפרשי דלשנויי דרשב"י ל"צ תו לחלק בין קטורת לשאר עבודות (והא דל"ק אלא משום דל"נ אמורא לפניו כמש"כ התוס' בכ"מ) ולפ"ז הא דקאמר הש"ס ולמאי דס"ד היינו בין להמקשה דס"ד דלכל עבודות היו מפיסין בין לתירוצא דלקטורת לבד נפישי להו כו' ועת"י. ודברי מהרש"א בזה א"נ. ועוד מה יענה להועוד דבסה"ד. ומדברי הרמב"ם פ"ד מהל' תומ"ס למדתי עוד תירוץ נכון לקושיית הרש"א דהוא ז"ל כתב שם דלקטורת היו מפיסין פייס אחר בה"ע. ולכאורה לדבריו תשאר קושיית הש"ס נפישי להו פייסות. אולם הוא ז"ל ישב זה במש"כ ואם כבר הקטירו כו' וזה שזכה בה שחרית מקטירה בה"ע. וכיון דליתא תדיר לא חשיב ליה. והכ"מ לא הראנו מקורו. ומלבד דסברא ישרה היא דכיון דליכא חדשים ממילא היא כשאר עבודות. מוכרחת ג"כ מהגמרא:

בא"ד ודוחק כו' ומנורה כו' ולא היה בערב כו'. לכאורה נגד דישונה בבוקר היה הדלקה בערב. וגם דישון נר מערבי היה בה"ע כפי פרש"י ותוס' בשבת (כב ב). ולדעת הרשב"א שהביא התוי"ט בספ"ג ורפ"ו דתמיד היה דישון נר המזרחי ולפעמים כולן בה"ע. ולדעתו

ז"ל שם היה ג"כ דישון מזבח הפנימי עוד הפעם בה"ע ע"ש. ודברי התוס' צל"ע ועי' לקמן (לג) בתד"ה אפילו ובמש"כ שם:

דף כו:

גמרא אר"א אף אנן נ"ת כו' ורגמוהו כה"ע באתרוגיהן. עפרש"י. וקשה דבקדושין (עג) איתא ג"כ כהאי והתם מא"ל. וי"ל דשם אשמעינן דזה הוה ברגל בשעה שהיו כולם מצויין בבהכ"נ. ועת"י שהערה מהא דאנשי ירושלים בסוכה (ס"ד מא). ול"נ דאנשי ר"ל חשובים וצדיקים כמו שפרש"י ר"פ שלח. והכא אמר כל העם:

גמ' שם ההיא דלא כראב"י ודלא כר"י. כ"ה הגי' הישנה ועת"י. ול"נ לפרש דלא כראב"י דאמר דאותן כהנים עצמן שהעלו לכבש העלו למזבח. ודלא כר"י שהיה פייס בפ"ע על העלאתן למזבח אלא דס"ל דבפייס השני זכה בו הי"ד בהעלאתן למזבח. וע"כ ס"ל דהיה פייס למחתה וזה ג"כ דלא כר"י. והנה התוי"ט הביא מהכ"מ בשם ריטב"א דהי"ד זוכה בבזך א' והט"ו בבזך הב' (וכ"כ הת"י) והוא ז"ל הוסיף דכן בחג בצלוחית של מים. וק"ל דלפ"ז מדוע לא עשה בן קטין ט"ו דדין וכדאמרינן לעיל (כה ב) ואס"ד כו' תליסר הוי. ע"כ נלע"ד דהא דתנן תמיד קרב בתשעה כו' אדסליק מינה קאי דתני והד' מי מעלה אברים כו' דהיינו להקריב ע"ז קאמר דפעמים ט' עד י"ב ודלא כפרש"י ותוס' שאחד הוא המעלה אלא כהת"י שהבאתי לעיל (בע"א) וכנגדן הוא דהתקין ב"ק י"ב דדין וכדתני שם כדי כו' העסוקין בתמיד כלישנא דהכא תמיד קרב כו'. ודיוקא דהש"ס לעיל (כה ב) הוא דה"ל לתקן י"ג כנגד הכהנים הזוכין בפייס השני. והא דתני ר"ח פייס פעמים כו' עד ט"ז אתיא כראב"י דלדידיה הנוספים ע"כ היו בפייס הב' והא דב"ק כו' כדי שיהיו י"ב אחיו כו' לא אתיא כוותיה והא דתני י"ז הוא כמו שפירשתי והפוך בה כי נכון בס"ד:

ד"ה עצמו. והא כראב"י היא כו'. כ"פ לפי גירסתו ופירושו לקמן בגמרא בההיא דלא כראב"י כו' ועי' לעיל (בע"א) בתד"ה דתנן וברש"א שם. ומכ"ש לפמש"כ בסמוך א"ש בפשיטות כרבנן:

רש"י ד"ה ולמנסך. שהוא נקוב כמין חוטם דק שהמים מקלחין ויוצאין בו כו'. כצ"ל:

במשנה ד"ה אם רצה. ובלא פייס. המל"מ בפ"ד מהל' תמידין ה"ט נסתפק בדבריו אם הדבר תלוי בדעת הבעלים לתתו לכל כהן שירצה או דכל הקודם זכה ודעתו נוטה לסברא האחרונה. ואישתמיטתיה פרש"י בתמורה (לב) במשנה שכ' דרשאי ליטול דבר מישראל חברו כדי שיתן עולתו לבן בתו כהן כו'. הרי לפניך שבדעת הבעלים תלוי. אך התוס' שם חלקו עליו דלא מצינו טה"נ זו גבי קרבן. ונ"ל ראיה מקדושין (נג) דיליף שם מקרא

דאין חולקין זבחים ומנחות כנגד עופות. והרי עופות קרבן יחיד הן ותני דחולקין. ויש לדחות דשם מיירי שלא בררו הבעלים כהן מיוחד אלא הביאום סתמא:

תד"ה פר. וקתני העוקץ בהדיה כו' משום דברישא כו'. ל"י למאי הוצרכו לזה הא בפשיטות איכא למימר דלהכי תני עוקץ משום דגם הוא בשנים:

דף כז.

תד"ה והקריבו. פרש"י כו' כגון הולכה משום כו'. כצ"ל. ותיבות או זריקה למחוק וכן ליתנייהו שם ברש"י:

תד"ה הולכת עצים. כדאמרינן ספ"ק דזבחים כו' דאמר מר והקריב הכהן את הכל המזבחה זו כו'. כצ"ל:

דף כז:

גמרא והרי תה"ד תחילת עבודה דיממא היא כו'. ר"ל מפני שהיא ראשונה לעבודת היום דומיא דאמרינן לקמן שאני שחיטה דתחלת עבודה היא. משא"כ סדור המערכה דכבר קדמתו תה"ד:

גמ' שם אלא כו' הכי איתמר אר"א אר"י זר שסידר כו'. לעיל כד ב:

רש"י ד"ה הוי אומר (בסופו). ואסידור מערכת דשחרית קאי. כצ"ל:

רש"י ד"ה דאית ליה תקנתא. אבל סידור גזירין סידורו משהאיר המזרח בקרקע עזרה. כצ"ל. ור"ל דא"צ לעלות על הגג לראות אם האיר המזרח אלא רואין מקרקע העזרה:

תד"ה איכא. לריו"ח גופיה אליבא דת"ק כו'. הוא לעיל (כג ב):

דף כח.

גמרא יפייסו לה בפ"ע כדאמרינן. עי' רש"א. ולע"ד נל"פ הגי' שלפנינו. דר"ל כדאמרי' בר"פ וכיון דתקינו להו פייסא לא אתו כו' הדר תקינו להו מי שזכה בת"ה יזכה כו' ובשני גזירי עצים:

במשנה הורידו כ"ג לביה"ט. לכאורה הל"ל העלו שהרי היה בגובה על גבי שער המים לקמן (לא) וע"ש. ואולי ע"ש דבהגיעו שם היה צריך לרדת לתוך חקק ביה"ט. אולם בקרא מצינו בכה"ג לשון עליה ויעלו אותם עמק עכור (יהושע ז':כ"ד) ע"ש ברד"ק:

רש"י ד"ה צאו וראו. על החומה או על הגג. ובגמרא קרי ליה אינרא ומובנו גג:

רש"י ד"ה ברקאי. למען היה לה ברק כו'. כצ"ל:

רש"י ד"ה עלה מאור הלבנה. צמח תואר הלבנה. משמע דדמות הלבנה עצמה עלה. וקשה שיטעו בזה ובפרט בסוף החדש שאז היא קטנה מאד. וכן ל"מ כן לשון תימור דבגמרא. ונ"ל דט"ס הוא וצ"ל צמח אור (או מאור) הלבנה:

דף כח:

גמרא ריש"א ברק ברקאי רע"א עלה ברקאי. נ"ל דפליגי בפי' ברקאי דמתניתין ולקמן בפיסקא דשחטו אה"ת דנקיט הש"ס ברק ברקאי בפי' דמתני' משמע דאתיא כרי"ש:
גמ' שם מתיא בן שמואל כו' האיר פני כה"מ עד שבחברון. ק"ק ליישב זה הלשון לפי' הגמרא בהב' לשונות לקמן על דבריו שבמתניתין. ועת"י ודבריו מגומגמין:
[**שם א"נ שאני אברהם דאיצטגנינות כו' משום דזקן כו'**. לכאורה לפ"ז שפיר תמה ר"י אנן מאברהם כו' דשאני אברהם כו'. ולולי דמסתפינא הייתי אומר דצ"ל אלא שאני אברהם כו' ור"ל אלא ר"י הכי קא קשיא ליה] :
גמ' שם קיים א"א אפי' ע"ת שנאמר כו' ואחת תורה שבע"פ. קרי לע"ת שהיא מדרבנן תורה שבע"פ והוא ע"פ דרשתם ז"ל מגילה (יט ב) שהראהו הקב"ה למשה מה שהסופרים עתידין לחדש כו'. וצע"ק מתוס' עירובין (כא ב) ד"ה מפני ע"ש:
גמ' שם שברירי דשימשא קשה משימשא. עפרש"י. ונ"ל דקמא צ"ל דשמשא ח"י וכמו שהוא בפרש"י וכ"מ הגי' בס"א ופירושו חלון כמו שמשותיך (ישעיה נד) ע"ש פרש"י ורד"ק ותפס לשון זה משום לשון נופל על לשון ועמש"כ בתענית (ג ב):
רש"י ד"ה צלותיה דאברהם. תפלת הערב שלו. בר"פ תה"ש דתנן תפלת הערב אין לה קבע הכוונה ע"ת מעריב. ואולי נקיט לישנא דקרא דויצא יצחק לשוח בשדה לפנות ערב דהמכוון ע"ת מנחה:
רש"י ד"ה מכי משחרי. הפונות למזרח שהלבינו מהנה"ח כו'. כצ"ל:
רש"י ד"ה אנן. באת ללמדנו כו'. עמש"כ בברכות (לא) בס"ד:
רש"י ד"ה יומא דעיבא. ואינה יוצאה כו' כנגד חלונה שהעבים עומדים בפניה. כצ"ל:

דף כט.

גמרא מה אילה זו קרניה מפצילות כו'. משמע דאיל הוא מה שאנו קורין צבי דקרניו מפוצלין עי' פרש"י בחולין (נט ב) ועמש"כ בפ"א דכלאים מ"ו:
גמ' שם אלא אף מליקת העוף כו'. במנחות הגי' עולת העוף שנמלקה כו' וכבסמוך בשלמא עולת העוף כו' וכמו שהוא בתוס':
רש"י ד"ה וסימנך תנורא קרירא. והגוף צונן והחולי מבעירו. כצ"ל:

תד"ה אלא. והא דל"פ בשמעתין משום דהוי קודם פתיחת דלתות ההיכל. לכאורה בפשוט י"ל דמיירי קודם שסוגרו דלתים. ואי משום דהוי אחר תמיד של בה"ע יתורץ בהנך שנויי שכ' על קושייתם בהא דלא מיפסלי משום קודם לתמיד של שחר ששוין הן כדלקמן:

בא"ד וקאמר התם דמלינה בראשו של מזבח. קושיית המהרש"א בכאן תמוה דאיך ישחוט לכתחלה לעבור על לאו דלא ילין משום עשה דאכילת קדשים. וכה"ג תמה המל"מ על פרש"י דפסחים שם בפ"א מהל' תומ"ס ה"ג ע"ש. ועי' בט"א ר"ה (ל ב) בד"ה ונתקלקלו:

בא"ד ופריך מכדי כ"כ דלא איתקטרי אימורים כו'. כצ"ל:

דף כט:

רש"י ד"ה תיקדש ותיפסל. כיון כו' של"ב ליפסל יקדש השולחן כו'. כצ"ל:

רש"י ד"ה אמר רבא. לילה לא הוי חסרון זמן הואיל ותהיה ראויה כו'. כ"נ דצ"ל:

תד"ה נהדריה. וכיון דאנו כו' שקידש הקומץ כו'. כצ"ל:

בא"ד ומיהו בחנם דחק רש"י כו'. משכ הרש"א די"ל דרש"י מפרש דבלא נתקדשה כה"מ בכלי מיירי ע"ש. נראה לי דאם לא נתקדשה מקודם בכלי הוי הקמיצה כמאי דליתא כיון דהדין הוא שיקמוץ מתוך כלי מקודש כדתניא בסוטה (יד ב):

בא"ד אבל השתא כו' תצא לאלתר לבית השריפה. עמש"כ בק"א להט"א בר"ה (ל ב) בד"ה ממילא בס"ד. ולכאורה לולי פירוש רש"י ותוספות ה"נ לומר דכשקדש בלילה אינו נפסל בלינה בעמוד השחר שלאחריו דדוקא כשקדש ביום נפסל בע"ה דלמחר דומיא דחלבים ששחט הקרבן ביום וע"ד שאמרו בברכות (ט) סד"א הואיל ופסח קדשים קלים כו' אף פסח נאכל לב' לילות כו' ע"ש ובפרש"י וכאן הוי פסולה מחמת קמיצתה בלילה ותשרף מיד בבוקר דלאחריו. ועי' בזבחים (כא) בסוגיא דמי כיור. ובתוס' סוכה (נא ב) בד"ה קרא הגבר ובתמורה (מד ב) אראב"א ועה"ש פוסלת בהן כאיברין:

תד"ה כמו. הא דלא אמרי' כו'. לא הבנתי דבריהם כיון דמסיק דלילה אין מחוסר זמן אינו נקרא שלא כמצותו וכן נראה מפרש"י:

בא"ד שכסבור היה שהוא יום דומיא כו'. כצ"ל:

דף ל.

גמרא אר"פ צואה במקומה כו'. עי' בראש פ"ג דברכות סי' מ"ה ובפר"ח סי' עו:

רש"י ד"ה ומחזיר הטפיח. להודיע שנטל זה שנכנס את ידיו. כצ"ל:

דף ל:

גמרא והאי דקתני מצורע להודיעך כחו דר"י. הלשון אינו מובן דמשמע דפליג גם אשאר כל אדם וז"א דל"פ אלא במצורע והכי הל"ל להודיעך כחן דרבנן. או משום פלוגתת ר"י:
רש"י ד"ה ודקארי ליה. מי שעוסק במשנה זו. הא ברייתא היא ועמש"כ בשבת (פג ב):
תד"ה ר"י. ש"ה דפליג בהדיא במשנה. מוכח מדבריהם דפלוגתת ר"י נזכרת במשנה וכ"מ לקמן בד"ה נימא. ובמשנה שלפנינו ליתא:
תד"ה אי. בחדושי הגרע"א תמה דמשמע דמפרשי דקושיית אי לא טביל הע"ש בעי היינו דאסור ליכנס שם א"כ ה"ל להש"ס להקשות הא טמא הוא עדיין. ובקל י"ל דמקשה הא הע"ש בעי קודם שיכנס לע"נ וכש"כ שאסור קודם טבילה:
תד"ה כב"ז. ה"ה דכר"י כו'. לכאורה דוקא קאמר דאילו לר"י דמשום סרך טבילה לא היה צריך שכבר טבל מבערב וכדאמר וכ"נ מפרש"י:

דף לא.

גמרא ותניא ורחץ במים את כל בשרו במים כו'. כצ"ל:
רש"י ד"ה מהו. ויושיט ידו לפנים. ר"ל לצד פנים דהא כבר פשיט רב יוסף דביאה במקצת שמה ביאה:
רש"י ד"ה עין עיטם. לבית טבילת שער המים. כצ"ל:
בא"ד והוא הגבוה בכל א"י. כצ"ל:
בתוס' (בסה"ע). היה גבוה מן הקרקע י"א טפחים ושליש. כצ"ל:
בא"ד (ע"ב) והלא הצואר והראש הוא יותר כו'. כצ"ל:

דף לא:

במשנה ואת האברים והחביתין. עתוי"ט. ומש"כ בתור"ע שהרמב"ם כולל בשם נסכים הסלת והיין וכמ"ש התוי"ט בשמו בזבחים. הרחיק אה"ד כי כמו כן כתב ברפ"ה דשקלים ורמזו לקמן במ"ה. ובעיקר תמיהת התוי"ט מדוע לא תני הסלת דלכאורה תמיה רבתי היא. והת"י כ' לקמן (לב ב) דהמנחה בכלל חביתין וזה דוחק. ולעד"נ דכיון דקי"ל מנחתם ונסכיהם אפילו בלילה ואפי' למחר וזהו אפי' לכתחלה כמש"כ התוס' בר"ה (ל ב) בסה"ד ולכן אינה נקראת עבודת היום שתהא דוקא בכה"ג וביותר לדעת הריטב"א שהבאתי לעיל (יב) ע"ש. ול"ד לאברים שכשרים בכל הלילה שאחריו. משום דבקדשים הלילה הולכת אחר היום. ועוד דלא היה יכול להקטיר החביתין אם לא שתקדם להם

אברי התמיד כדלקמן (לג ב) וע"ש בתד"ה העולה ויש עוד לחלק. אבל היין מפני השיר שאומרין עליו לכן לכתחלה מצותו עם הקרבן כמש"כ התוס' בר"ה שם. והמנחה אינה מעכבת את היין כדאיתא במנחות פ"ד מ"א לזאת יכולין להביא היין היום עם הקרבן ומנחתו אפילו אחר י' ימים. והאי דלקמן בסדור אביי מנחה קודם ליין היינו כשמביאן בב"א:

משנה שם אם היה כ"ג זקן כו' מחמין לו חמין ומטיילין כו'. בתור"ע דקדק מסדר המשנה דלא הותר זאת אלא בד' טבילות שהיו בקודש דאין שבות במקדש והכא איכא שבות דמצרף כגי' התוס' לקמן (לד ב) ע"ש. ותמיהני דע"כ ל"א לקמן דהוי שבות אלא לר"י דאמר ששישות של ברזל כו' אבל תנא דמתניתין דאמר בחמין ליכא איסורא כלל עי' שבת (מב) ובתוס' שם. ומסדרא דמתני' אדרבה משמע דאטבילה ראשונה קאי דהא תני לה קודם להא דהביאוהו לבית הפרוה כו' [וכמ"ק בתוס' סנהדרין (יח ב) ד"ה משום צינה דבכל הטבילות היו עושין כן] :

גמרא ופשט ורחץ ורחץ ולבש. הרש"א מחק ורחץ הב'. והוא לחנם כי כן איתא גם לקמן (לב) וכן בפירוש רש"י ותוס' כאן:

ד"ה וקידש. מן הכיור. עי' תוי"ט. ובירושלמי פ"ד סוף הלכה ה' איתא בזה פלוגתא דאמוראי קידוש ראשון אי הואי מן הכיור או מן הקיתון של זהב. אך מש"כ רש"י כדיליף כו' לכאורה הוא לל"צ דקידוש זה תיפוק ליה דתחלת עבודה היא:

דף לב.

גמרא אלא לרבנן תשעה הוו א"ל רבנן כו'. קשה דקארי ליה מאי ק"ל הא בהדיא תנן לקמן (ע) בפשיטה בתרא קידוש. ונ"ל דט"ס שם הקידוש דכן בד"י היה כתוב ג"כ אח"ז וירד וטבל כו' וזה ודאי טעות המעתיקים וכבר מחקוהו בדה"ח. ואומר אני שגם הקידוש ימחק כמוהו:

גמ' שם תניא אר"י מנין כו' ת"ל כו' ורחץ את בשרו כו'. כצ"ל:

גמ' שם ואומר בגדי קדש הם וחמש עבודות כו'. כצ"ל ושבינתיים ליתא בתו"כ ולקמן (ע"ב) וכ"נ מפרש"י כאן ולקמן דל"ג להו:

רש"י ד"ה שכל הפרשה. וה"ל לכתוב בתחלה ויצא כו' ואח"כ ובא כו' ואח"כ ופשט כו' ועשה המוספין כו'. לדבריו לבד דל"נ עה"ס אלא דנחסרו עוד תיבות שהן ענין שלם היינו ועשה המוספין כו' ואף את"ל שכוונת רש"י באמרו ועשה המוספין כו' לא שיכתבו

בפירוש אלא שיהיו בכח המאמר דולבש את בגדיו. מ"מ יותר ה"ל לפרש דה"ל לכתוב האי ובא אהרן כו' אחר ופשט את בגדי הבד כו' עד יקטיר המזבחה:

רש"י ד"ה מה מקום שא"ט טבילה. מה"ת אלא מד"ס כו'. ולעד"נ דאף לב"ז לעיל דיליף לה מק"ו והוה מה"ת א"ש הכא הק"ו כיון דאינה מפורשת בקרא להדיא וכהאי ק"ו איתא בברכות (כא) ע"ש בפרש"י ד"ה שא"ט לפניו. ובב"מ (פח ב) ובפרש"י:

תד"ה מה לבישה. חוזר ומלמד בהיקש בקדשים. כצ"ל:

דף לב:

גמרא היינו דקתני ואומר כו' ורחץ במים את בשרו ולבשם. כצ"ל:

רש"י ד"ה כפרתן מרובה. עי' לקמן (לג א) בפי' ד"ה כפרתה מרובה שינוי קצת:

רש"י ד"ה ה"ג אא"ע. דנ"ל מבגדי קדש הם. כצ"ל:

רש"י ד"ה מה קידוש. אבל כו' דהא לאו דאורייתא. עי' לעיל (ל א) תד"ה ומה שישבו זאת אפי' למ"ד דאורייתא:

רש"י ד"ה ור"י. לטבילת בגדי זהב ולא דריש כו'. כצ"ל:

רש"י ד"ה מפקא. דאע"ג דאמר (כצ"ל) במתניתין פשט וקידש ידיו ורגליו כו'. כ"ה להדיא לקמן (לד ב במשנה) ואישתמיטא מהגהת מ"א שבגליון:

דף לג.

גמרא ובזיכין לתמיד של בה"ע. ק"ק מדוע לא סדר ממנו ואילך עד הדלקת הנרות המאוחרת לכולן:

גמ' שם רבינא אמר הואיל כו' ר"א אמר אי לא כו'. נ"ל דט"ס הוא וצריך להקדים תירוצא דר"א לדרבינא:

רש"י ד"ה למנחה. מנחת נסכו ש"ת ונסכיה. כ"נ דצ"ל. ור"ל השמן שנבלל בה עתוי"ט פ"ט דמנחות מ"ד ובזה לא נצטרך להגהת הב"ח:

[**שם ד"ה ואיפוך. וקרא כסידורה כו'**. נראה דר"ל דכוונת המקשה לא על דרשת הכתובים להפוך דהא כתיב היא העולה על מוקדה ואי פי' מוקדה מערכה של קטורת. עולה מאי עבידתיה עליה אלא דפריך על הסדר להקדים של קטורת תחלה. דאע"ג דבקרא מוזכר תחלה מערכה גדולה דהרי הקרא לא איירי בציווי סדרה אלא בהעלאת העולה שהיא כל הלילה על מערכתה הישנה וזה ממילא משתמע דאיתה מערכה בפ"ע] :

תד"ה מכלל. עי' כה"ד. ותמיהני דמה יענו בהא דלקמן (מה ב) אש תמיד כו' לימד על מערכה שניה של קטורת שלא תהא אלא על מזבח החיצון. שוב ראיתי בהגהת הגר"א

ז"ל שם שהגיה אש תמיד למאי אתא לכדתניא ואש המזבח תוקד בו לימד על מערכה כו'. ואורו עיני:

תד"ה אפילו. ודישון מזבח הפנימי אינו אלא פ"א. ל"י מהיכא פסיקא להו דלכאורה כיון דהקטירו בבוקר נצרך לדשן בערב עוד הפעם. [וכ"נ מלשון רש"י שכ' ואין קטורת אלא לאחר דישון] . ועמש"כ לעיל (כו) בס"ד:

דף לג:

גמרא ונעביד שית א"ק בהטיבו את הנרות כו'. נראה דזה אתיא כרבנן דר"י בירושלמי שהביאו התוס' בחגיגה (ג) ועט"א בשהם מגילה (ז) ולקמן (לז) בגה"ש ובמש"כ בערכין (לג ב) בס"ד:

[**רש"י ד"ה אלא לר' יוחנן. חלקהו להטבת נרות כו'**. כצ"ל. או להני נרות] :

תד"ה עבורי. ומפרש ר"ת כו'. ונ"ל דלפ"ז יתפרש כאן מלת עבורי לישנא דאקדומי כבפסחים (ז ב):

דף לד.

רש"י ד"ה שום מנחה. דכתיב בה (ויקרא ו':י"ג) עשירית האיפה סולת מנחה תמיד. כצ"ל:

רש"י ד"ה ביום. ביום השבת ביום השבת יערכנו. כצ"ל:

רש"י ד"ה ונסכו רביעית. ולימד כו' נסכים ומהו האחד כו'. כצ"ל:

תד"ה נסכים. ובלא"ה איצטריך כו' לדרשה אחריתי כו'. כצ"ל:

דף לד:

גמרא ורבנן מאי אחד מיוחד שבעדרו. מבואר דהא דאמרי' מגילה (כח) אם נאמר כבש למה נאמר אחד כו' הכוונה על לכבש האחד וכ"כ הת"י כאן. ודברי רש"י שם ותוס' בזבחים (יא ב) בהג"ה ד"ה אחד (ואחריהם נמשכו הביאור בפ' תצוה ורוו"ה במחזור בפי' להפטרת יום א' דר"ה) צ"ע:

גמ' שם ורבי ממבחר נדריכם נפקא. כצ"ל:

במשנה הנדויין. הרע"ב פי' מארץ הודו. וכ"פ התוי"ט ותוספת הנו"ן לא פי'. בארמית נמצא הוספת הנו"ן באמצע התיבה כמו בכישור ת' בכונשרא (משלי לא) ומנדע (דניאל ה) תחת ומדע בעברית. ובד"ה (א ה) פלנאסר תחת פלאסר במלכים (ב טו) אתרונגא בקדושין (ע) וכן הרבה:

משנה שם אלו מש"צ. עתוי"ט. ובתו"כ פרשת אחרי מפורש להדיא בפסוק כתונת בד קדש ילבש "שיהיו משל קודש כו' בנין אב לכל הבגדים שיהיו משל קודש" והובא גם בת"י (לה ב) בד"ה ובלבד. ובר"פ תצוה פרש"י בגדי קדש מתרומה המקודשת לשמי כו' ושם כתיב לאהרן ולבניו:

תד"ה הנ"מ. הילכך צירוף דהכא הוי בלא מתכוין דרבנן. כצ"ל בבי"ת:

דף לה.

גמרא פרוה אמגושא. עמש"כ במדות פ"ה מ"ג:

גמ' שם ותנא מנינא אתי לאשמעינן כו'. כה"ג בקדושין (יז):

דף לה:

גמרא א"ל חיי ראב"ח שאין אנו מניחין אותך הלך ונתן להם ממון הרבה עד שהניחו אותו ומימיו כו'. כ"ה הגי' בע"י:

במשנה אנא השם. עי' תוי"ט ובט"ז או"ח סי' תרכ"א ססק"ב:

רש"י ד"ה מיתיבי ולבשו. והילכתא הוי גמירי לה כו'. הגרע"א בחדושיו הקשה א"כ למאי צריך הש"ס לעיל (לב) להוכיח דובא אהרן כו' ל"נ עה"ס מהא דאר"ח גמירי כו' ת"ל מדגמירי שינוי בגדי לבן מוכח דלובשם שני פעמים. ובעיני לק"מ די"ל דמ"מ היו תכופים זה אח"ז ואעפ"כ היה צריך להחליף הבגדים להוצאת כו"מ מפני שאינה עבודה חשובה כמו הראשונות דומיא דלהוצאת הדשן לעיל (כג ב). וק"ק דשם בברייתא איתא להדיא אחרים פחותין א"כ מאי ס"ד דמקשה הכא. ולכה"פ ה"ל להש"ס לסייעיה להתרצן מינה ועמש"כ בברכות ס"פ מ"ש בס"ד ולשון וקס"ד שבפרש"י אינו מדוייק דהא גם לפי האמת הכי איתא:

דף לו.

רש"י ד"ה אבל מן החליפות. ומשך כו' עשר אמות ממזרח כו'. בבית ראשון כן היה כמבואר במלכים (א ו ג) אבל בבית שני היה י"א אמה כדאיתא בפ"ד דמדות מ"ז ועמש"כ שם בס"ד. ונ"ל להגיה אחד עשר אמה:

רש"י ד"ה ועל עולה. וגם נתתיו כו' מע"ר ולגר ליתום כו'. כצ"ל:

[**שם ד"ה רע"א. אם כו' ומיתות ב"ד הרי עונשן אמור אם על ל"ת כו'**. ק"ק דלמא במזיד ולא אתרו ביה. ובל"ת מ"ל גם בשוגג] :

דף לו:

גמרא דרע"ס תעזוב מעיקרא משמע. ונ"ל משום דתעזוב משמעו הנח לפניהם והם יבוזו כדאיתא רפ"ד דפאה. וכשכבר הן ביד בעה"ב הדין שיחלק כדאיתא שם. ובירושלמי הביאו הר"ש שם ר"ש בר אבדימי בעי כילה שדהו איתמר חזרה פאה לעמרים אפילו כן בעה"ב מחלק בידו כו':

גמ' שם וכן בדניאל הוא אומר חטאנו ועוינו והרשענו כו'. כצ"ל:

גמ' שם אלא מהו שאמר כו'. וקרא דוהתודה עליו כו' נ"ל כיון דכתיב לכל חטאתם ולא וכל משמע דה"ק שיצרף בוידויו העונות והפשעים לכל החטאות שיאמר קודם להם: [אח"ז ראיתי שקדמני בזה הרש"א בח"א] :

גמ' שם עשה להם זדונות כשגגות. מפירוש רש"י נראה דר"ל שתכפר להם הזדונות כמו שאתה מכפר על השגגות. והתור"ע לקמן בפ"ד אות כ"א לא הבין כן ולכן העלה בצ"ע ע"ש:

גמ' שם פשיטא יחיד ורבים הלכה כרבים כו'. ק"ל הא מ"מ סתם מתניתין כר"מ וקי"ל סתם במתניתין ומחלוקת בברייתא הלכה כסתם עיין ב"ב (ס"ד עט) בפי' רשב"ם ובחולין (נה ב) בתד"ה בלשון ובמש"כ בב"ק (כט) בס"ד (ומזה ק"ל ג"כ על פסק הרמב"ם בפי"ד מהל' מעה"ק הי"ג לענין ב"ת דג' רגלים דל"ב כסדרן נגד סתם מתניתין משום דאתיא כר"ש ורבים פליגי עליה בברייתא. ורש"י בסוכה (נה) כתב טעם שיסדו מזמור ולרשע כו' בחה"ס משום דהוא זמן ב"ת לג"ר כסדרן. אולם הכ"מ כתב עוד ט"א על שלא פסק כסתמא דמתניתין ע"ש ואכמ"ל) ולכן נ"ל דגי' שלפנינו לקמן (סו) במשנה עקרית ודלא כהתוי"ט והגרי"פ שם. ואע"ג דכר"מ תרי סתמי וכרבנן חדא הא אמרי' ביבמות (קא ב) ובקדושין (נד ב) מה לי חד סתמא מה לי תרי ועיין חולין (מג) תד"ה והאר"י. ואמרינן בסנהדרין (לד ב) ובנדה (נ) סתמא דרבים עדיפא:

גמ' שם מאי ואם נפשך לומר כו'. לכאורה י"ל בפשוט משום דר"י דריש לקמן (מ ב) במשנה דלכפר דבשעיר המשתלח ר"ל ג"כ כפרת דמים:

דף לז.

במשנה מוכני לכיור. מה שגמגמו התוי"ט והכ"נ במקום הבור שהיו משקעין בו. בת"י כ' בשם ר"ח משמא דגמרא פ"ב דזבחים שהיה שיקועו בים של שלמה. אך לפנינו לא נמצא שם גם הת"י סיימו ול"י אם היה הים בבית שני. ומש"כ התוי"ט ועי"ל דהקיפו לא היה אלא ט' אמות כו'. עמש"כ בסוכה ח' בס"ד:

גמרא ותני כבין האולם ולמזבח. כ"נ דצ"ל בכ"ף וכן העתיק התוי"ט וכ"נ בהגהת הב"ח בפרש"י:

גמ' שם תנן הסגן בימינו כו' תרגומא כו' כדי שיתכסה בו רבו. פרש"י דחוק. ועוד ק"ל דבעירובין (נד ב) בברייתא דכיצד סדר משנה מבואר דיש חילוק בין תלמיד אחד לשנים דאחד אינו רשאי לישב בימין רבו אבל כשיש שני לישב בשמאל אז רשאי אחד לישב בימין ע"ש ובפרש"י וא"כ מאי פריך הכא. לכן נלע"ד דהיינו הא דמשני כדי שיתכסה בו רבו ור"ל דאם יש שני עדיף טפי דאחד ילך לימין כדי שיתכסה מב' צדדיו ופריך תו והתניא המהלך כנגד רבו כו' וכנגד היינו מן הצד (עי' רש"י ברכות כז רע"ב) ומשמע דאף מצד שמאל אסור ומקשה בין אמתניתין ובברייתא ובין אר"י. ומשני דמצדד כו' ור"ל דבכה"ג הוא דשרי מצד שמאל אם אין אחר עמו ובשנים אף בצד ימין ונכון בעז"ה:

גמ' שם תנא שחרית במילואו כו'. נ"ל דהני ברייתות לפרושי טעמי דמתניתין קאתו. תנא כדי כו' באה לפרש טעמא דרישא די"ב דד ותנא שחרית כו' לפרושי טעמא דסיפא שלא ה"ל אלא שנים. והש"ק בירושלמי שגה בזה במחכ"ת:

רש"י ד"ה כולה ראב"י (בסופו). דאי מעייל ליה כנגד מערב המזבח כו'. כצ"ל ועתוי"ט:

תד"ה יכול (הב' בסופו). א"נ לאחר כו'. תמוה א) דהברייתא אומרת שם ועזאזל על כל אחד והם מפרשי דשנים של שם על של שם וכן בשל עזאזל. ב) דלפירושם יהיה ד' גורלות וזה דחתה כבר הברייתא ברישא. ונלע"ד דכ"ז שייך בדבור דלעיל ד"ה יכול קודם אבל בירושלמי כו'. ופי' הא' היינו שיניח שנים של שם על של שם בלא גורל וכן בעזאזל וע"ד פרש"י כאן. ולהא"נ פעם הראשון ע"י גורל ואח"כ על מי שעלה לשם יניח עוד גורל דשם בלתי גורל וכן בעזאל. ונ"ל עוד די"ל דגם הירושלמי מפרש כן והא דקאמר ולאו דא היא קמייתא משום דקס"ד דכאן ג"כ הכוונה ע"י ד' גורלות לכן מקשה דזה כבר דחתה הברייתא ברישא ומתרץ דכאן הכוונה דלא יהיו רק ב' גורלות אלא דיחליפם אח"כ ודלא כהתוס'. וכ"נ שהבין הק"ע ותימה עליו שלא הזכיר מהתוס' מאומה:

דף לז:

[**רש"י ד"ה ואוגני כלים. בית אחיזתן**. בעלמא פירש שהוא כמו זר סביב השפה. והוא מוכרח בנדה (ג ב) ובב"מ (כה). ונ"ל דגירסתו היתה ואזני כלים. וכ"נ מהתוס' ישנים שכתבו דלהכי לא פריך עלייהו נעבדינהו לדידהו דזהב משום די"ל דהכלים גופייהו היו מכבר של זהב רק דכניהם ואוגניהם היו של מין אחר גרוע משא"כ הידות אין דרך לעשותן ממין אחר גרוע דהרי הן עיקר נוי של הכלי ועיין ערוך ערך אגן] :

תד"ה אמר. אם יכול לעלות ולהתכסות ולקרות עד כו'. כצ"ל:
בא"ד והתמיד היה קודם הנץ בעה"ש. עמש"כ במגילה (כ) בס"ד:

דף לח.

גמרא וחזרו בית גרמו למקומן. לכאורה ה"נ להגיה יחזרו וכן לקמן בבית אבטינס. אכן יתכן דהם נשארו עוד בירושלים לראות איך יעשו האלכסנדריים וכיון שראו שלא הצליחו במלאכתם שבו אז לביתם אשר היה חוץ לירושלים כי אמרו שמעתה יוכרחו לשלח אחריהם למקומן וכן היה:
גמ' שם בכל יום היו נוטלין י"ב מנה כו'. נראה דר"ל בכל הימים טרם שהסיעום ממקומם היו נוטלין לכל שנה י"ב מנה. כי זהו גוזמא שכר כזה לכל יום. ובירושלמי ליתא לתיבות בכל יום והיום ע"ש והיפ"מ והק"ע ל"ד שפירשו שם בכל יום. שוב ראיתי ברש"י שבועות (י ב) ד"ה מפרישין שכתב גבי בית אבטינס דלקמן שהיו נוטלין בכל שנה י"ב מנה. הרי שכוונתי בעז"ה לדעת רבינו מאור עינינו ז"ל:
גמ' שם מגילת סממנים. נראה פירושו שהיו מצויירים בה תוארי הסממנים כמו שהם גדלים והיה רשום על כאו"א שמו. ורש"י ז"ל קיצר קצת במובן:
גמ' שם א"ל כ"ז שבית אבא היו קיימין כו'. בע"י הגירסא צנועין:
רש"י [**ד"ה אלא ברית ים. ויש אומרים ברייט ים**. נראה דר"ל דלהי"א דבריה של ים בלעתה דרשי למלת ברותים כמו ברייתים] :
ד"ה ע"מ הכתב. קושר כו'. לקמן בגמרא איתא שהיה נוטל בין אצבעותיו. והרי יש ד' בין הביניים ושם יכול לאחוז בלתי קשירה. ולכאורה מכאן סתירה למה שהבאתי במגילה (ח ב) דאותיות השם צריך לכותבן כסדרן. דהא א"ר כל שאינו בזה אחר זה אפי' בב"א אינו. אלמא דחשבינן לכ"א מהם כאילו הוא אחרון וא"כ ה"נ נחשוב כאילו האותיות הראשונות מהשם נכתבו באחרונה ויש לחלק. ועמש"כ לקמן (נז) בס"ד:
רש"י ד"ה שהללו. כמין תיבה פרוצה או כמין ספינה. כצ"ל. עי' ר"פ שתי הלחם:

דף לח:

גמרא וא"ר אלעזר כל המשכח כו'. כצ"ל:
גמ' שם וא"ר חייא ב"א אריו"ח כיון שיצאו כו'. כצ"ל:
תוס' [**ד"ה דלא מסקי כו'**] . **גריס ר"ת אבישלום כו' ואשכחן כו' כדכתיב כו'**. וע' הגהת הגרי"פ. וק"ל דהא בד"ה (ב יא) כתיב מעכה בת אבשלום וא"כ לר"ת דזה היה צדיק נוכל לקיים גי' אבשלום כדכתב לקמן לענין שבנא. אבל לעד"נ דזה היה ג"כ רשע דאיתא

במגילה (טו) כל שמעשיו כו' סתומין כו' וכל שפרט כו' באחד מהן לגנאי כו' בידוע שהוא רשע ב"ר ובה כתיב במלכים שם דעשתה מפלצת לאשרה וא"כ גם אביה רשע. ודוחק לחלק בין בן לבת. עוד נ"ל לומר דאבשלום אבי מעכה הוא אבשלום בן דוד והיא היא תמר בתו (שמואל ב' יד) ושני שמות היו לה כדאשכחן טובא וסימן לדבר מועכות של בית רבי תמר שמן (ס"פ ד' אחים). ונוכל לומר עוד דעיקר שמה היה מיכיהו כדכתיב (ד"ה ב' יג) וע"ש ברד"ק וע"ש שמיעכה באצבע קרו לה מעכה ותמר כדלעיל:
בא"ד ואת שבנא הסופר ואת זקני הכהנים מתכסים בשקים. כצ"ל:

דף לט.

רש"י ד"ה חוץ משני גזירין. של בה"ע כו'. וכתב הב"ח שלא הבין דהרי אף בשחרית הן חובה. ול"נ פשוט דזה לא נצרך להזכיר דבעוד שעסקו בסדור המערכות ודאי אז סדרו ג"כ הגזירין:

דף מ.

גמרא ואזדו לטעמייהו כו'. לפרש"י לא א"ש קצת ואזדו כו' כיון דבפלוגתא קמייתא לא נזכר ר"י. ועוד דבכ"מ דאמרי' ואזדו לטעמייהו היינו דשם פליגי בדבר אחר אלא דתלויין זה בזה והכא הויא אותה פלוגתא בעצמה. ולפי' התוס' קשה איך מוכח מכאן דלר"י הגרלה מעכבא דלמא משום דס"ל דבע"ח נדחים כדלקמן בפרק שני שעירים א"כ ע"כ צריך להביא שנים וממילא צריך להגריל משום מצוה וכמש"כ התוס' לקמן למ"ד דהגרלה לא מעכבא לר"י. ונ"ל לנטות קצת מדרך התוס' ולומר דהא בהא תליא דא"ת דהגרלה איננה אלא למצוה אמרינן דלא נאמרה רק בשנים אבל אם לא נצרך רק אחד אין כאן הגרלה כמש"כ התוס' לר"ש וממילא לא ידחה זה שהוא קיים הואיל דאין כאן חסרון מעשה הגרלה עי' לקמן (סד) בתד"ה התם בסופו. ובזה נתיישב לי פרש"י לקמן (סה) בד"ה להיות חי שכ' ובלא הגרלה א"א וזקוק לשנים. דלכאורה בלא"ה נמי זקוק לשנים דבשחוטין לכ"ע נדחין:
תד"ה ואזדו. ול"נ כו' וקאי כו' נהי כו' היכא דלא עלה הגורל כלל ואזדו כו'. כצ"ל ותיבת וכו' שבדבריהם למחוק:
בא"ד וכמו שפירשתי דלר"י כו' הכי תנן כו'. כצ"ל:

דף מ:

גמרא והא אמרת הגרלה מעכבא וכיון דקבעיתו שמאל כו'. לכאורה אף למ"ד הגרלה לא מעכבא יקשה כיון דקבעיתו כו' ועוד הא עכ"פ מצוה בהגרלה. ונ"ל דלמ"ד הגרלה ל"מ וא"כ עליית הגורל והנחתו כהדדי נינהו תרוייהו למצוה ולא לעכב לכן אפשר לומר דלא נקבעו עד הנחה. וקרא דונתן כו' י"ל דלא קפיד אלא שלא יקבעו לכתחלה באמירת פה אלא דוקא במעשה דהנחת גורל ויוכל לברור איזה גורל שירצה בימין ואיזה בשמאל ויניחם על השעירים ולא נצרך קלפי. (וגדולה מזו פרש"י לעיל (לז) ד"ה יכול הב'). אבל למ"ד עליה מעכבא והנחה לא א"א לומר דכהדדי נינהו ולא נקבעו עד אשר יניח ג"כ אלא ודאי דנקבעו בעליה לחודא ודו"ק:

גמ' שם ועשהו חטאת הגורל עושהו חטאת כו' סתם סיפרא מני ר"י. בתו"כ שלפנינו ליתא להך דרשה ואדרבה דריש מיניה דצ"ל בפה לה' חטאת וכ"מ ברש"י דלא מצא זאת בתו"כ. ונראה דבהא פליגי להתו"כ הוא"ו הא' הוא וא"ו המהפך והוא צווי שיעשהו חטאת בפה ולהברייתא דלפנינו הוא ו' העיטוף ושיעור הכתוב אשר עלה עליו הגורל לה' ועשהו (ר"ל הגורל) חטאת והוא לשון עבר כמו עלה דלפניו:

רש"י ד"ה ועד מתי (בסופו). אלמא וידוי לא מעכב. כצ"ל:

רש"י ד"ה כיון שעלה. ואיזו לעזאזל הס"ד ואח"כ מ"ד **רש"י שוב א"צ**. וקאי על שנויא דרבא:

תד"ה ועשהו (בסופו). כי ההוא דיגאלנו כדפירשתי. כצ"ל:

רש"י ד"ה מה. תדע דבפ"ק דיבמות פריך מאי איצטריך עליה כו'. כצ"ל:

דף מא.

גמרא (בסה"ע) ולר"ח א"ר הושעיא. כצ"ל:

רש"י ד"ה ולר' חגא. ומתרצתא היא דכיון דחזי כו'. כצ"ל:

דף מא:

גמרא ש"ה דכתיב זאת כו' הא רבי רחמנא תורת. רש"י הראם לזאת תהיה תורת כו' הכתוב בריש הפרשה. ולע"ד יותר נכון דכוונת הש"ס לזאת תורת כו' אשר לא תשיג ידו הכתוב בסה"פ. אח"כ מצאתי כן להדיא בתו"כ:

תד"ה והאי. דבכ"ד דאמרינן לנדבה היינו לשופרות כו'. כצ"ל:

בא"ד אבל אי מתרמי כו' מקיצין בה אבל קשה כו' פרק מי שאמר הריני נזיר ושמע (דף כד) האשה כו'. כצ"ל:

גמרא איבעיא להו כו' או אהעמדה קאי. והא דתנן לקמן (נג ב) הביאו לו את השעיר דמוכח דלא הוה קאי התם. הא לא אמר כאן רק כנגד בית שחיטתו ולא במקום שחיטתו ממש:

גמ' שם כאן בקולחת כאן בנכפפת. חילוק כזה בב"ק (סא) לענין אחר:

גמ' שם כדי שיהיו כולן באגודה אחת. עי' ת"י ועי' תוס' סוכה (יג) ד"ה מצות דגם רבנן מודו דמאזוב לאזוב נאמרה גז"ש והכא איכא אזוב:

דף מב.

גמרא וההוא יומא נח נפשיה דרביא ב"ק כו'. נ"ל דסתמא דגמרא קא"ל דההוא יומא ר"ל ביום דאמר ר"י מדיפתי לרבינא ודלא כדמשמע לכאורה מפרש"י דההוא יומא קאי על אותו יום דאיפלגו רשב"ח ורבנן וכ"ז מדברי ר' ירמיה כי רביא ב"ק נראה שהיה אמורא ולא היה בזמן התנא רשב"ח וגם נ"ל דזהו רבין ב"ק שהיה בימי רבינא בחולין (כ ב) ונפל ט"ס בחד מקום. ואשכחן בב"ב (סג) רבינא ב"ק ואולי גם שם ט"ס:

בסה"ע ומילוי מים וקידוש. כ"נ דצ"ל וכן בפרש"י. וכ"נ מתוס' לקמן (ע"ב) ד"ה למשמרת:

תד"ה כי אתא כו' משקל י' זוז (כצ"ל). אע"ג דריו"נ לא חייש לכובד כו'. נראה דהיה בגירסתם לעיל במקום אר"ח אמר רב א"ר יונתן עץ ארז כו' שקלטתן כו'. והרש"א שכ' דגירסתם בברייתא דלמה כורכן היה דברי ר' יונתן ונמשך אחריו הגרי"פ תמוה דלפ"ז איך יתיישב מש"כ שמא רבין ס"ל כשינויא דאביי דמ"מ מדקאמר כדי שיהיו כולן באגודה אחת מוכח דל"ל כובד. גם לא מצינו שיחלוק ריו"נ עם ראב"ש:

דף מב:

תד"ה למשמרת. תימה כו' ובשריפה ובהני תיתי כו'. כצ"ל. ועי' היטב כה"ד. והא דל"ק הש"ס לעיל בצריכותא דאי כתב שחיטה משום דחזי מיד להזאה. הוא בכדי שלא נילף אסיפת אפרה וכו' דגם הם ראוים להזאה לאלתר. ומש"כ בסה"ד כיון דהני כשרים באשה כו'. ה"ל למימר נמי וכשרים בלילה כמש"כ לעיל:

דף מג.

גמרא ה"א עד דשקיל חד ויהיב חד. נראה דר"ל לאפוקי דלא לישקלו תרי וכן דלא יהבי תרי וכדדרשינן בחולין (ס"ד כט) תזבח שלא יהיו שנים שוחטין. וכן תפרש ואכ"ר כו' עד דשקלי תרי כו' אבל השתא דכ"ר ולקחו ל"ר וכתב ונתן ל"י מוכח דכשר בין בתרי ובין בחד דלא מסתבר לחלק בין לקיחה לנתינה וכמו לעיל דדרשינן והניח מי שיש בו דעת גם אאסיפה וכן ר"י אינו מחלק ביניהם אע"ג דריבוי דקטן כתיב גבי לקיחה ומעוט דאשה גבי נתינה וכ"מ בת"י אלא שלשונם מגומגם קצת:

רש"י ד"ה לרב. דאמר שחיטה נמי לאלעזר כו'. כצ"ל:

רש"י ד"ה הכהן בכיהונו. אלא למסמך כהן אבגדיו כו'. לעיל (כד ב) בפירושו בד"ה ובכלי שרת מוכח דמהכהן לבד משמע בבגדי כהונתו והוא כדדרשינן בזבחים (יז ב) אין בגדיהם עליהם אין כהונתן עליהם וע"ע שם (יח) בפי' בד"ה אי מהתם. וכן כאן בסמוך דריש מהכהן לחודיה לדורות:

רש"י ד"ה לקדש. לתת מים על האפר בכלי חרס. תיבת חרס נ"ל למחוק עי' פ"ה דפרה מ"ה:

תד"ה לרב. והא דאר"ז כו' דמשמע הא בכהן כשרה כו'. ק"ל א"כ מדוע לא ידע ר' יצחק לעיל הי מינייהו ה"ל לידע דודאי שמע פסולה אפרה דאי אפרו מאי איריא זר אפי' כהן הדיוט נמי. וי"ל קצת דשם נוכל לומר דנקט זר משום פרה דכשרה אפי' בזר. אבל לכאורה תימה דמאי קשה להו נימא דזר אצלה קאמר כדמשני ביבמות (לג ב). ונ"ל דהכא דבא לאשמועינן עיקר דינא דמי פסל לה איך לאמר דזר אצלה קאמר הא איכא למימר דכשרה בכהן הדיוט וא"כ אינו זר אצלה דאולי דורש ושחט אותה היינו כהן הדיוט לפניו (לפני אלעזר) וכמו דלא מרבינן ממיעוט אחר מיעוט אלא כהן הדיוט ולא זר. שוב ראיתי בת"י לעיל על הא דרי"צ שקדמוני במקצת:

תד"ה מאי. י"ל משום דאתי (כצ"ל) לכלל דעת. משמע דסתם שוטה לא מיקרי אתי לכלל דעת כמו קטן. וכן בר"פ מי שהחשיך שוטה וקטן לשוטה ובטוש"ע סימן רס"ו איתא הטעם שהקטן יבא לכלל דעת. ומ"מ שוטה מיקרי ג"כ קצת אתי לכ"ד דחשיב בר כריתות מה"ט כדאיתא בתוס' גיטין (כב ב) והרא"ש בפ"ב דכתובות סי' יד שלמד שוטה מקטן דיש לו זכיה ע"י אחר הואיל דאתי לכ"ד מיירי בשוטה דעסיק ביה שם דהוא עתים חלים וכדמסיים שם. ולכן אנכי תמה על הרמ"א בחו"מ סי' רל"ה וסמ"ע שפסקו בסתם שוטה דיש לו זכיה ע"י אחר דמנ"ל הא. ובמרדכי שמצויין שם ג"כ אין רמז לזה:

דף מג:

גמרא טהור מכלל שהוא טמא כו'. יל"פ דהכוונה הוא משום דהוה מעוט אחר מיעוט ואינו אלא לרבות וכדלעיל אליבא דרב:

גמ' שם כמאי דמסיק תעלא מבי כרבא. אולי הוא מלשון אם ישפוק עפר שומרון לשעלים כו' (מלכים א כ':י') דפי' מדרך כף רגל ובלשון ארמי הוא תעלא כמו דמתרגם שועל:

במשנה שחטו וקבל כו'. התוי"ט כ' דה"נ מירק אחר שחיטה ע"י. וכבר כתבתי בזה לעיל (יב) בס"ד:

משנה שם והיום חותה בשל זהב כו'. לכאורה ה"נ הטעם משום דכתיב ולקח מלא המחתה כו' והביא דמשמע דבאותו כלי שלקח יביאם וכדפריך בר"פ דלקמן מלא חפניו והביא א"ר. אמנם הש"ס מפרש כאן משום חולשא דכ"ג. ואולי דגם שם לא פריך אלא דיהא רשאי לעשות כן ולא לעיכובא וכ"מ לישנא דל"ל דשם. עוד י"ל דהש"ס הוצרך לטעם דחולשא משום קטורת דהיכל שגם לה היה חותה בשל זהב וכ"כ התו"ח ושכן מבואר ברמב"ם בחבורו. (וכן כל היום היום שבמשנה היה ג"כ בקטורת דהיכל לבד היום דדקה מן הדקה ונ"ל דלכן הקדים לה הא דוהיום מוסיף כו' להורות דהא דקתני בתריה לא קאי אלא עליה) אבל לגחלים דלפני ולפנים בלא"ה נמי מטעם דאמרן. אלא דלפ"ז קשה דא"כ אף לדהיכל ל"ל טעמא דחולשא נימא דמשום היכרא הוא שידע דמצות היום בלא עירוי כדאמרן לעיל (לא ב) כדי שיכיר שעבודת היום בבגדי בוץ וכמש"כ התוי"ט שם. אמנם לפמש"כ המלחמות בישוב בעלי הקרובות שכהן הדיוט עשה עבודת המחתה בהיכל לא יקשה זאת ולדעתו נצטרך לפרש חולשא דכ"ג דאמר הש"ס ע"ד פר"י לעיל בתוס' (ר"ד כא). מש"כ התוי"ט לחלק בין דיוה"כ לדשאר השנה בהגחלים לא מחוור דא"כ ה"ל לתנא למיתני דבכ"י כו' והיום כו' בהם כמו באינך:

משנה שם בכ"י כ"ג מקדש יו"ר מן הכיור. הא דלא תני בכ"י כהנים מקדשין כו' כלישנא דגבי עלייה וגם הוא בכלל. י"ל משום דסיים בלישנא דכ"ג וכה"ג כתבתי בריש תענית ע"ש. ולגי' הרמב"ם שהביא התוי"ט והיום עולים כו' א"ש טפי:

רש"י ד"ה והיום ארוכה. כדי שיתן ידה למטה כו'. כצ"ל:

רש"י ד"ה והיום האחרון. ואם בא לעלות למזבח כו' תמידין כו' ואילו ואיל העם. צ"ע דכל הני מתן דמם למטה ועומד בארץ וזורק כמש"כ לעיל (טו ב):

תד"ה [ולא פליג. עי' הגהות הגר"א ז"ל אך מש"כ ושמא המקשה לא שמיע ליה הברייתא אינו מדויק דע"כ גם אביי המתרץ לא שמיע ליה דאל"כ הוה אמר פליג בברייתא כדאמר בריש עירובין ובמנחות (י ב)] :

תוס' שם ד"ה אמר. מה שהקשה המהרש"א דמ"מ לרב יהודה תקשי כו' לק"מ דהתוס' לא כתבו לחלק בין לצורך לשלא לצורך אלא לסברת המקשה אבל למסקנא אין חילוק דבשעת הקטרת היכל אף לצורך אסור. ודלפני ולפנים אפילו שלא לצורך מותר:

דף מד.

רש"י ד"ה לא בשעת הקטרה דהיכל. והכי קתני כשם כו'. לכאורה מפרש בהתירוץ מאי דלא הקשה מיניה. דלא הקשה אלא מהסיפא. ונ"ל דר"ל דמרישא אדרבה יש ראיה דפי' בשעת הקטרה היינו דהיכל דומיא דמתן פר כה"מ כו' דהוו בהיכל:

רש"י ד"ה א"ה. ועד סוף הסוגיא. פירושו דחוק. ולע"ד נל"פ דקס"ד דפי' שלא בשעת הקטרה היינו בשעה שנכנס להקטיר אף שאינו מקטיר עדיין וכדכתיב וכל אדם לא יהיה באהל מועד בבואו כו' ולעיל מרבינן אף ביציאתו משם. ולתירוצא הא קתני כו' מפרש דשלא בשעת הקטרה היינו שלא בשעת הקטרה דהיכל אלא דלפני ולפנים כפרש"י. וע"ז פריך והא איכא הא מעלה כו' בין בקדושה דידיה כו' ור"ל דלא הוה ליה למיתני לשון בשעת הקטרה אלא לשון בקדושה דמשמעו אפילו שלא בשעת הקטרה אלא בביאתו ובצאתו (עיין בתוספות). והא דאיתא בפרק ו' דתמיד דבבואו להקטיר קטורת היה שם המכניס המחתה דגחלים וכן אוהבו או קרובו שמוסר לו הכף וכן הממונה שא"ל הקטר. כל הני לצורך הקטורת נינהו וגדולה מזו כ' התוס' לעיל (ס"ד מג) ע"ש:

תד"ה בשילה. לענין טומאת סוטה נמי יהא חילוק כו' טומאת אשה חמורה לכ"ש. כצ"ל:

דף מד:

גמרא א"ר ש"מ קדושת אולם והיכל חדא כו'. לכאורה יש ראיה לזה מדתנן בפרק ד' דמדות מ"ו ההיכל מאה על מאה וקחשיב במ"ז האולם בכלל החשבון:

גמ' שם בכ"י היתה ידה (כצ"ל) קצרה והיום ארוכה. הוא פיסקא מהמשנה:

דף מה.

גמרא רא"א חמשה הן וכל חד וחד איתי ביה כו'. ר"ל דאינן אלא חמשה המתוארים ובכ"א מהן יש שני מינין פשוט וטוב:

גמ' שם ר' מאיר אומר בכ"י ארבע כו'. מהגרי"פ משמע דמוחק מלת מאיר ע"פ התוספתא. ול"נ אדרבה להגיה שם ר' מאיר שהוא בר פלוגתא דר"י ור"י. ועוד דגם במשנה הגי' ר' מאיר וכן לקמן (מו) אומר היה ר"מ כו':

גמ' שם וא' לאברים ופדרים של"נ מבערב. הרע"ב הוסיף של תמיד של בה"ע. מש"כ של תמיד הוא משום דבשבת ויוה"כ ודאי אינה אלא לצורך התמיד וכ"כ רש"י לקמן (מו) ד"ה תנינא ובגמרא שם אר"ה תמיד תחלתו דוחה כו'. אך מש"כ של בה"ע וכ"כ רש"י שם (בע"ב) ד"ה שבת. הוא ל"ד:

גמ' שם ור' יהודה אי מהתם. פרש"י מוהאש על המזבח כו'. ומהתוי"ט נראה שפי' אי מהתם היינו מקרא דונתנו בני אהרן כו' ול"ד במחכ"ת:

רש"י ד"ה של קיום האש. שאם כו'. ל"י מדוע לא פי' כפשטיה דגזה"כ הוא שיהיה אש תמיד על המזבח והיה לזה מערכה בפ"ע. ומערכה גדולה אם לא היה צורך בה להקטיר מניחין אותה עד שיכלו האש והעצים ותכבה מאליה. ואם נצרך להקטיר ורואים שהאש הולך וכלה מוסיפין עליה עצים כדלעיל בר"פ:

דף מה:

גמרא לכדתניא אש תמיד כו' לימד על מערכה שניה כו'. עמש"כ לעיל לג בס"ד:

גמ' שם אש מחתה כו' מנין כו'. קשה כיון דנפקא לן כבר מוהאש על עיקר מערכתה א"כ ממילא מוכח נמי מזבח החיצון דהא כתיב שם בו. וי"ל משום דנוכל לומר דהאי בו לא קאי אלא על עיקר קרא דהיינו אש דקיום לר' יוסי והצתת אליתא לר"י אבל לא על מערכת המחתה דלא אתיא אלא מריבויי וכה"ג תמצא לקמן (מח ב) ברש"י ד"ה הולכה בשמאל. ובכתובות (לד) הבאתי הרבה כיוצא בזה:

תד"ה נאמרה. דכתיב גבי קרח כו'. הב"א הביא בשם ש"י להקשות מדוע לא הביאו קרא דנדב ואביהוא ויתנו בהן אש וכו'. ולק"מ לפמש"כ התוס' בעירובין (סג) ד"ה מאי בשם התו"כ דלק"ק נכנסו להקטיר ע"ש:

דף מו.

גמרא איברי עולה שניתותרו עושה להן כו'. כצ"ל:

דף מו:

רש"י ד"ה שבת. ודם נפסל בשקה"ח. לכאורה שפת יתר הוא דמאי חילול שבת איכא בזריקה עי' יבמות (לג ב):

תד"ה תחילתו. (בסופו). אבל הפשט ונתוח דמעכבי כפרה כו'. שם ליתא להאי. אלא שהתוס' עצמם מפרשים דזהו בכח המאמר דשם סד"א כיון כו'. אבל אינו מוכרח כלל דיל"פ וגלי לן רחמנא בנתינת האש אף דלא מעכבא כפרה בעיא כהונה וה"ה להפשט ונתוח אף דל"מ כפרה בעיין כהונה. שוב ראיתי להתוי"ט שם שכתבו כן:

דף מז.

גמרא יציבא בארעא כו'. מש"כ התוי"ט וגדולה מזו כו' דלא אתמר אלא בתר כו' כוונתו למה דשאל שם הני חמשה ענויין כנגד מי ע"ש. ואישתמיטתיה מש"כ התוס' שם דר"ח גופיה שאלה:

גמ' שם הרבה עשו כן ולא הועילו. כה"ג בנדה (ע ב) ג"פ:

גמ' שם ת"ר בקומצו שלא יעשה מדה לקומץ. מכאן לכאורה סתירה למש"כ התוי"ט במנחות ספי"ב גבי המתנדב שמן שדינו דיקמוץ כיון דדבר לח הוא א"א לקמצו אלא שמפריש בכלי שיעור קומץ. אמנם מצאנו כיוצא בזה לעיל (כד) בתה"ד ע"ש פרש"י ד"ה ת"ש. ומש"כ שם עוד שהוא כשני זיתים. ל"ד דל"א אלא שאינו פחות מש"ז אבל יש כהן שקומצו יותר. ודע של"מ כעת להרמב"ם ז"ל שהביא להך דינא שלא יעשה מדה וצ"ע:

גמ' שם מאי לאו שאם רצה לעשות מדה עושה. כצ"ל ותיבת אחרת מיותרת וכן לא העתיקוה התוס':

גמ' שם לא ה"ק וכך היה חוזר וחופנה לפנים. משמע דאתי לאפוקי שלא יערה מן הכף על הגחלים שבמחתה. והתוספות לקמן (מט) ד"ה אי כתבו דמדרבנן הוא שמא נתפזר לו בדרך. ומפי' הרע"ב נראה דאתי לאפוקי שלא יעשה כלי כמדת חפניו ויערה מהכף לתוכה ולא מחוור:

רש"י ד"ה א"ד בש"ז. חבילי זרדים. הוא בר"פ מפנין ובסוכה (יב) במשנה:

רש"י ד"ה וזירזתני. הזרתני כו'. נ"ל דהציון צ"ל זריתני:

דף מז:

גמרא ובמחבת ובמרחשת מוחק כו'. התוי"ט כתב במנחות פ"א מ"ב דה"ה מאפה תנור. ואנכי תמה דהא גם מנחת סולת טעונה בלילה קודם קמיצה וא"א שלא תהא יוצאה חוץ לקומץ. ושם (נד) ברש"י ד"ה מנחת חוטא מבואר דאף אותה שהיתה חרבה מוחקה ג"כ. ונ"ל דלשון מוחק משמע בכח וזה לא נצרך אלא באפויות:

רש"י ד"ה ר"פ. דמולקח לא כו' מדה לחפינה. כצ"ל:

רש"י ד"ה מן הצד. אלא מוליך עלה (כצ"ל). ור"ל על הסלת:

דף מח.

גמרא אפכיה למנא ודבקיה לקומץ בארעתיה דמנא. עי' בתוספות ובפרש"י דמנחות. וק"ל לפירושם לישנא דודבקיה דהא גם בלא דיבוק יונח יפה. ולע"ד נל"פ דהפכו על צדו ושולי הכלי עומדת בנצב ולכן צריך לדבק שלא יפול על דופנו. א"נ שהפכו ממש פיו למטה ודיבק הקומץ בשולי הכלי בפנים שלא יפול. ולמאי שפירשתי יתורץ ג"כ פי' הר"ח בהא דזבחים:

גמ' שם בעי ר"פ מלא חפניו שאמרו מחוקות או גדושות. ק"ל מדוע לא פריך הש"ס הכא ג"כ היינו הך לפרש"י. (ור"ל לאפוקי לשיטת התוס' שכ' הרש"א לקמן בפרש"י) וא"ל דהש"ס סמיך כאן על הא דלעיל דה"נ לא קרינן בהבירוצין ולקח. א"כ יקשה היינו הך דבעי ר"פ גופיה בבין הבינים. וזה י"ל בדוחק. אבל קשה לפי מאי דפשיט מהברייתא דלא מחוקות א"כ ש"מ דלא ילפינן מלא מלא. וי"ל דאיכא למימר נמי לאידך גיסא מדתני ולא גדושות ש"מ דילפינן ולהכי לא כתביה בגופיה למימרא דמ"מ טפופות בעינן ע"ד דאמר אביי בפסחים (כה) וכן כתבתי בס"ד בשבועות (לג):

תד"ה מי. ונ"ל לפרש דפשיטא ליה כו' ובהקטרתה כו'. ר"ל דהקטיר קצתה ע"מ להקטיר המותר למחר ול"א דזה נקרא חצי מתיר ע"ש בסוגיא ספ"ב. והרש"א ל"ד בזה במחכ"ת:

בסה"ד ופשיט כו' בכל עבודה. כצ"ל בבי"ת:

תוס' ד"ה מדפסיל (בע"ב). כדתנן בפ' א"ל אכל אוכלין טמאין כו' ונכנס למקדש חייב אף על גב כו'. אבל רש"י פירש שם דנכנס למקדש חייב לא קאי על אכל אוכלין טמאין אלא על שתה רביעית יין דתני התם וע"ש בת"י (יג ב):

בא"ד מדקתני ברישא גבי אפר חטאת טמא ובסיפא קתני טבו"י. הט"א בחגיגה (כג ב) הניח דבריהם בתימה דהא טבו"י כשר בפרה. ול"נ ליישב דהתוס' דהכא אזלי לשיטתייהו בזבחים (יז ב) בד"ה שרפה דטבו"י דאורייתא פסול לפרה מדרבנן ע"ש:

בסה"ד ואי לא קאי אקטורת כו' לא מיפסל בלינה כדפרישית הכא בקס"ד כ"ש דקשה טפי אמאי לא מיפסל בלינה אף לאחר שקדשו בכלי ולמאי דדייקינן כו' מההוא דהוסיף כו'. כצ"ל. ועי' רש"א והגהת הב"ח:

דף מח:

רש"י ד"ה ותפשוט. דבגופו של זבח קמיירי. כצ"ל:

דף מט.

תד"ה זר. ודלא כר"י דאמר חייב מלקות אף בשא"ד המשכרים. כצ"ל כדאיתא בכריתות (יג ב) וכ"כ רש"י בבכורות שם:

דף מט:

גמרא עד שמגעת לבין אצילי ידיו. משמע דיד הכף נאחז שם בין שני האצילים כשמקרבן זה אל זה ויהיה מוכח מכאן דאציל היינו מרפק (עלינבויגן בל"א) דבאותו מקום יכול לקרבן. אבל לא יתכן לפרש דאציל היינו בית השחי דבשם לא יוכל לקרבן. עי' מנחות (לז) תד"ה קיבורת:

[**שם איבעיא להו שחט ומת מה הוא שיכנס אחר בדמו כו'**. משמע דבמת קודם שחיטה לכ"ע נכנס בפרו של ראשון. ונ"פ דכש"כ כשעבר הראשון מחמת טומאה דנכנס בפרו של ראשון שהרי הוא סופו לחזור למקומו וכ"כ התוס' במגילה (ט ב) מהירושלמי ודברי התוס' ישנים כאן מגומגמים] :

תד"ה שאני התם. אבל תימה דרבא קרי ליה כו'. כצ"ל:

דף נ.

גמרא פר ושעיר של יוה"כ שאבדו והפריש אחרים תחתיהן וכן שעירי כו'. כצ"ל ומה שבינתיים מיותר וכן ליתא לקמן ובשבועות:

גמ' שם ר' אלעזר ור"ש אומרים ירעו כו'. כצ"ל אלעזר בל"י וכמו שהגיה הגרי"פ לקמן בסמוך:

רש"י ד"ה שאין חטאת השותפין מתה. דכתיב ואם המר ימיר ל"י כו'. הב"א כתב כאן דלר"ש דיליף דאין שותפין עושין תמורה מדאקשה רחמנא למע"ב א"כ אחים היורשים קודם חלוקה עבדי תמורה. וא"כ מ"ל מיתה בתמורת חטאת היורשים. ושגגה היא. א) כיון דחטאת שמתו בעליה למיתה אזלא מאי ירושה שייך בה וכה"ג כתב הנו"ב בחלק או"ח סי' ט"ו לענין חמץ ע"ש. ב) דחטאות המתות ל"ע תמורה כדאיתא בריש פ"ד דתמורה ורפ"ג דמעילה:

רש"י ד"ה דלא מייתי. לאו איקרו קהל אלא אותן שנטלו נחלה. לפי מאי דמסיק רבא ספ"ק דהוריות דשבט לוי איקרי קהל אף שלא נטל נחלה ע"כ הא דכהנים לא איקרו קהל הוא משום דמיעוט השבט הם:

תד"ה פר. ההג"ה שבגליון בסה"ד היא מהרש"א מת"י. וקשה טובא דהא מבואר להדיא בהוריות דלמ"ד דכל שבט ושבט מביא שעיר ה"ה דמביא כאו"א פר לעולה. ועי' בדבריהם לקמן (סה) בד"ה וכן ובמה שכתבו שמה יתיישב תמיהתם דכאן. ואולי יש להגיה בדבריהם דהכא ע"ד דבריהם דשם. ובהוריות (ג ב) כתבו ישוב אחר ע"ש:

דף נ:

רש"י ד"ה חומר בזבח. מבתמורה שהומרה בו. כצ"ל:
תד"ה לדברי. אבל מודה כו' כמו לת"ק ר' אלעזר כו'. כצ"ל:
בא"ד ולמסקנא דמסקינן דר' אלעזר כו'. כצ"ל בל"י:
תד"ה תמורת. עיין בו היטב. ולכאורה תמוה דלר"ש ודאי אינו עושה תמורה כיון דקרי ליה חטאת השותפין וע"כ לא מבעיא ליה אלא לר"מ:
תד"ה ואי. י"ל כיון דלא שוו להדדי דשלמי צבור ליום ולילה כו'. כצ"ל:

דף נא.

גמרא קסבר א"ש הפסח עה"י. ק"ל דז"פ דרשאי יחיד להקדישו לפסח אלא שאחר כך קודם שחיטה צריך להמנות עליו עוד אחד. וא"כ קודם שהמנהו הרי הוא עדיין יחיד עליו ועושה תמורה וי"ל:
תד"ה דוחה. אבל יש פירוש בפסחים שמוגה בהם כו'. כצ"ל:
בסה"ד (ע"ב) נפקא לו מכלל חוקת כו' דאי מכלל כו'. כצ"ל:

דף נא:

גמרא ותיפוק ליה דאשר לו א"ר כו'. עי' פרש"י. וק"ל א"כ יותר ה"ל להקשות אר"א ור"ש דקרו ליה חטאת הצבור או דשותפין. ולע"ד נל"פ דהקושיא הוא על הא דפליגי בדמו של פר דהא בעינן משלו והרי הוא של כ"ג שמת [ואפילו לא שחטו עדיין עמש"כ לעיל] :
תד"ה תיפוק. כ"ש אי לא דרשינן הכי אלא הוה כו'. כצ"ל:
גמרא ואיסתפקא כו' ועבוד שתי פרוכת. לקמן (נד) איתא דגם בעלייה היו ב' פרוכת. ובכתובות (קו) פרש"י וגם הן במקום אמה טרקסין. משמע דבמקדש ראשון היה גם בעלייה אמה טרקסין. וקשה לפי מה שהביא התוי"ט היתה עלייה דמקדש ראשון גבוהה יותר מעלייה דב"ש בכמו שלשים אמה ע"ש וא"כ היכי הוה קם. וצ"ל דגם בו היו ב' פרוכת. ורש"י ר"ל נגד אמה טרקסין שהיה ראוי להיות:
ד"ה שתי. פרופות. צ"ל פרוסות:

רש"י ד"ה שולחנות צפון. עי' מהרש"א. אבל עדיין לא תיקן כלום דהלא רוחב גופו של כ"ג אמה עי' מנחות (צט) ברש"י ד"ה אלא למ"ד מזרח. ובשבת (צט) בתד"ה אמתא יתירה. וביותר שהיה נושא בידיו הכף והמחתה. וא"כ ע"כ כשהיה מגיע לשולחנות היה נצרך להתעקם לצד דרום ולילך נגד רוחב המזבח מכוון. והרי כמו זה היה יכול לילך לדרום המזבח. ולשיטתו היה צ"ל דצד הצפוני של מזבח היה משוך מחצי ההיכל ולדרום בכמו אמה. ולענין קושייתו נ"ל דאף שלא היה מרויח כלום לקצר דרכו בהתהלכו לצפון (ואם נאמר דהמזבח היה עומד מכוון באמצע ההיכל היה מרבה עוד בעיקומו אמה משאם היה הולך בדרום והמהרש"א ל"ד בקושייתו שלא היה מרוויח דאדרבה שהפסיד עוד) מ"מ צפון חשיב טפי כדאשכחן בשלהי סוכה דהנכנסין חולקין בצפון ע"ש בגמ' ופרש"י:

דף נב.

גמרא איבעיא להו כו'. נראה דצ"ל ליה ור"ל ליוסף ולפי שהפסיק בהעתקת הפסוק לכן שנהו עוד הפעם. וכן מצינו רבות במקרא עי' תל"ע שס"ו:

תד"ה כותל. עוד פר"י כו' והתא שש דלמטה כו'. מש"כ הרש"א ואפשר דהיינו דוקא בתאים שבצד צפון ודרום. תמוה דהא שם במ"ז קחשיב ג"כ מצפון לדרום והתא שש. ולפי' זה דר"י ע"כ גם שם למטה לגמרי קחשיב. והרש"א בעצמו בר"פ המוכר אה"ב לא כתב תירוץ זה:

דף נב:

במשנה החיצונה היתה פרופה מן הדרום. עתוי"ט. וא"י איך יפרנס לפי פירושו מש"כ רש"י להיות פתוחה ועומדת. ול"נ לפרש דלא היה רוחב הפרוכת אלא כנגד רוחב ההיכל והחיצונה היתה נכפלה על עצמה בקצה הדרום לצד ההיכל וזהו לצד חוץ שכתב רש"י והיתה שם פרופה בקרס ונמצא שהיתה שם פתוחה ועומדת. וכן תפרש עד"ז והפנימית מן הצפון:

משנה שם שלא להבעית את ישראל. לשון הרמב"ם כי הרבה כה"ג היו מתים בקה"ק כו'. וזהו תימה שבמקום הקדוש ביותר יארע טומאת מת החמורה עי' שלהי עירובין. ולעיל (יט ב) איתא וי"א ביציאתו ניגף:

גמרא ראה שכתוב יולך ה' אותך ואת מלכך וגו'. היינו בספר תורה שמצא חלקיהו כה"ג והיה נגלל בפסוק זה כמש"כ הרד"ק במלכים (ב כב יא):

דף נג.

גמרא ותיפוק ליה דקא מעייל ביאה ריקנית. ק"ל להמפרשים דאיכא חיוב מיתה בחיסר מעלה עשן אף בקטורת דכה"ש דבהיכל (עי' מל"מ פ"ב מהל' כה"מ) וא"כ איצטריך לחייב משום חסרון. דמפני ביאה ריקנית לשם אינה אלא באזהרה כדאיתא במנחות (כז ב) ור"ש גופיה דמשני הכא כגון ששגג בביאה כו' מוקי לקמן לקרא זה דוכסה לשאר ימה"ש וכן ר"א דמוקי ליה לעיכובא עיקרו אינו אלא להיכל כמש"כ התוס' שם:

גמ' שם קרא לקרא. בכורות (נא ב):

רש"י ד"ה חד לעונש. ואלו לא ימות כו' אלא אביאה ריקנית. קשה דא"כ גם אזהרה לא נשמע מיניה לחסרון מע"ש ונימא דלא קאי רק אביאה ריקנית וכדדרשינן במנחות שם:

דף נג:

גמרא רבא חזייה לאביי כו'. כה"ג בשבת (לה):

במשנה משניטל ארון אבן היתה שם. ק"ל מדוע לא עשו ארון אחר בבית שני. ואי משום דכתיב ונתת אל הארון את העדות. דמשמע דעיקרו אינו אלא לצורך העדות הלא גם בחשן כתיב ונתת אל חה"מ את האורים וגו' ואפ"ה לדעת הראב"ד הבאתיו לעיל בספ"ק לא היו בב"ש ומ"מ עשו את החשן לתשלום הח' בגדים [ועי' לעיל (ה ב) וברש"י שם בד"ה דלא כתיב] . ואולי משום דכפל השי"ת בצווי נתינת העדות אליו בפרשת תרומה בפסוק טז וכא משמע דלעכב שנה עלייהו (ורש"י נדחק שם על כפילתו). וכן בפ' תשא (לא ז) כתיב ואת הארון לעדות דמשמע דאינו אלא לצורך העדות. ועיין רמב"ן בפ' עקב בפסוק בעת ההיא. ולשון המ"ר נשא פי"ב בדרשת אפריון זה הארון כך התורה נאה כו' אמר הקב"ה עשו לה ארון כו'. ולמ"ד שגלה לבבל ל"י מדוע לא החזירו כורש כשאר כלי בית ה'. מה שתמה התוי"ט על הרמב"ם ועל הריצב"א במקום עמידת ארון עמש"כ בב"ב (כה) בס"ד:

גמרא וכי מאחר שר"א מלמדנו פע"ר ושניה כו'. כה"ג בב"ב (קסח):

רש"י ד"ה לשמאל דידך. שהמתפלל כו' כאילו שכינה למול פניו כו'. סנהדרין (כב):

רש"י ד"ה נטל דם הפר. מסקנא דמילתיה דר"י כו'. וכ"מ בגמרא לקמן (נו ב) בההוא דנחית קמיה דרבא. ונ"ל דלקמן דתני נטל דם השעיר והניח דם הפר מצי אתיא כרבנן ופירוש והניח וכבר הניח ואתי לאפוקי דלא היה מערה כמו בסוף מתניתין. אבל הכא כבר תני והניחו על כן הזהב השני ודלא כהתוי"ט ע"ש:

דף נד.

גמרא וכל היכא דכתיב עד היום הזה לעולם הוא והכתיב כו' ואסיק בתיובתא. מה שנשאר גה"ש בצ"ע על הגמרא דסוטה (מו ב) ופרש"י שם. כבר נשאל ע"ז בנו"ב מ"ת חלק או"ח סי' פ"ז מהגרי"פ וע"ש ישוב לזה:

גמ' שם ראבי"א לעולם במקדש שני כו'. נראה דר"ל דמצי איירי גם במקדש ב' דודאי לא פליג ע"ז דהוה פרוכת דבבי וכדמוכח נמי מהברייתא דלעיל יכול יהיו מקרעין בפרוכת וכו'. או אפשר משום קושיא דרב חסדא מוקי לה בכרובים דצורתא ואף במקדש שני ולא ס"ל שנויא דר"נ:

דף נד:

תד"ה כרובים. ונ"ל דאפילו ישראל מותר כו' במיני צבעים כו'. והא דמקשה הש"ס על ר"ג שה"ל צורות לבנות ולא משני דהיו ע"י צבע צ"ל כמש"כ התוס' בר"ה ובע"ז דבחמה ולבנה אין חילוק בין בולטין לשקועין לענין חשדא הואיל דאינן בולטין ברקיע ולכן גם במיני צבעים אסור וה"ה לענין עשייה. מה שהקשה בגה"ש מאמירה לנכרי. נ"ל דהתוס' לא נחתי מעיקרא אלא באיסור השהייה וע"ז הביאו ראיה מר"ג דהשהה אצלו ואולי הכא ס"ל דאף ר"ג לא צוה לנכרי לעשותם אלא קנאן מהן כשהן עשויין. וכנ"ל בסוף דבריהם שמחלקין בין שמשין שבמדור העליון לבין שבמדור התחתון בעשייתן ע"י אחרים היינו הכל לענין השהייה ובשקנאן כשהן עשויין ולכן אין מקום לקושיית התור"ע בר"ה פ"ב אות י"א ע"ד דהכא. גם בלא"ה ל"ק קושייתו דשם דאף את"ל דיש שליחות לנכרי איצטריך קרא למיסר את שבמדור העליון דלא נילף להתירא מן לכם דמוקמי' ליה השתא על אותן שבמדור התחתון:

בא"ד ושמא מהא מילתא נמי איכא למיגדר כו'. כצ"ל:

בא"ד משום דכתיב לא תעשון לא תעשו תרי זימני. כצ"ל:

בא"ד ואע"ג דמלאכי השרת עובר בלא לעבדם אפילו כו'. כ"נ דצ"ל:

תד"ה אלו. פי' אמצעיתו ש"ע והצדדים כו'. כצ"ל. וכן העתיק הרש"א בח"א ופשוט שהיה לפניהם הגי' בברייתא קמייתא וחכ"א אלו ואלו כמו דאיתא בת"י ולהרש"א שם נעלם זה:

דף נה.

גמרא ריוח"א א"ק ולפני הכפורת יזה כו' לימד על הזאה ראשונה שצריכה מנין כו' מאי בינייהו כו'. משמע דמנין דז' הזאות גופייהו מעכבא לכ"ע ובת"י מביא מהתו"כ מדכתיב ז' פעמים ולא כתיב ז' טיפין פעמים משמע ליה שם מנין ע"כ. וז"ל התו"כ יזה שבע פעמים לא ז' טיפין (ולכאורה הנ"ל דזה דריש מן תיבת יזה כמו דדריש לעיל והזה ולא המטיף ואח"כ דריש) שבע פעמים שיהא מונה ז' פעמים כו' ע"ש. והנה בפר כה"מ ובפר הע"ד של צבור כתיב ג"כ שבע פעמים וא"כ יהיו צריכין נמי מנין. שוב ראיתי בתו"כ דדריש כן להדיא גבי פר כהן משיח (ודע דשם א"א לפרש כמו שפירשתי לעיל דהתם כבר דרש מן והזה לא המטיף ע"ש) ותימה דלא אישתמיט תנא לאשמעינן בדידהו דצריכין מנין וכן ליתא ברמב"ם:

רש"י ד"ה כשהוא מזה. ומזה למול פניו. נראה דפניו מוסב על הכפורת:

רש"י ד"ה מפני תערובות. שמא כו' ויקריב כו'. לולי פירושו הנלע"ד דההחשש הוא לטעות הבעלים דשמא המביא מעות לצורך קני חובה יטעה ויתנם בשופר נדבה. כי לטעות הכהנים אין לחוש דלבד דהם בעצמם זריזים ב"ד של כהנים היו משגיחים בזה כדאיתא בעירובין (לב):

תד"ה מפני (הב' בסופו). אבל חובה יכולין להקריב לאלתר. ול"נ דמחויבין דהמח"כ סומכין עליהם שיקריבום היום כדאיתא בעירובין שם:

דף נה:

גמרא הלוקח יין מבין הכותים עומד ואומר כו'. כצ"ל. ותיבות ע"ש עם חשיכה ליתא בכה"מ שהובאה הברייתא הזאת וכ"נ מתד"ה הלוקח וכ"מ מפרש"י:

רש"י ד"ה משום דמחלפי. ונמצאו העבודות כסדרן של שעיר אחר פר כו'. כצ"ל:

רש"י ד"ה כולן עולות וד"ה וששה לנדבה צ"ל דבור אחד:

תד"ה והתנן. א"נ י"ל כו' משום חומר דא"א. אע"ג דממ"נ איננה א"א אי משום גירושין אי משום מיתה רק דאיכא חשש דיבמה לשוק מצאנו ג"כ בגמרא דב"ב (קלה) דקרי לכה"ג איסור א"א והרשב"ם הוסיף שם עוד דאיכא איסור חנק וע"ש במהרש"ל. ולהתור"ע בכתובות אות כ"ב ובגיטין אות כ"ו נראה דנעלמו דברי מהרש"ל הנ"ל:

תד"ה הלוקח. א"נ הכא מיירי במטהר יינם. כצ"ל:

בא"ד (בדף הסמוך) ובלא הפרשה א"י לשתות אותם התשעה כו'. נ"ל דהיה כתוב בר"ת ובלא"ה והמכוון דבלאו הכי שאינו יכול להפריש אותה מדה דת"מ. ג"כ א"י לשתות אותם הט' כו' והמעתיק טעה לפתור ובלא הפרשה:

בא"ד או כמו שפי' הרר"מ זצ"ל ומוהל בה"א מוזג. כצ"ל:

בא"ד בתוספתא דמסכת מע"ש. הוא בספ"ג:

דף נו:

תד"ה ר"י. גבי אברי בע"מ שנתערבו באברי תמימים ינתנו למעלה. כצ"ל:

דף נז.

גמרא דעבידי כסדרן. ולקמן דעבידי שלא כסדרן. נלע"ד לפרש משום דבפר ושעיר של יוה"כ היה עומד סמוך לפרוכת כשהוא מזה עליה לכן היה יכול לכוין שיהיו כל ההזאות כסדרן זו תחת זו כמצליף משא"כ בפר הע"ד ושעירי ע"ז שהיה עומד חוץ למזבח הזהב כשהיה מזה כדלקמן (נח ב) והיה רחוק מן הפרוכת כ' אמה (עי' מנחות צח ב) לכן לא היה יכול לכוין שיפלו כסדר זו תחת זו ונכון בס"ד:

גמ' שם דעבידי שלא כסדרן. עי' ת"י שהעלו בצ"ע אם היה בפר הע"ד שמונה או שבע. ותימה שנעלמה מהם גמרא דזבחים (ר"ד מב) ודמנחות (יו) כגון מ"ג של יוה"כ וי"א כו' של פר הע"ד ש"צ וע"ש בפרש"י הרי מבואר דלא היה בו אלא ז' וצע"ג:

גמ' שם א"ר נותן אחר למעלה וז' למטה ועולה לכאן ולכאן וכו'. וצ"ע אי שייך בכגון זה הא דאמר רבה כל שאינו בזא"ז אפי' בב"א אינו. ועמש"כ לעיל (לח):

רש"י ד"ה השתא ברי. ודאי כו'. משמע דמפרש ברי מלשון ברי ושמא. ולכאורה הנל"פ דהוא ל"ר מן בר דהוא בן בלשון ארמי ויהיה ביאורו כמו בני טמאים. אמנם כעת לא מצאתי לא בת"א ולא בת"י שיתרגמו בני ברי אלא בני כלשון עברי:

רש"י ד"ה דמים בדמים. קודם שנתן בפנים כלום. עי' לקמן (ע"ב) תד"ה נותן:

תד"ה אני. ובפרוכת דבבי איירי. עי' לעיל (נד):

בא"ד דאי בבית ראשון נימא נמי (כן נראה דצ"ל) של פר כהן משיח כו'. עי' לקמן (ס"ה) תד"ה וכן:

דף נז:

גמרא למעוטי שירים שבצואר בהמה. נראה דר"ל שהיה בצוארה בעת נתינת הקרנות ואף שאח"כ קבלם בכלי:

רש"י ד"ה מיהו. כדתנן שירי הדם כו'. כ"ה לקמן (נח ב) במשנה והמציין הרחיקו לזבחים:
רש"י ד"ה ה"ג. ראבר"ש אומר מנין כו' ונתן ד' מתנות מכוס אחד שכולן כו'. כצ"ל:

דף נח.

גמרא כיון דמחלחל לא חייץ. יל"פ דמחלחל היינו שיש חללים בין סיב לסיב ודרך החללים נוגע הדם בכלי ולכן כולו כשר כיון שהוא מחובר יחד. כמו כשמקבל כדרכו אינו נוגע בכלי רק מה שבתחתית וסביבי הדפנות ואפ"ה כולו כשר. ופשיט ליה מספוג דקס"ד דה"ט דשאר המים כשר מפני שהספוג אינו ממלא את כל שולי הכלי ומקצת מים נוגע בכלי ולכן כשר אף המים שכנגד הספוג מלמעלה ודחי ליה שאני מיא דקלישי כפרש"י:
תד"ה ריו"נ. ור' יאשיה דריש ליה לדרשה אחרת כדדרשי' ליה בפ"ק דשבועות. תימה וכי כעורה זו דדרש ריו"נ הכא אחת ולא שתים מדם הפר כו'. ועי' ת"י דכולהו הנך דרשות שמעינן להו מאחת. (ונראה דיש בו ט"ס שמהפך הדרשות דשבועות נגד פרש"י ותוס' שם) וכתב עוד דזה שאמר ריו"נ ולא שתים מדם הפר יכוין להא דדרשינן לקמן (סא) אליבא דר"א ור"ש ומשמע דכ"ז מאחת בשנה קמא דקרא דריש כפרש"י כאן. ותימה דהא דלקמן איתא שם להדיא דמאחת בשנה תניינא דקרא קדריש ועי' מש"כ בשבועות שם בתוס':
בא"ד מ"ש דשבע על טהרו מערבין לכ"ע. זה פסיקא להו מש"ס דזבחים (מב ב) ע"ש. והת"י שכתבו צ"ע מנ"ל דמערבין לטהרו ש"מ לא קאי על הריב"א שהזכיר לעיל אלא דר"ל מנ"ל מקרא:

דף נח:

גמרא דתני רמי בר יחזקאל כו'. כצ"ל וכ"ה בזבחים:
גמ' שם אמר לך ר"ע מדינא כו'. ק"ק דלא היה צריך לזה אלא כמו שאמרו ב"ש בברכות (נא ב) וכבר קדש היום ועדיין יין לא בא ע"ש. ודע דק"ל דלפ"ז י"ל דלכ"ע לא ילפינן פנים מחוץ. ויותר קשה לקמן דאמר ומ"ס הקפה ברגל דהא אפי' אי הוה ס"ל ביד (ול"י יד מרגל) א"ש משום סברא זו דמדינא כו' וע"כ צ"ל כן לר"א דמתניתין דמשמע דל"פ על הת"ק בסדר הקרנות ועי' ת"י לקמן:

רש"י ד"ה מהיכן מתחיל. וכשיצא מבית קה"ק דרך הדרום הזה על הפרוכת כו' שהיא ראשונה לו. משמע שהזה על הפרוכת בצד הדרום במקום יציאתו. וכן לריה"ג הזה בצד הצפון. ותימה דהא איתא לעיל (נג ב) במשנה דהזה על הפרוכת שכנגד הארון. משמע במקום שכנגד בין הבדים והוא באמצע הפרוכת. ודוחק לומר דכיון דלא היה מזה על הפרוכת עצמה אלא על הארץ כדלעיל (נז) לת"ק דראב"י היה יכול לעמוד מן הצד ולכוין נגד אותו מקום. וצ"ל דכיון שבשעה שיצא היה סמוך לאותו קרן צריך שישוב לשם אחר שגמר מתנות הפרוכת וכדאיתא לקמן וכיון כו' הדר אתי להההוא קרן:

רש"י ד"ה עומד על י"ב בקר. שהמקיף את הים ובא כו'. כצ"ל:

דף נט.

גמרא אלא מחוורתא כו' מ"ס הקפה ביד ומ"ס הקפה ברגל. משמע לפי מסקנא זו דלכ"ע ל"י יד מרגל. וא"כ תימה על הפוסקים שכתבו (שו"ע סי' תרנ"א) לענין נענוע דלולב דיקיף דרך ימין וכן לענין הדלקת נ"ח (בסי' תרע"ו). ואולי משום דר"א דמתניתין דס"ל הקפה ביד ואפ"ה משמע דל"פ על ת"ק בהקפת ימין (ועמש"כ לעיל). ועי' ת"י דלפירושם מוכרח לומר דגם לריה"ג ילפינן יד מרגל אבל צ"ע להלום הסוגיא לפירושם:

[**שם ומ"ס כוליה מזבח פנימי במקום חדא קרן דמזבח חיצון קאי**. מכאן ק"ל על ביאור הגר"א ז"ל במלכים א (ו כ) דשלמה הוסיף עוד אמה על מזבח הפנימי שעשה משה שיהא כפול כו' ומסתמא גם בבית שני עשו כן. ועוד דלקמן אמרינן דגם במקדש ראשון עשה כה"ג אחד כן ומטעם זה עצמו] :

תד"ה משכוה. והשתא קשה כו' דאדרבה דרך הוא שהרבים כו' ועוד דהא בא"מ הוי איפכא כו'. ק"ל דהא מצינו כה"ג במסכת ע"ז (לט) אמר אביי וסימנך טמא טהור וטהור טמא. ובקדושין (ע ב) אמר שמואל וסימנך טמא טמא וטהור טהור וכן בב"ב (צא). וזה י"ל קצת דהתם ב' אמוראי נינהו:

דף נט:

תד"ה והרי. וריצב"א מפרש כו' דל"ל לא נהנין מדרבנן כמו כל לא נהנין כו'. כצ"ל:

בא"ד אל מקום הדשן ל"ל ש"מ למזבח הפנימי מנין (כצ"ל) שהוא אסור לו בהנאה אל מקום טהור שיהא מקומו טהור. נ"ל שהוא ע"ד דרשת ובעל השור נקי (פסחים כב ב) ע"ש. אבל ק"ל דהא האי כתיב בהוצאת הדשן שעל התפוח חוץ לג' מחנות והוא מותר בהנאה כדאיתא במעילה פ"ב וכן לקמן כתבו לפרש הא דהמקדיש דישון בתחלה כו'

היינו אותו הדשן. וראיתי להק"ע שפי' דהאי אל מקום טהור היינו הא דכתיב בפר כה"מ אבל גם זה לא ניחא דהתנן שם פרים הנשרפים כו' ומועלין בהן עד שיותך הבשר. וע"ש בפירושו דנראה שנעלמו ממנו דברי התוס' שלפנינו:

דף ס.

רש"י ד"ה בבגדי זהב. כגון כו' א"מ עליו לפסול. ותימה מאי פסול שייך בהוצאת כו"מ דנראה פשוט דאפי' לא הוציאם כלל ל"מ כפרה. ועוד איך יתקן המעוות הזה הכי יחזירם לק"ק ויחזור ויוציאם אחר האילים וחושש אני בזה לחיוב מיתה משום ביאה ריקנית ועי' ת"י:

דף ס:

גמרא ואי לא מעכבי (ר"ל שפיכת שיריים) לא מעכבי (ר"ל אף שאר עבודות הנעשות בבגדי לבן מבחוץ). ורש"י לא פי' כן:

גמ' שם קטורת שחפנה קודם שחיטתו של פר לעול"כ. ק"ל מדוע ל"ק רבותא טפי גחלים שחתה קודם כו' דפסולין. ואולי הואיל דמכשירי מצוה בעלמא נינהו לא פסלה בהו הקדמה עי' לעיל (מח רע"ב

גמ' שם תנן אם עד שלא גמר מתנות שבפנים כו' יחזור ויחפון מב"ל. ק"ל מדוע לא מתרץ דבשעיר קאי. וי"ל דמ"מ יקשה מדוע לא אשמעינן בפר ודאפי' החפינה נפסלת:

דף סא.

גמרא ואם איתא יחזור וישחט מ"ל. ק"ל דלמצוה ודאי הוא דשחיטת השעיר צ"ל אחר מתן דם הפר וא"כ לכ"ע תקשי. דוכי גרע זה מהא דא"ר במנחות (סד) ולא עוד אלא שא"ל הבא שמינה לכתחילה ושחוט ע"ש. וי"ל דהמ"ל ולטעמיך:

גמ' שם גמר מתנות שבהיכל ונשפך הלוג כו' ויתחיל בתחלה במתנות שבבהונות. תימה דהלא מתנה שבתנוך קדמה להו ומדוע שבקה. וכה"ג דקדקו התוס' במנחות (ט ב) ד"ה על. וישובם שמא אינו עולה לכאן:

גמ' שם אלא מעתה והנותרת מן המנחה כו'. ועי' פרש"י. וק"ל דהא דומיא דמנחה ה"נ בלוג אם חסר אפי' קודם מתנות הבהונות ג"כ פסול אף דנשייר בו כדי מתנות הבהונות כדמוכח בפי"ד דנגעים מ"י חסר הלוג כו' רש"א כו' משנתן יביא אחר בתחלה ע"ש. ודומיא דהכא דנשפך אחר מתנות הבהונות ה"נ במנחה אחר הקטרת הקומץ אם נאבדו השיריים אינן מעכבין:

רש"י ד"ה זה לפני ולפנים. עי' רש"א. ומה שהקשה דל"ל קרא לנכנס לפני ולפנים כיון דכבר כו'. תמוה דודאי איצטריך דס"ד כיון דקדושתו חמורה לא יכפר. ואיפכא ה"ל להקשות דל"ל קרא לעזרות ולהיכל דכבר כו'. אבל גם זו אינה קושיא די"ל כשבא דרך גגין דפטור כדאיתא שבועות (יז ב) ועי' זבחים (פב ב) ובתוס' שם:

תד"ה דברי הכל. דאמרי' בפ"ק דזבחים והנותר בשמן יתן כו' ואם לא נתן לא כפר דר"ע ריב"נ כו'. כצ"ל:

דף סא:

רש"י ד"ה צריך העברת תער. וקתני צריך ואמר ר' אבינא וכו' הס"ד ואח"כ מ"ד **ופליגא**:

תד"ה אשם. תמה כו' והא כל מה שנתן ממנו כמאן דליתיה דמי. לע"ד אין כ"כ תימה כיון דהוא כשר וצריך לזרוק דמו ע"ג המזבח כדין אשם מיקרי שפיר שתי אשמות ואע"ג דהראשון אינו עולה לשם חובה. בנשפך הדם דמתני' ג"כ ל"ע לשם חובה כיון דלא נגמר הזאותיו [ענ"ל דכמו שמצינו לר"ש בנזיר (סוף דף מו) דנזיר שגילח על העולה או שלמים דשלא לשמן יצא דהרי גם בהן לא כתיב מדם אשמו ונכון בעז"ה] . אבל הא קשה לפרש"י דהא גבי הלוג כתיב ג"כ אחד ואפ"ה סבירא ליה לעיל שיביא לוג אחר ויתחיל ממקום שפסק. וי"ל דהכא שאני דהא מאשם השני ע"כ יתן מדמו ג"כ על המזבח ויעשה פעולת הראשון ג"כ לכן לא מיקרי שפיר אשם אחד:

דף סב.

גמרא ר"פ משמיה דרבא אמר ראשון משלח ור"ש כו' אחרון משלח. הב"א כתב ליישב קושיית הש"י דאמאי ל"ק הש"ס דפליגא אליבא דרבא באם בע"ח נדחין או לא. משום דאשכחן לרבא בזבחים (עג ב) דס"ל דבע"ח נדחים ע"ש. ותמוה דא"כ יקשה לר"פ דאמר משמו ראשון משלח. אלא ע"כ צריך לחלק דש"ה דאין בידו כלל. וע"ד שחילק ר"א שם (לד ב) ועי' תוס' שם (בדף יב):

במשנה שוין כו' ובקומה. עמש"כ בס"ד בסנהדרין (פא ב):

משנה שם ובדמים. נראה דר"ל בשווי דמי מחירם והיינו שיהיו שוין בשומנן. וז"ל הירושלמי שוין בדמים ואין שוין בשבח הדמים אין השעירים כמצותן שוין בשבח הדמים ואין שוין בדמים השעירים כמצותן. וע"ש בק"ע. וכ"מ מהא דכללן כולן בואע"פ שאינן שוים ודלא כתוי"ט שכ' שדמים הוי דבר שחוץ לגופן כמו לקיחתן כאחד. גם מש"כ דלר"י נמי כו' דמראה וקומה מחד קרא נפקי כו' תמוה דבגמרא אמרינן חד למראה וחד

לקומה. ועי' ת"י גירסאות שונות בזה. ומש"כ הת"י דלקיחתן כאחד נפ"ל מדכתיב יקח שני שעירי משמע דבשעת לקיחתן יהיו שנים כעין דרשה זו הוא לעיל (מא) ולקחה כו' אחד לעולה וא' לחטאת דיליף מיניה דבשעת לקיחה מתפרשות ע"ש. אבל קשה א"כ ליבעי נמי שם לקיחתן כא':

משנה שם יקח זוג לשני. עי' ת"י פה וגם בד"ה משהגריל. ולכאורה סתירה לדבריהם ממה שהבאתי לעיל (סא) מגמרא דמנחות (סד) ע"ש. ומה שהביא מלקמן (סה ב) לכאורה אין ראיה דהתם י"ל דה"ק דלא ה"ל לגזור פר אטו שעיר כיון דשעיר גופיה אינו אלא למצוה ע"ש בתד"ה ומשום. ועמש"כ שם ראיה לפי' הת"י. ולעד"נ כיון דבא תחת המת ה"ל כאילו היה נקנה אז וכה"ג אר"ש ורבא בר"ה ולקמן (סג ב) בתירוצא דרבינא. ולפי מש"כ שם בק"א דט"א בס"ד אין ראיה משם:

משנה שם נשפך הדם. לשון הרע"ב ובכל העבודות כו' בין בחוץ חוקה כתיב כו'. תמוה שסתם דבריו כדברי ר"נ לעיל (ס) ללא צורך. והוא עצמו בס"פ דלעיל סתם כר"י. וגם הכא בדר"י קיימינן. ואולי קורא בכאן להיכל חוץ ודוחק:

רש"י ד"ה במראה. או שחופין. כצ"ל בשי"ן מלשון שחופות בחולין (קלה) ודלא כהגהת הב"ח:

דף סב:

רש"י ד"ה על קרן. ומקומן כ"ד אמות על כ"ד. זאת מצאנו אשר מצפון לדרום הכילו כן לעיל (טז ב) ממתני' דמדות אבל ממזרח למערב ל"י מקומו איו:

רש"י ד"ה על טבעת שניה. ופני השוחט וצואר הבהמה באלכסון לצד מזרחית צפונית שמשם השמש באה שחרית. צ"ע דברפ"ד דתמיד מבואר דפני הכבש ופני השוחט למערב. וגם מאי פסקא דבשחרית זורחת ממזרחית צפונית הלא בימות הגשמים זורחת מדרומית מזרחית. ומש"כ ואני שמעתי כדי כו' ג"כ צ"ע דשם מבואר דראשו היה לדרום:

בא"ד ושל בה"ע כו' מושך עצמו לצד מזרח. כצ"ל:

גמ' עד שלא הגריל כו' למאי חזו. קשה אמאי לא מוקי לה כר"ש דס"ל הגרלה לא מעכבא לקמן. ואולי דלדידיה נמי מחוסר קריאת שם חטאת עליו בפה:

דף סג.

גמרא והתנן מח"ז כו' ואמאי נימא הואיל וראויין שלא לשמו בפנים. לכאורה התם אסור לכתחלה לשנותן לשלא לשמן והכא אדרבה מצותו בכך. וי"ל משום דקי"ל דכל

שפסולו בקודש דאם עלה ל"י אף דלכתחלה לא יעלו חייבין עליהם בחוץ עי' (זבחים קח) השיב ראבר"ש כו':
תד"ה שלמים. אבל אין לתרץ כו' דאמר בפ' קדשי קדשים דשרי להקטיר כו'. כצ"ל:
בא"ד דדוקא שלמים כו' קודם פתיחת דלתות כו'. כצ"ל:

דף סג:

גמרא מנין שלא יקדישנו מח"ז ת"ל קרבן. וקאי על מיום השמיני כו'. וק"ק מזה לתירוצא דר' אפוטריקי בזבחים (יב) לילה לקדושה יום להרצאה:
גמ' שם דאי כ"ר מח"ז כו'. הגרע"א בחידושיו הקשה הא ע"כ ממילא שמעינן דמום פוסל דהא ליכא לאשכוחי אלא בהומם וחללו. ותירץ דאיכא לאשכוחיה בטרפה ע"ש. ול"מ בש"ס דקדשים יפדו ע"י טרפות בלי מום. והתוס' בתמורה (לג) ד"ה תמימים כתבו דתמימים שמתו לכן יקברו דאין לפדות בלא מום. והכא אפי' יארע בו מום בהדי טרפתו כיון דאין מום פוסל איך יהני לפדות ע"י. והא דמקשינן בתמורה (יט ב) אהא דמפריש נקבה לאשם כיון דלא חזיא למילתיה היינו מומא. ונקבות לא הוי מומא כדאיתא בבכורות (מא) (לת"ק דרי"ש) ש"ה כיון דבתחלת הקדשו לא חזי למילתיה לא נחתה עליו קדושת הגוף כלל כדמוכח שם. ואולי יאמר כיון דתאמר שאין המום פוסל בו לא הוי כקדושת מזבח שלא יפדה בלא מום וכ"מ מהא דאמר שמואל שם (יז) המקדיש את הטרפה צריכה מום קבוע לפדות עליו ע"ש ועי' בר"פ המנחות והנסכים:
תד"ה זריקת. הקשה כו'. הב"א הביא בשם המל"מ להקשות לפמש"כ התוס' והר"ן בריש נדרים דא"ע על דבר הנלמד במ"מ א"כ מאי מקשה כאן הרי"פ וכן בזבחים שם דלא נכתוב זריקה ותיתי מביניהן. דאי מביניהו לא הוה ענשינן. ותירץ הב"א דקושיית הרי"פ כאן אליבא דמ"ד עונשין מ"ה וה"ה מבמה מצינו. ותמוה דהא לכ"ע אין מזהירין מ"ה מכות (יז ב) והא דכאן וכן הא דהזורק דה"פ עה"ח אינן רק באזהרה:

דף סד.

גמרא רב ס"ל כר"י דאמר מצוה בראשון כו'. וא"ת הא לכאורה אינו אלא מדרבנן ולקיחתן כאחד משמע דהוה מדאורייתא וא"כ היה יותר ראוי להקריב שני שבזוג שני. עמש"כ לעיל במשנה ד"ה יקח זוג לשני בס"ד ותמצא ישוב לזה:

רש"י ד"ה בעידנא. א"ר לישחט עד כו' ובתוך כך כו'. ולע"ד ה"נ דאף אם לא מת עד לאחר מ"ד הפר והיה חזי תיכף להשחט מ"מ כיון דמת חבירו אידחי ליה והדר דהביא שנים והגריל עליהן השתא הוא דחזי ואז גם השני עומד:

תד"ה התם. דהתם משעה שהקדישה היתה דחויה. עי' רש"א. ולנ"פ דהתם ר"ל גבי הקדיש חציה. אבל מח"ז שהיה קודם הקדש לא נקרא דיחוי דומיא דלולב שכ' רש"י בסוכה (לג) ד"ה ולולב מסוכה ל"י ושם ע"ב בד"ה פשיטא וד"ה ה"ג. אבל ק"ל מולדות קדשים דכבר קדשו ממעי אמן או בהווייתן ונפקא לן דקרבין מאשר יהיו לך:

תד"ה ואידך. והא דלא מייתי כו' דרשה דריו"ח. נדפס הגהת הגרי"פ דצ"ל אליעזר והיא תמוה. ונראה דשגה המדפיס וצ"ל אלקמיה וכהגהת מהרש"א:

דף סד:

גמרא יעמד חי ולא שכבר עמד. פרש"י דחוק. ולע"ד נל"פ משום דכתיב לפניו ועשהו חטאת ואח"כ כתיב והשעיר כו' יעמד חי משמע דוקא לאחר שקרא שם חטאת על של שם אז יעמד ולא שכבר עמד קודם קריאת שם חטאת:

[**תד"ה ואם. שמא לא שייך הא מילתא אלא בנאכלים או כו'**. כ"נ דצ"ל ור"ל בנאכלים. כגון פסח דהכא או חטאת החיצונה וכדא"ר במנחות (סד) ולא עוד אלא שא"ל הבא שמינה ושחוט ועיין לשון הת"י בס"פ דלעיל. ומש"כ או בנעשים בעזרה היינו כגון עולות] :

דף סה.

בסה"ע ר' אלעזר ור"ש אומרים ירעו כו'. כצ"ל בל"י:

רש"י ד"ה להיות חי. ובלא הגרלה א"א וזקוק לשנים. עמש"כ בס"ד בכוונת דבריו (לעיל מ):

תד"ה הכל (בסופו). וה"נ הוי מצי כו' גופייהו כדפירשנו. כצ"ל:

דף סה:

גמרא התינח פר שעיר מא"ל. ק"ל הא שעיר כבר תריץ ליה שפיר משום דר' טבי. וע"כ צ"ל דהא דפריך לעיל ועוד הא דר"ט כו' גופיה מצוה היא ר"ל דלכן אינו בדין שימות אפי' השעיר גופיה וכמו שהבינו הת"י לעיל בר"פ ודלא כמש"כ שם:

גמ' שם הא ל"ק כרבי כו'. ק"ל אפי' לרבי הוא גופיה עבר שנתו דהא מסתמא מתחלה עשו כפי הדין המבואר בספ"א דפרה חטאות הצבור כו' מיום שלשים והלאה:

תד"ה גזירה. דאפילו את"ל מקופיא מכפרי כו'. הגה"ש הקשה דאפי' את"ל מקיבעא מכפרי הא לא הוי רק מתו מקצת בעליה. ול"נ דאף דלר"ש מתו מקצת השותפין אינה מתה כדמוכח להדיא בהוריות (ו) הא בל"ז הך תירוצא אינו עולה לדידיה דהא אפי' מת כה"ג עצמו אית ליה דמקרבינן ליה לפרו כדאיתא לעיל (נ) וע"כ מיתרצא בשינויא דר"ז דל"פ על שינויא ומשום גזירה ימותו אלא מפני דאיכא תקנתא דרעיה כמש"כ התוס' בדבור הקודם בשם הר"י מאוריליינש ולדידיה באמת רועה. ולפ"ז דהך תירוצא אינו אלא לר' יהודה א"ל דס"ל כהברייתא בהוריות שם דמת א' מב"ד פטורין וטעמא משום דה"ל חטאת שמת אחד מן השותפין כדאיתא שם. ואף דלא אתיא הך ברייתא כוותיה דהא ל"ל דב"ד מביאין כלל. מ"מ בהא א"ל דס"ל כוותה:

דף סו.

גמרא מעות וכ"מ יוליך לים המלח. כצ"ל ותיבת הנאה ט"ס וכן במסכת ע"ז ובבכורות ליתא וכ"מ בתד"ה פירות:

רש"י ד"ה ואם נתעברה. אלא שס"ד. וצ"ע דהלא שנה פשוטה אינה אלא שנ"ד וא"כ צא וחשוב ולא תמצא אלא שס"ג. וגם לפי מאי דקי"ל דבקדשים שנתן הוא מעל"ע מיום ליום ומשעה לשעה לא תשלם גם שס"ג עד למחרת יוה"כ בשעה שנולד אשתקד. ומש"כ הגהת הב"ח מסברא דנפשיה דלא חשבינן שנתו משעת הרצאה כשנה דבכור בפ"ק דר"ה אלא מיום שנולד. אישתמיטתיה שכבר קדמוהו בזה התוס' בערכין (יח ב) בד"ה שנתו בראיה גמורה מהגמרא:

במשנה והכהנים והעם כו'. עי' תוי"ט שכ' תיקן הפייטן כדי שהחזן יא"ל תטהרו כו'. ועכשיו נוהגין שהחזן והצבור אומרים זה ביחד ובמרוצה וחפזון ואינו נכון:

משנה שם אלא שעשו הכהנים קבע כו'. ותיבת הגדולים שלפנינו משמע מפרש"י דל"ג לה ועי' תוי"ט:

דף סו:

גמרא שאלה אשה חכמה כו'. עי' סוטה (כא ב) תד"ה בן עזאי:

גמ' שם זבח וקטר בסייף. עפרש"י. ועי' רש"א בח"א וש"מ שנדחקו. ונעלם מהם מ"ר ויקרא פ"א אר"א אע"פ שנתנה תורה לישראל בסיני לא נענשו עליה עד שנשנית באוה"מ כו':

גמ' שם גיפף ונישק במיתה שמח בלבבו בהדרוקן כו' עדים בלא התראה במיתה לא עדים ולא התראה בהדרוקן. במ"ר נשא ספ"ט הגי' בשניהם בהפך והיא יותר נכונה למבין:

רש"י ד"ה אלא על פלוני. שמא על אבשלום כו'. לכאורה תימה מדוע לא פי' דעל אותו פלוני עצמו ששאלוהו השיב כמו בתשובת הכבשה והרועה דבסמוך. ואיתאמר לי בשם ס' ש"י שהביא גירסא דעל שאלת הכבשה השיב מרועה ועל הרועה השיב מכבשה וא"ש פרש"י:

תד"ה אמר רפרם. אמרי' כו'. עי' ש"א תשו' ע' שישב דכאן שפיר דייק רפרם עפ"י שיטת הרי"ף. ול"נ דכאן דמוקי ר"ש בחולה לא שייך לדחויי שאני יוה"כ דהכשירו בכך הואיל שאינו הוה תדיר רק שקרה מקרה שהוא חולה:

תד"ה א"ל. שעה"ח של יוה"כ הבבליים אוכלין כו'. כצ"ל:

בסה"ד ור' יוסי קיבל בההוא דהתם. כצ"ל:

דף סז.

במשנה מירושלים ועד צוק תשעים ריס כו'. החשבון הזה עולה לי"ב מיל כפרש"י ומזה יש סמך טוב לדעת הרי"ף ספ"ק דעירובין די"ב מיל הוה דאורייתא ולכן נקבע הצוק ברחוק זה בכדי שלא לעבור על איסור תחומין ותשעים ל"ד אלא מעט פחות. או לאידך גיסא (ויהיה תשעים דוקא) דכיון שנקראת ארץ גזרה משמע שהיא גזורה וחתוכה מרגל בנ"א לכן הוכרח להיות רחוק י"ב מיל שאין רשאי לעבור לשם רגל אדם ביוה"כ מירושלים. ועתוי"ט במש"כ על הא דעומד מרחוק כו' דבסמוך. ולפ"ז יהיה מוכח דביוה"כ יש ג"כ איסור תחומין ועי' ש"א שם:

רש"י ד"ה שבעה ומחצה. וגם ר"א קליר כו' ברוחב ע"ה מיל ארצותיה. כצ"ל וכ"ה הרש"א:

רש"י ד"ה חמש סוכות. יותר ממיל עד הסוכה כו'. כ"נ דצ"ל ומלת או למחוק:

דף סז:

רש"י ד"ה ת"ל המשלח. כצ"ל בלא ו'. אבל בתו"כ הגירסא יכול משיצא חוץ לעזרה ת"ל לעזאזל יכבס בגדיו אי לעזאזל יכבס בגדיו יכול עד שיגיע לצוק כו':

רש"י ד"ה ה"ג. דדכוותיה תנינן טובא מעלו ומקטירו בכ"ש. המציין הראהו לסוטה וטעה דהא שם באמת פריך הגמרא כמו שהביא רש"י לעיל אלא כוונתו למנחות (כו):

תד"ה אטו. ור"ת אומר כו' אגב דמקדש בכ"ש מעלה כו'. ק"ל הלא באמת כך הוא דינו כדאיתא במנחות שם לת"ק דר"א ור"ש ע"ש:

בא"ד ניחא לפיר"ת. עי' הגהת הרש"א. ול"נ דלפי המשך דבריהם דהכא יותר נאות הגי' לפיר"ת. דמתחלה הביאו קושיית הר"ש על פירושו מהא דסוטה ולהכי כתבו ולספרים כו' ניחא לפירושו:

דף סח.

גמרא ונאמר להלן ראש וכרעים. הגרי"פ הגיה ראשו וכרעיו. אמת שכן הגי' בזבחים. אבל לשון ראשו כתיב בצאן וכרעיו בבקר. לכן יותר נכון הגירסא דכאן ונקיט המכוון לא הלשון ולא גרע מן ושב הכהן ובא הכהן דריש מכילתין. ונראה דלזה כוון רש"י בד"ה ונאמר להלן ראש וכרעים ה"ג:

גמ' שם כשם שפרשו בקרבו כך בשרו בעורו. עפרש"י וק"ל דהא בהוצאה ילפינן ג"כ שהיה בלא ניתוח ואפ"ה לענין שרפה אתיא גז"ש ומפקא מהיקשא. וענין הפשט נמי ויל"ק:

רש"י ד"ה ונאמר להלן (בסופו). ונאמר וקרבו וכרעיו. כ"נ דצ"ל:

רש"י ד"ה ת"ר. לפי שלא למדנו כו' ונשרפין אבית הדשן כו'. עי' זבחים (פג) ברש"י ותוס':

בא"ד הכתובה אחריה והשורף אותם כו'. כצ"ל:

תד"ה כשם. דושרף קאי על עורו ובשרו כו'. כצ"ל:

תד"ה תן. בשלמא מזרחה של ירושלים כו' למיגמר אפר כה"מ כו'. כצ"ל:

בא"ד ועוד תימה כו' שיהא חוץ למחנה אחת מיוה"כ כו'. כצ"ל:

דף סח:

[**במשנה ושוהין כדי מיל**. נ"ל דהיינו שיקיפו את הר הבית שהיה חמש מאות אמה על ה' מאות אמה מקצהו ועד קצהו] :

רש"י ד"ה השורף. והאי תנא אית ליה כר"ש כו'. וכ"כ בזבחים סוף פי"ב. אבל מהרמב"ם פ"ה מהל' פרה משמע דאתיא ככ"ע:

במשנה וראש הכנסת נותנו לסגן כו'. קשה דלא חשיב כאן ראש בית אב עי' לעיל (לז). ואולי דרה"כ לא היה פקידות בפ"ע אלא ראש הב"א שמאותו יום הוא היה באותו היום ראש הכנסת ועי' סוף הוריות ובפ"ה דשקלים מ"ב בהרע"ב

משנה שם ובעשור שבחוה"פ קורא ע"פ. לשון הרע"ב שהיא רחוקה מפ' אחרי ואך בעשור כו'. מה שהזכיר פ' אחרי הוא שלא בדיוק. דאף אם לא היתה קרובה רק לפרשת אך בעשור היתה נקראת מתוך הספר:

במשנה שם ועל ירושלים בפ"ע. מפרש"י מוכח דל"ג ליה וכן לקמן (ע) בברייתא ליתא וכן מחקו הב"ח:

דף סט.

גמרא למה באתם אמרו לו אפשר כו'. כצ"ל:

דף סט:

גמרא רג"א ברוך כו' מן העולם ועה"ע כו' ודלמא כו' א"ל א"א שם המפורש בגבולים. מכאן סתירה להרש"א בח"א בסוטה (מ ב) שתלאן זה בזה דלכן אומרים במקדש מה"ע ועה"ע מפני שמזכירין שם אה"ש ככתבו:

גמ' שם ורמ"א האל הגדול הגבור והנורא. עי' ח"א שהקשה מנ"ל הא אדרבה אימא כפשוטו של"א אלא הגדול כו'. ותימה דהא בנחמיה (ט לב) כתיב שאמרו שלשתן וכש"כ לגי' הב"ח הנכונה דפלוגתייהו בפסוק ויזעקו בקול גדול דכתיב בריש ההוא ענינא:

גמ' שם ורמינהו מדלגין כו' אמר אביי ל"ק כאן בכדי כו'. כ"ה במגילה ובסוטה ולקמן גרסינן שם אלא אמר אביי ל"ק כאן בענין אחד כו':

גמ' שם והא עלה קתני מדלגין כו'. במגילה כ' רש"י דל"ג עלה. ועמש"כ בנדרים (יט):

דף ע.

גמרא ובלבד שלא ידלג מסוף הספר לתחלתו. עמ"א סי' קמ"ד סק"ד. ונ"ל ראיה להכ"מ דהא אפי' בתורה מצינו בסוטה בס"פ וא"נ דהמלך קורא למפרע ע"ש. וכן במגילה (ל) דארי"צ קרו שיתא מן ועשית כו' וחד מן כי תשא עד ועשית כו' אמרי למפרע הוא דקרי. וכן אנו נוהגין בהפטרת משפטים:

גמ' שם כדי שלא להוציא לעז על ס"ת. עפרש"י. וק"ק דמאי מתקן באמרו יותר כו' דמ"מ יסברו דפרשה זו חסרה. וגם בלא אמירתו רואין שכתוב בו יותר. ואולי דר"ל מהענין שקראתי לפניכם יש בו יותר והמ' של ממה הוא כאן לשמוש מן ולא ליתרון:

גמ' שם ורל"א משום ברכה שא"צ. לכאורה משמע מזה דס"ל לגמרא דילן כהירושלמי שהביא המ"א בסי' קמ"ז סקי"א שאין מוציאין הס"ת השניה עד שמחזיר הראשונה למקומה ודלא כמנהגנו שמוציאין כאחת דא"כ למה יצטרך לברך שנית. אך מ"מ צ"ע

דהא כאן דעתו מתחלה כשבירך בראשונה שיביאו לפניו גם השניה. ומשמע דעת הפוסקים באו"ח סי' ר"ו וביו"ד סי' י"ט דבכה"ג א"צ לברך שנית. ואולי כיון דנתקנה מפני כבוד התורה כמש"כ בשו"ע סי' קל"ט ס"ח זהו כבודה לברך על כל ס"ת בפ"ע וגדולה מזו מצינו שם ס"ס קמ"ג. שוב מצאתי להט"ז ביו"ד סי' רע"ט שהרגיש בזה ונדחק הרבה ע"ש:

רש"י ד"ה משום פגמו. שלא יאמרו חסר הוא. וק"ל דהא זה כבר תקן באמרו יותר כו'. ועוד לעיל קרי לה לעז וכאן פגם. ולעד"נ דפגם ר"ל בזיון שבזיון הוא לראשונה שיניחוה ויקח אחרת לקרות בה. וק"ק תיפוק ליה שאין מעבירין עה"מ ואכמ"ל:

רש"י ד"ה להראות. ומעיוה"כ הביאום שם. הרש"א בח"א כתב עליו לא ידעתי למה כו' הא אמרינן בעירובין ירושלים דלתותיה נעולות היו. ואישתמיטתיה דמ"מ היה לה דין כרמלית כדמוכח שם (קא) ומהדרו אינהו כרמלית וע"ש בפרש"י. וגם עינו של הרש"א עצמו ראה זאת בפסחים (סו) בתד"ה תוחב ע"ש:

גמ' איבעיא להו היכא קאמר כו'. וכל הסוגיא. ולכאורה תמוה. א) מאי דקאמר פר העולה לר"א דשיירי אימת כו' אמאי ל"ק נמי ושעיר החיצון וכבר הרגיש רש"י בזה וישובו דחוק. ב) קושיית התוס' ד"ה ושעיר וישובם ג"כ דחוק. ג) שאין דברי ר"א ור"ע במתני' מכוונים עם דבריהם דבברייתות אשר הרגישו ג"כ התוס' לקמן ונדחקו. אשר על כל אלה נלע"ד דהא דקתני ופר העולה (לצד הא' של האיבעיא) ושעיר כו' (לב' הצדדים) היו קרבין עם תמיד כו' הוא תשלום דברי ר"א והוא סוף מאמר ואת שבעת כבשים כו' ר"ל ואת ז' כבשים ופר העולה (לצד הא') ושעיר כו' כל אלו עם תמיד כו' אלא שר"ע הפסיק דבריו וא"ל לא אלא דכבר נקרבו הז' כבשים עם תמיד של שחר ופר העולה עמהם ג"כ (לצד הב') ואח"כ חזר התנא לגמר דבריו דר"א. ועתה מיושב הכל ודבריהם מתאימים עם דבריהם שבברייתות רק דמתניתין קצרה קצת בדבריהם (עמש"כ בס"ד בס' נת"ע דף קי"א) והיינו שהיירה אמורי חטאת לתרוייהון ופר העולה לר"א (לצד הב') או לר"ע (לצד הא') ושעיר החיצון לר"ע ודו"ק כי הוא נכון בעיני בעז"ה:

דף ע:

גמרא וכתיב ויצא ועשה את עולתו כו'. ותימה דמאי ראיה זו על המוספין שיהיו עם תמיד של בה"ע. ובדוחק י"ל בהא דאמרי' לקמן דכ"ע מיהת חד איל הוא. אבל מפרש"י ותוס' נראה דהטעם הוא משום דכתיבי לבסוף בפ' פינחס וחובות היום נאמרו תחלה בתו"כ. וצ"ל דגירסא אחרת היה לפניהם כאן:

רש"י ד"ה והדר עביד עבוה"י. דא"א כל המוספין כו'. כל ל"ד דהא אמרינן אלייהו עביד מינייהו הכא ומינייהו הכא:
תד"ה ואח"כ (הא'). בהגה"ה שבגליון והיא לקוחה מהמהרש"א קצת נפל בה ט"ס וכצ"ל ה"פ עוד הקרבות אחרות דבטבילה חמישית הוי והיו קרבין כו':
תד"ה עביד. וא"כ נימא דפר כו'. נ"ל דצ"ל וא"נ תחת וא"כ:

דף עא.

גמרא אלא מה ת"ל אשר לבש שלבש כבר. נראה דר"ל לפירוש הכתוב ופשט את בגדי הבד (היינו מה שלבש עתה בהוצאת כו"מ וגם) אשר לבש (כבר בעבוה"י) ועי' ת"י:
גמ' שם מחייה חיים עשינו שליחותו. עי' ח"א שנדחק על תואר זה בכאן. ואולי יל"פ עפ"י שהביא הח"א לעיל (סו ב) בשם החזקוני שהביא מדרש (אנכי לפי מיעוט בקיאותי ל"מ במ"ר) שהמשלח היה מת באותה שנה. ולכן אמר מחייה חיים ור"ל שיוכל השי"ת לעשות ששאר בחיים:
רש"י ד"ה אליכם אישים אקרא. בראש פרשת ושנות חיים. עי' ח"א והגרי"פ. ול"נ פשוט דרש"י היה גורס לעיל פסוק כי בי ירבו ימיך ויוסיפו לך שנות חיים הכתוב שם (ט יא) וי"ל בזה גם הגי' שלפנינו:

דף עא:

רש"י ד"ה חמשה קראי. ונכתביה לבסוף. כצ"ל:
תד"ה ואימא. ור"ח כהן כו' והקשה ריצב"א כו'. רש"י ביבמות (ד ב) ד"ה ותכלת עמרא הוכיח מקרא דיחזקאל דאין בגדי כהונה אלא מצמר ופשתים ע"ש וא"כ יתיישב היטב מה שגמגמו התוס' וטבא חדא פילפלא כו'. גם ק"ל ע"ד הרח"כ מדוע ל"א בשבת דאף כל דרי"ש לאתויי בגדי כהונה:
בא"ד דהתם גבי שרצים כו' ומאו הוא דמרבינן כו'. כצ"ל:
תד"ה ויליף. א"נ י"ל כו'. עי' חדושי הגרע"א שהקשה דמ"מ מאי דפריך ונילף מחשן ואפוד ומשני ר"א שיהיו כל עשיות שוות יקשה דנילף הכי מה התם חוטן כ"א כפול ה' כו' ויהיו יחד ט"ו ובכדי שלא נילף מעיל משוליו דחוטן כפול ה' צריך כו'. אולי ט"ס בדבריו וצ"ל ז' תחת ה' וכ"א תחת ט"ו:

דף עב.

גמרא המקרע בגדי כהונה לוקה. והא דתנן בפ' החליל מבלאי מכנסי כהנים כו' היו מפקיעין כו' בלו שאני דאינן ראויין עוד לשירות כדמוכח בקדושין (נד):

גמ' שם מי כתיב שלא יקרע. גה"ש הקשה בשם ק"ח מן ולא יסור לבבו דסנהדרין ע"ש. כאן לק"מ דהכא כתיב לא והתם כתיב ולא והו' משמש במקום למען. עי' תל"ע. ועי' תוספות יו"ט ר"פ בנות כותים שגם בלשון משנה ו' משמש במקום ש'. אבל קושייתו יפה על הא דבסמוך דכתיב ולא יזח בו':

גמ' שם מתקיף לה ראב"י ודלמא כי קא"ר חדקינהו כו'. נראה דצ"ל ודלמא הכי קא"ר כו' כדלעיל:

גמ' שם אר"ח ב"ח מ"ד עצי שטים עומדים כו'. בסוכה (מה ב) הובא כ"ז בשם ברייתא ומייתי מינה תנ"ה למימרא הקודמת שם ובעה"ג לא הרגישו בזה:

תד"ה נעביד. י"ל דהתם קאמר לחומרא. הגרע"א בחדושיו ביאר דבריהם דזהו חומרא דצריך להביא תוך ז' כו'. וק"ל דחומרא דאתי לידי קולא הוא דאם עברו הז"י ולא הביא יפטר:

תד"ה כתיב. ויותר הנל"פ כו' היינו שמושכין כו' להיות נראין בולטין בפרוכת כו'. תימה דאיך שייך זה בשעת סילוק מסעות והלא כבר נגלל הפרוכת כדכתיב שם והורידו את פרוכת המסך וגו' ואח"כ כתיב ושמו בדיו. ונ"ל דחסר בדבריהם מלת היו וכצ"ל שמושכין היו כו' ור"ל טרם נסיעתם כשעמד במקומו. ועתה היו צריכין להשימן שיהיו בולטין משני הקצוות בשוה כדי לנושאו בטוב:

בא"ד ובעשיה לא כתיב ויבא כדכתיב גבי ארון כו'. הרש"א תמה דבמזבח הנחושת נמי כתיב בעשיה ויבא. ול"נ דמאי דכתיב בפ' ויקהל בעשיית המזבח ויבא את הבדים פירושו שנסה להביאם בטבעות לראות אם יהיו מונחים שם בטוב לשמש בהם בנשיאת המזבח. אולם בפקודי בהקמה לא כתיב אלא גבי ארון להיותם קבועין שם תמיד ונכון בס"ד:

תד"ה שמעמידין. ואפ"ה תורת כלי עץ עליו כו'. כצ"ל:

דף עב:

גמרא רל"א מגופיה דקרא נפקא זכה כו'. לפי דרשת רבא לקמן (עו ב) כתיב ישמח וקרינן ישמח זכה משמחו כו'. הוי מצי לאפוקי הכא ג"כ מקרא דמשמחי לב זכה כו':

גמ' שם למי שבא בגדולה אחריו. נ"ל דר"ל למי שהוא שני לו בגדולה (וכ"נ מהירושלמי פ"א דמגילה הל"י ובפ"א דמכילתין סוף ה"א וכ"פ שם הק"ע) כדאיתא בסוף הוריות משוח בשה"מ כו' קודם למשוח מלחמה. (וז"פ דכאן אין לפרש אאינך דחשיב שם ביניהם) ולשון רש"י בזה מגומגם קצת. וגם קשה דהא לפי האמת גדולת משוח מלחמה אינה ירושה לבניו כדלקמן. ועמש"כ בחדושי לשו"ע או"ח סי' נג:

רש"י ד"ה אלמלא בגדי כהונה. שע"י מקריבין הקרבנות כו'. ל"י מדוע לא פירש כפשוטו דעצם בג"כ מכפרין וכדמשמע בזבחים ס"פ המזבח ובערכין (טז) מה קרבנות מכפרין אף בג"כ מכפרין כתונת מכפרת כו' וכ"נ שפי' התוס' במו"ק (ר"ד כח):

רש"י ד"ה ומאי משהו. דקתני בברייתא הס"ד. ותיבת בתרייתא נראה למחוק:

דף עג.

גמרא ואם איתא מיחזא חזי כו'. ק"ל לפ"ז למאי הוצרך להתקין כהן אחר תחת כה"ג (ועי' לעיל (יב) בפיסקא דומתקינין) הלא משוח מלחמה יהיה ראוי לשמש תחתיו. וי"ל משום דאח"כ תו לא יהיה ראוי להשאר משוח מלחמה דהוי הורדה:

גמ' שם כי אתא רבין אמר נשאל אתמר. ק"ל א"כ מאי קמ"ל מתני' היא באלו נשאלין באו"ת. וי"ל משום דיל"פ דקאי אכה"ג דלעיל דוקא. דנראה דהוא היה עיקר בשאלת או"ת כדכתיב ולפני אלעזר הכהן יעמוד ושאל לו כו'. וכן מדקתני ואין נשאלין כו' ולמי שהצבור צריך בו ומשמע לקמן דהוא משוח מלחמה. מוכח דהנשאל הוא כה"ג. ועי' לשון הרמב"ם בפירושו. וזה יש לדחות דנ"ל דאפי' כהן הדיוט יוכל להשאל אם מדבר ברוה"ק וכו' כדלקמן:

גמ' שם אלא כדרך שאמרה חנה כו'. ק"ל דשם בתפלה אינו רשאי להשמיע קולו לשום אדם (ואף הוא עצמו י"פ שאינו רשאי לשמוע עי' טור וב"י סי' קא) והכא ע"כ צריך להשמיע להכהן הנשאל וכדפרש"י בד"ה ושאל לו. (אמת דלכאורה משמע דלא ממעט אלא הרהור אבל א"צ להשמיע כלל וכמ"ק מפרש"י ד"ה אינו מהרהר [ודלא כהרש"א בח"א] וצ"ע). וי"ל דגם בתפלה מי שהתפלה אליו הוא השי"ת שומע ובכאן שהשאלה היא לבן אדם צריך ג"כ להשמיע אליו:

תד"ה וכולן. וכיון דהוה כה"ג בשעה שהרג לא הדר כו' או במיתת כה"ג אחר שיעמידו תחתיו. מוכח להדיא מדבריהם דאם בשעה שהרג היה כה"ג בחיים ומת אח"כ אינו חוזר אף במיתת כהן אחר שיעמידו תחתיו. ותימה דהלא משנה ערוכה במכות (יא ב) אם

עד שלא נגמר דינו מת כה"ג (ומשמע דבשעה שהרג היה חי) ומינו אחר תחתיו ולאחר מכאן נגמר דינו חוזר במיתתו של שני ע"ש וצ"ע:

דף עג:

רש"י ד"ה שנאמר ויעל. אלמא לא בולטות כו'. ל"י מנ"ל דמקשה אהך מ"ד דא"ל שהיו בולטות כולן כאחת ויוכל לפעמים להיות שיעמדו שלא כסדר תשובת דבר הנשאל עי' רש"א בח"א:

במשנה אסור באכילה. עי' תוי"ט שכ' למה דפסק דחצי שיעור נמי מדאורייתא כו' דלח"ש תנן אסור. תמוה דלקמן בגמרא אמרינן דאפילו לר"ל תני אסור משום ח"ש דמודה דאסור מדרבנן. והוא בעצמו תפס בכזה את הרע"ב בפ"א דחלה מ"ט ע"ש:

במשנה שם וברחיצה. לכאורה הנ"ל דאינה אסורה אלא במים ולא בשאר משקין דאלת"ה סיכה בכדי נקט דתיפוק ליה דאסורה משום רחיצה. דהא אפי' מקצת גופו אסור ברחיצה ואפי' בצונן עי' שו"ע סי' תרי"ג. אמנם לפמש"כ שם ר"ס תרי"ד דסיכה אסורה אפילו להעביר הזוהמא משא"כ רחיצה עמ"א שם אין ראיה מזה:

במשנה שם ובתשמיש. בתור"ע מביא ירושלמי דמקשה ברחיצה הוא דאסור בתה"מ לא כש"כ ע"ש. וקשה דלמא בא לאסור אפי' הראה ככל ביאת איסור ועי' מל"מ פרק ג' מהל' ביאהמ"ק ה"ג. ועוד כיון דבע"ק טובלין ביוה"כ ה"א דמותר לשמש ולטבול אח"כ. ואם נפשך לומר. מ"ל כגון שהיה בע"ק:

רש"י ד"ה דברי ר"א. אכולהו קאי כו'. מש"כ בגליון בשם מ"א דהוכחתו הוא מדלא תני דיני דמלך וכלה אחר הפלוגתא. לא מחוור די"ל דתני כסדר שהזכיר בתחלה רחיצה קודם נעילה. ועי' לקמן (פד ב) ואם איתא כו' ליערבינהו וליתנינהו וליפלגו רבנן בסיפא. ויותר נ"ל דדייק מדתני והחיה בו' העיטוף ואם הוא התחלת דברי ר"א ה"ל למיתני בלא ו'. אבל אין אנו צריכין לכ"ז דלקמן (עח ב) מבואר להדיא בברייתא דחכמים אוסרין במלך וכלה ג"כ. אח"ז מצאתי בהה"מ ובלח"מ פ"ג מהלכות שב"ע הל"ח שהביאו ג"כ מהברייתא. שוב ראיתי בירושלמי וז"ל הוינן סברין מימר על סופה אשכח תני על כולהון:

רש"י ד"ה או בסתם. ומיהו כשאכל לא אכל אלא ח"ש. נראה דלא אתי לאפוקי אלא כשבלע בב"א [ואולי דאפילו בזאח"ז בכדי אכילת פרס כיון דמיצטרפי אהדדי נמצא אכיל איסורא] :

דף עד.

גמרא והא משחק בקוביא מדאורייתא כו'. מה שהניח המ"א (בגליון) בצע"ג דדלמא סבר ר"ל כר"פ. לק"מ כי כן דרך הש"ס בכ"מ ומהן ריש ביצה (ג ב) אלא למ"ד את שדרכו למנות כו' וע"ש במהר"ם שי"ף [ועי' לעיל (ס) תד"ה אלא] :

גמ' שם וכל היכא דתני ענוש כרת ל"ת אסור והתניא כו'. עפרש"י. וצ"ל דהמקשה לעיל הוא ר' אילא או רי"ר בעצמו וכמש"כ התוס' לקמן (עו) ד"ה הני. ותימה שלא הביאו שם מכאן. ואולי מפרשי דקושיא זו הוא ג"כ מאותו המקשה דלעיל כאומר אל המתרץ דמשום ח"ש תנא אסור מה תאמר על הברייתא הזאת דתני אסור על ענוש כרת:

רש"י ד"ה ואליבא דר"ע. ור"ש פוטר ר"ש לטעמיה כו'. כצ"ל:

[**שם ד"ה אב"א כי קתני. מתניתין כו' משום כו'**. מלישנא דאשארא משמע דלא קאי מלת אסור אאכילה [אולם זה י"ל דכה"ג מצינו ג"כ בגמרא דחולין ר"פ השוחט] וע"ק מאי מייתי הש"ס מדתני רבה כו' וכי עד השתא לא ידע שהן אסורין. לכן נלע"ד דהאי כי קתני אשארא קאי אברייתא דהא דתני אע"פ שאמרו אסור בכולן לא קאי רק אשארא וכונתה על הא דתני רבה כו' דלא תני בה אכילה כלל ונכון בס"ד] :

רש"י שם ד"ה שבתון. שלא היו במשכן ואינן מלאכה גמורה. כצ"ל:

בא"ד ה"נ שבתון כו' להוסיף על כו'. כצ"ל:

רש"י ד"ה אין לי. דגבי עונש לא כתיב כל אחלב כו'. ק"ל דהא בפסחים (מג ב) אמרינן אהך כל התם דליכא אוכלין מרבינן נאכלין וי"ל ע"פ מש"כ בס"ד בשבועות (לג) ע"ש:

דף עד:

גמרא אף עינוי לא תחלוק בו. ק"ל דהא גם בעינוי דאכילה אינו מחויב להשים אצבעו לתוך פיו להקיא כדי שירעב עי' שבת (קמז ב) רש"י ד"ה מפני הפסד אוכלין. גם במלאכה מ"ל בקום ועשה כגון הדביק פת בתנור דנראה פשוט דמחוייב מה"ת לרדות קודם שתאפה עי' שבת (ד) וזה הוה כמו דאי לאיסורא ביבמות (ר"ד עח):

גמ' שם ואיזה זה פיגול ונותר. מה שנדפס בגליון דנ"מ לענין שלוקה שתים. עדיין לא תיקן על הכרת דכתיב בעינוי. אבל י"ל דנ"מ לענין שוגג לחייבו שתי חטאות וכמבואר במשנה דכריתות (יג ב) ובגמרא שם. או בשגג בפיגול והזיד ביוה"כ עי' לעיל (נג):

גמ' שם אינו דומה כו' למי שאינו רואה ואוכל. וזה שהתרעמו בלתי אל המן עינינו. ר"ל עינינו אינם רואים בלתי המן:

דף עה.

גמרא שדומה לזרע פשתן בגבעולין. נ"ל משום דז"פ לאחר שנידש ונתפרד כל גרעין בפ"ע אינו עגול כדורי אלא עגול שטחי אבל כשהן עדיין בגבעולין כל הגרעינין בתרמיל אחד נראה התרמיל כעגול כדורי:

גמ' שם כטעם לשד השמן א"ר אבהו כו'. כצ"ל:

רש"י ד"ה הללו לא טעמו. אומר לאשה לא תאכלי כו'. כצ"ל:

דף עה:

גמרא א"ר וכי מכאן אתה למד והלא כבר נאמר כו'. לכאורה מ"ק ודאי הא עדיפא למילף מקרא דבתורה (עי' ברכות (ה) הא אפי' תינוקות שב"ר כו' ובפרש"י) ואולי ר"ל באמרו וכי מכאן כו' דלימוד רחוק הוא בהיפוך אתוון והלא כו' יש לך לימוד מורווח:

גמ' שם כתיב לחם וכתיב שמן כו'. ומצאנו שלשתן בפסוק אחד ולחמי אשר נתתי לך סולת ושמן ודבש האכלתיך (יחזקאל ט"ז:י"ט) ועי' מ"ר שמות פכ"ה:

גמ' שם אלא מה אני מקיים ויצאת שמה חוץ ויתד תהיה לך כו'. כצ"ל כסדרן בכתוב ודלא כהגרי"ף:

רש"י ד"ה כסילוים. קוצים בלשון ארמי. וביחזקאל (כח) סלון ממאיר:

רש"י ד"ה לאחר שסרחו. שאמרו בלחם הקלוקל. תמוה דהגמרא דריש זאת מן ועתה נפשנו יבשה וזה היה בשנה השנית ומשמע דמאז הוצרכו להפנות וא"כ מאי האי דאמרו שוב בשנת המ' בלחם הקלוקל. וכפרש"י מוכח במס' ע"ז (ה):

דף עו.

גמרא תירוש חמרא הוא וק"ל ואכלת. ק"ל דהא מצינו רבות במקרא כשיבוא פעל על ב' דברים יבוא בלשון שיפול על הסמוך אליו כמו ותדבר מרים ואהרן. ותכתוב אסתר המלכה ומרדכי. וכן הגמרא אמרה כן בחולין (ס"ד כז) על הכתוב ציד חיה או עוף כו' ושפך את דמו דושפך דמשמע שפיכה בעלמא לא קאי רק על עוף דסמיך ליה. וכן שם (כט) דמוקי לסיפא דמתניתין דשם דתני רוב אחד בעוף ורוב שנים בבהמה שחיטתו כשרה בקדשים ואע"ג דבעוף דקדשים לית ביה שחיטה אלא מליקה. ואמר עוד שם דאס"ד רישא בקדשים המולק מ"ל ואע"ג דעל בהמה לא שייך לשון מליקה:

תד"ה ובעשור (בסופו). וי"ס שגורסין שבת שבתון שבת שבתון אך בעשור כו' (כצ"ל) ועל אותה גירסא אין אדם יכול ליתן טעם. ואנכי אם כי לא בינת אדם לי יש אתי לתת טעם והוא דמקדים אותן הכתובים בלשון שוה וכעין שכתבתי בריש תענית בס"ד ע"ש:

דף עו:

תד"ה גמר. ונ"ל דשפיר פריך כו' והכא פריך כו'. כצ"ל:

דף עז.

גמרא אילמלי לא נצטננו כו'. כצ"ל:
גמ' שם ודלמא מסוסיא ומטרקא. כצ"ל וכדלעיל (כג) וכן בערוך הביאו בערך מטרקא:

דף עז:

גמרא אסור לסוך כו' ואם היה חולה כו' סך כדרכו ואינו חושש. והא דלא אסור משום שחיקת סממנים ככל הרפואות דבשלמא בשבת שרי שכן דרך לסוך ולא מוכחא מילתא אבל ביוה"כ הרי סיכה אסורה וצ"ל כדרבא בשבת (קיא) הואיל דבשבת שרי ביוה"כ נמי שרי. ולפ"ז דמוכח דאמרי' הואיל מתורץ קושיית התוס' שם ד"ה לא ס"ד:
גמ' שם יכול יעבירנו בסיחוי ת"ל כו' מי שחו. ועיין פרש"י ור"ל אע"פ שהיו עמוקין כ"כ שראוין לשוט בהם מ"מ כתיב בסיפא דקרא אשר לא יעבר והיינו אפילו ע"י שייטא:

דף עח.

גמרא תינח מנעל סנדל מאי א"ר רחומי כו'. כצ"ל ותיבות איכא למימר למחוק וכן ליתנייהו ברי"ף ורא"ש וכ"נ מפרש"י:
גמ' שם רבה מצטנן בינוקא. יל"פ בענף כמו ראש יניקותיו (יחזקאל יז) ועוד רבות. אך בטוש"ע איתא בתינוק ובטלה דעתי:
גמ' שם רב אשי אמר אפילו כסא דכספא חסר כו'. כ"ה ברי"ף ורא"ש. או דיש לסרס התיבות ולגרוס נמי חסר אסור:
גמ' שם ועמד למעלה מזקינו של זה כו'. כצ"ל:
רש"י ד"ה מפכים. כשמגיעין למפתן העזרה. כ"נ דצ"ל:
רש"י ד"ה איבעיא כו' סנדל. שהוא רחב. עמש"כ בשבת (ס) בס"ד:
רש"י ד"ה ע"ג טינא. שלחלוח הטיט כו'. כצ"ל:

רש"י ד"ה כהנים חשודים על מומי הבכור להתיר את האסור. בבכורות (לו) אמרי' דקדשים בחוץ לא אכיל ע"ש:
תד"ה מכאן. ור"ת **פירש דנפקא מדכתיב במי נדה**. כצ"ל והוא בבמדבר (לא כג):

דף עח:

גמרא רבא נפיק בדיבלא. עי' בגליון בשם מ"א. ועי' במלחמות:
גמ' שם סנדל ל"א דמאתמול עבדי ליה דאמר שמואל כו'. מזה אני תמה על ספר התרומות שהביא הב"י באו"ח סי' שי"ז והגר"א שם בסק"ו שת"ח ישנים כל ימות השבוע במעליהם ומסאני היינו מנעלים כדמוכח לעיל:
תד"ה הקיטע (הא'). עי' בגה"ש מה שהקשה ע"ד. קושייתו הראשונה מיושבת במש"כ בכלאים פ"ד מ"ד בס"ד ע"ש. וקושייתו הב' מהא דיבמות (קב ב) סנדל שתפרה בפשתן פסול. במחכ"ת לק"מ חדא דשם הגי' אין חולצין בו וכ' שם הרא"ש דא"ח בו לכתחילה קאמר וטעמו ביאר הגר"א באה"ע סי' קס"ט סקנ"ג דאמרי' ביומא דכ"ע מנעל הוא ע"ש. שנית אישתמיטתיה הג"א ס"פ במה אשה שכ' דלא פסיל רק מטעם דצריך שלא יהא משני מינין כו' ע"ש. וע"ע בת"י הכא ומדבריהם יתיישבו ג"כ דברי התוס' דלפנינו:

דף עט.

תד"ה הקיטע. ואפילו לפי' הרב פורת כו' ואי אפשר לו ללוך כו'. כצ"ל:
תד"ה כותבת. מ"מ מאי מספקא ליה כו'. כצ"ל. ודע דלהב' פירושים דתוס' לא א"ש כ"כ קושיית הגמרא לקמן על הא דרב יהודה מההיא דסוכה ומה דאמור עלה. וכן דיוקא דרב זביד לקמן מב"ש דביצה:
תד"ה ולא. אני ראיתי את ריו"ח שאכל זית כו'. כצ"ל:
בא"ד וזית דירושלמי זית קטן מזית בינוני הוה. תימה דא"כ למה אמר מפני שגרעינתו ממעטתו תיפוק ליה דאף עם הגרעין אין בו כזית בינוני. ונ"ל דכלפי שאמרו בש"ס שלנו דזית גדול הוה כתבו דזית דירושלמי קטן הוה ובארו בעצמם כוונתם (דלאו קטן ממש אלא) מזית בינוני הוה. ועי' רא"ש בפ' כ"מ סי' ט"ז:

דף עט:

גמרא אימא אכלנום כאכילת עראי. כצ"ל:
רש"י ד"ה אם השלים. י"ד סעודות שאדם חייב לאכול בסוכה כו'. עי' בסוכה שם דמוכח מהכא דחזר בו ר"א. ואולי דדוקא במשנה שם שאמר ישלים ליל יו"ט האחרון ע"כ אמר

אחר החזרה. אבל הברייתא אפשר לפרש דאם השלים ר"ל בז' הימים ומצי קאי אקודם חזרה. או דר"ל שיהיו סעודות כמו אותן שחייב לאוכלם בסוכה לאפוקי בשר וליפתן וכמו דמוכח הכא. והולך בכאן בשיטת התוס' דשם ד"ה חזר וד"ה במיני:

תד"ה לומר. וכותבת סתמא הוא כביצה כו' כדמשמע בשמעתא. כצ"ל:

בא"ד דלא מוקמינן כו' באכילה והוצאה כדפירשתי. כצ"ל:

דף פ.

גמרא ומאי ראיה לדבר יוה"כ דאי מהתם כו'. לכאורה המ"ל דאי מהתם ה"א דאתא לדר"ש אוכל שאתה יכול להאכילו לאחרים כו' (חולין קכט):

גמ' שם ואימא בן פקועה טעון קריעה. ק"ל דהא אפי' לר"ש שהבאתיו בסמוך לענין טומאה מיקרי אוכל אף דבר שאסור באכילה. וי"ל דהא משום דכתיב כל מרבינן ליה כמש"כ התוס' במנחות (קא ב) אבל אוכל משמע דוקא הראוי לאכילת ישראל. ולכאורה הך קושיא אזלא דוקא אליבא דריה"ג בחולין (עה) דס"ל דב"פ מיטמא ט"א. ואולי ר"ל כאן שנמצא מת:

גמ' שם אלא דלא מחייבי קרבן עד דאיכא כזית גדול. נשאלתי מחכם אחד דלפ"ז ה"ל להחמיר ולאכול בליל א' ש"פ מצה כל כמה דאפשר היינו שלא לאכול דבר אחר זולתה רק ממנה לבד לשבעה מפני חשש זה כי אולי יוגדל השיעור. והשבתיו ולטעמך בזמן המקדש נמי לא ה"ל לאתויי חטאת על כזית דחלב מפני חשש חולין בעזרה. אלא עיקרא דמילתא כתיב ואל השופט אשר יהיה בימים ההם אין לך אלא שופט שבימיך (ספ"ב דר"ה) (ונ"ל דזהו דאמרינן בהוריות (ג רע"ב) או דלמא ידיעה דההוא ב"ד דהורו בעינן ור"ל כיון דהם לא חזרו קרינן בהו ואל השופט כו' בימים ההם. ומהרמב"ם פי"ג מהל' שגגות ה"ד מוכח דהאיבעיא דשם הוא בשידעו גם ב"ד הראשון שטעו וגירסא אחרת היה לפניו) אך אם יביא הקרבן על אכילת כזית בזמן שתתחדש הלכה על שיעור גדול אז ודאי הוי חולין לעזרה. ועוד דאז יחיו גם ב"ד הראשונים ויחזרו בהם. (ועי' כעין זה בסנהדרין (כט ב) בעובדא דרי"ש בר"י ור"ח) והא דהס"ד מעיקרא דאם ימעטו השיעור יהא חייב אף האוכלו בזה"ז הוא משום דבשעה שאכלו שגג ג"כ בחלב דהיה סבור שהוא שומן וס"ד דמי להא דריו"ח רבו בריש הוריות דאף אם עשה בהוראת ב"ד פטור מ"מ אם נתחלף לו חלב בשומן ואכלו חייב ודחי והתניא כו' דזה אפי' לריו"ח נקרא לא שב מידיעתו מפני דהוה שופט שבימיך והוא כעין שכ' המל"מ רפ"ב מהל' הנ"ל ע"ש:

גמ' שם אריו"ח שיעורין ועונשין הלמ"מ. הגהת הגרי"פ למחוק אריו"ח שייכא לקמן בסמוך. אמנם לא נ"ל גם שם למחוק רק תיבת אמר:

גמ' שם שיעורין של עונשין הל"מ. ל"י כוונת אמרו של עונשין. הלא שיעורין של מ"ע כגון דאכילת מצה ופסח ג"כ הל"מ. וכן דטומאה כמו עצם כשעורה כזית מן המת ודנבלה וכעדשה מן השרץ וטפח על טפח דטומאת אהל וכדומיהם ג"כ מהל"מ. ואולי משום דס"ל ח"ש אסור מה"ת ואין בו לאו אלא איסורא בעלמא לכן קאמר של עונשין דר"ל שיש בהן עונש דמלקות או דכרת לאפוקי לאיסורא אין שיעור:

רש"י ד"ה וראיה לדבר. למה שאמרתי דלפי ששינה כו' שינו חכמים כו' שאף בו שינו בשיעוריה כו'. כצ"ל:

רש"י ד"ה מחוסר שחיטה. ולא אמו. ק"ל דבביצה נמי לא קרינן באמה אשר יאכל. דאף למ"ד אין שחיטה לעוף מה"ת נחירה מיהא בעי כדכתבו התוס' בחולין (כ) וכן אפי' לר"מ דאית ליה שם (קב) דאמ"ה אינו נוהג בעוף. וכן למ"ד שם (בע"ב) דבחייה לאו לאברים עומדת נראה דמ"מ היא באיסור דאינה זבוחה וכ"כ התוס' שם לג ד"ה אחד. וי"ל דמ"ל בביצה שנמצאה במעיה לאחר שחיטה דומיא דבן פקועה דפריך:

רש"י ד"ה זוטר טובא ל"ג. בסוכה (ה ב) דאיתא כה"ג לא מחקו. ונ"ל משום דס"ל דבפחות מכזית א"א לאוקמי' דאשר יאכל כתיב ואכילה איננה בפחות מכזית:

דף פ:

גמרא ומ"ש שתיה דכל חד כו'. כצ"ל:

גמ' שם אר"ל ציר שע"ג ירק מצטרף לככותבת כו'. עי' בגליון בשם מ"א. ושגה בזה דע"כ ל"פ רבנן על ר' יהושע דמצטרפין אלא החמור לקל והכא קמ"ל דמצטרף לככותבת והיינו לחמור דכותבת היא פחותה מביצה כדמסקינן לעיל. ומלא לוגמיו הוא פחות מעט מרביעית כמש"כ הפר"ח שהיא ביצה ומחצה. ומכש"כ באדם גדול דבמלא לוגמיו דידיה משערינן:

גמ' שם מ"ד משקה הוא קמ"ל כל לאכשורי אוכלא אוכלא הוא. מכאן נ"ל סתירה להט"ז באו"ח סי' קנ"ח סק"ז לענין מרקחת וכן המ"א שם חולק עליו בזה. והא לא תיקשי מאי איריא משום אכשורי אוכלא תיפוק ליה דמשקה הבא לאוכל אוכל הוא. שבת (קמד ב). דהתם נמי אינו אלא בבא לתקן את האוכל או בנבלע בו (שו"ע שם סי' תק"ה) והכא קאמר שעל גבי ירק [לפי מה שחילק הת"י אין כאן סתירה להט"ז] :

רש"י ד"ה ולא תטמאו בהם. דכתיב אמור אל הכהנים כהנים מוזהרין כו'. פשוט דכוונתו לתחלת הברייתא דבר"ה (טז ב) וע"ש וסרה תמיהת הגה"ש:
תד"ה ושיערו. דרב יוסף ורבה כר"מ כו'. כצ"ל:

דף פא.

גמרא זר שבלע שזפין. התוס' במנחות (סט) ד"ה דבלע העתיקו שיפון כו'. הת"י הקשו מהא דס"פ ג"ה דאכל חצי זית והקיאו וחזר ובלע דחייב. ותירצו דהתם מיירי כגון שלא ידע שזהו שהקיאו ע"ש. ול"נ לחלק דהתם דהוא עצמו הקיאן לדידיה לא מאיס. אבל ק"ל מדוע אינו משלם אלא דמי עצים כיון דחזו לאכילה לאחר שאינו יודע שהקיאן או לעצמו של הראשון ודומה לכוסס שעורים דמשלם דמיהם משלם. ודע דלהמל"מ פי"א מהלכות תרומות ה"ח אישתמיט מש"כ הת"י כאן בשם רח"כ דהכא ה"ט מפני שכבר נתחללה ואין לחלק בין נתחללה בהיתר לנתחללה באיסור וכן הביאו התוס' במנחות שם וכ"מ בת"י כתובות (ל ב):
גמ' שם יכול כו' יהא מוזהר על תוספת עינוי ודין הוא ומה מלאכה כו'. קשה הא י"ל מה למלאכה שכן הותרה מכללה כו' וכדלקמן. ויש לחלק דהתם רוצה למילף חומרא והכא יליף קולא ודו"ק [ועי"ל דהכא דמיירי לענין תוספת זמן שפיר מייתי מהא דמצינן חומר זה דהוספת זמן במלאכה דהיינו בשבתות וי"ט] :
גמ' שם לא יאמר עונש במלאכה כו' ומה עינוי שא"נ בשבתות כו'. לכאורה י"ל הק"ו בדרך אחר והוא מה עינוי שלא הזהיר (ר"ל שאין כתוב בו אזהרה בפירוש עי' ברכות (כא) וברש"י שם ד"ה שאין טעון לפניו ובגה"ש שם) ענש מלאכה שהזהיר א"ד שענש. וק"ו כזה תמצא בזבחים (קו ב):
גמ' שם מה לעינוי שלא הותר מכללו כו'. הקשה הב"א דהא עינוי נמי מצינו שהותר מכללו בשעת חינוך בהמ"ק (מו"ק ט). וע"ש דקאמר דאחיל להו משמע דלאו שפיר עבדי מדהוצרכו למחילה. והק"ו מנשיאים דחוי הוא כדאיתא התם. אבל קשה מהא דתנן לעיל (סז) אומרים לו הרי מזון כו' ומוכח מהרמב"ם פ"ג מהל' עבודת יוה"כ דאם כשל כחו כו' מותר לו לאכול (וע"ש בת"י). וי"ל דמלאכה הותרה בצבור (לעיל ס"פ טרף בקלפי) ועינוי אינו אלא דחוי וזהו שאומר תאמר במלאכה שהותרה מכללה. עי"ל דמלאכה הותרה בכל יו"כ משא"כ עינוי דלא הותרה אלא במקרה:
רש"י ד"ה השמר דעשה. השמר שתתענה. כצ"ל. לכאורה קשה להבין החילוק בין השמר דנגע דמקרי לאו דהיינו שלא לקוצו להשמר דעינוי דג"כ הרצון שלא תסיר

העינוי. ואולי י"ל דהשמר דעינוי יל"פ שתשתדל שתוכל להתענות כגון שתאכל לשבעה בעיו"כ כדיליף לקמן מועניתם כו' בתשעה. וכגון חולה שנאכילנו פחות פחות מכשיעור וע"ד דדרשינן לקמן (פה ב) ושמרו בנ"י את השבת כו'. והעיקר נ"ל דבעינוי לא קפיד הכתוב רק שיתענה ועל האכילה לא הקפיד כגון בשיעור כזית דבכ"מ שהאכילה היא עצם האיסור הוא בכזית. וכן בשתיה לעוג שיעורה במלא לוגמיו דידיה ובכל האיסורים שיעורם שוה בכל. משא"כ בצרעת הקפידה שלא לקצוץ. והפוך בה:

רש"י ד"ה על תוספת. מבעוד יום הס"ד ומתחיל הדבור **יהא מוזהר**:

דף פא:

גמרא שבתות מנין ת"ל תשבתו י"ט מנין ת"ל שבתכם. כ"ה הגרי"פ וכנ"ל מפרש"י ד"ה מיבעיא ליה:

רש"י ד"ה היא גופה. דכיון כו' ה"ל כשבת לעונש ואזהרה. ק"ק א"כ נילף מזה עונש סקילה ג"כ:

רש"י ד"ה תשבתו. א"נ כו' אף לשון מנוחה הוא ל"ז. ל"י מדוע לא פי' דלעולם הוא והיא איומא קאי רק שבת שבתון אינן שמות תוארים ליומא אלא שמות למנוחה ר"ל שמות מקריים:

רש"י ד"ה מבי הנדואי. עי' לעיל (לז ב) בפירושו:

תד"ה שהפלפלין. עמש"כ במס' ע"ז (סו) בס"ד:

דף פב.

גמרא אר"ח ל"ק הא בחולה כו'. כה"ג משני לעיל (כג) ובנדה (ס"ד לז):

גמ' שם בשלמא לר"ה ור"נ לפני שנה כו'. עי' פי' הרא"ש. ופי' הרש"א דלדבריו מתניתין לא זו אף זו קתני ע"ש. ולא מחוור חדא כיון דסתמא דגמרא דמקשה השתא בפני שתים כו' ור"ח דמשני הא בחולה כו' ע"כ לא ניחא להו דלא זו א"ז קתני. ה"ל להש"ס לומר בהדיא דלר"ה ור"נ קתני בלזא"ז. וגם הרא"ש לא הוה שתיק מזה. שנית מנ"ל לר"ה ור"נ חינוך דהשלמה כלל הואיל דבמשנה אין שום רמז לזה. לכן נ"ל דלדידהו דאיכא חינוך דהשלמה שפיר איצטריך למינקט לפני שנה לאשמועינן תרתי חדא דאף לפני שנה דאז הוי חינוך דהשלמה לבריא מ"מ לחולה אין בה אלא חינוך שעות (ומזה יש ג"כ רמז טוב שיש חילוק בין בריא לחולה) שנית דבשנה הסמוכה לפרק משלים אף החולה מדלא נקיט לה נמי בחינוך שעות כדנקיט לשנה שלפניה ונכון בעז"ה:

גם מה שפירש הרש"א לקמן את דברי התד"ה אלא ע"ד פירושו בדעת הרא"ש ל"נ כלל חדא כדאמרן. שנית כיון דשתקי לעיל לפרש"י מוכח דהסכימו עמו. אלא נ"פ דלהשלמה דדבריהם שכתבו היינו השלמה דבריא ושנה לחולה ושתים לבריא וכה"ג פירש הגר"א בסי' תרי"ו אליבא דר"ה מתניתין דלפני שנה כו' לגי' הרי"ף ע"ש. גם יל"פ דבין חולה ובין בריא הוה חינוך שעות שנה ושתים סמוך לפרק השלמה דכאו"א אלא דלפ"ז לשון או שתים אינו מכוון כל כך דהל"ל ושתים:

גמ' שם א"ל ר' יוחנן כו' סמוך לפירקן. מפרש"י משמע דל"ג לפני. ולעד"נ דפי' לפני היינו לפני פירקן שנה ולפני פירקן שנתיים:

גמ' שם היה רגיל לאכול בשתי שעות כו'. הרע"ב שינה וכתב היה רגיל לאכול בד' כו'. ול"ד דהא מסקינן בפסחים (יב ב) דד' זמן סעודה לכל היא וא"כ קטנים ודאי מקדמי קצת:

ד"ה אין מענין. אין חייבין כו'. עי' בר"ן:

רש"י ד"ה או לפני. שנה שהיא כו'. כצ"ל:

רש"י ד"ה תנן. אלא לר"י קשיא כו' דהא אמר (כצ"ל) השלמה מדרבנן ליכא כו'. לא הבנתי דהא לדידיה חינוך היותר קודם אינו אלא ב' שנים קודם השלמה דאורייתא וא"כ איך יפרנס לפני שנתיים דקס"ד השתא דהיינו שלש שנים. ואם ר"ל דאי הוה ס"ל השלמה דרבנן והיה מקדים לה שתי שנים לחינוך שעות לבריא. היה אז א"ש לפרושי בפשיטות הא בבריא הא בחולה:

תד"ה מה. פרש"י דל"ג תיהרג דאיהי כו'. כצ"ל:

דף פב:

בא"ד (בסה"ע) ולרבא דקבליה באלוה כו'. כצ"ל:

דף פג.

גמרא נפיק מינה שבתאי. כצ"ל כדלעיל וכ"ה ברא"ש. [ואפשר ליישב הגירסא שלפנינו על פי הא דאיתא בסנהדרין (ריש דף נב) כמאן קרינן רשיעא בר רשיעא ואפי' לרשיעא בר צדיקא כו'] :

גמ' שם א"ר ינאי חולה כו' פשיטא כו'. קשה דלקמן פריך עליה ממתניתין והכא קאמר פשיטא ועי' בגיטין (ה ב) בתד"ה והא קיי"ל דנמצא כה"ג. והכא י"ל דפריך פשיטא היינו דדין זה הוא פשיטא מדין הב' ועמש"כ בברכות (מז ב):

גמ' שם אמר אביי ובטעמא. מזה נל"פ שיאורו עיניו ר"ל עיני הבחנה והשכל וכן כי אורו עיני דיהונתן שמביא לקמן וכמו מאיר עיני חכמים. לא האיר עיניו אלא במשנה

אחת (ב"מ לג) וכ"מ מהא דותשב רוחו אליו דאיש מצרי שמביא לקמן. אבל לא כן פירשוהו הראשונים:

גמ' שם טבל ושביעית שביעית. עי' מש"כ בזבחים (קו ב):

דף פג:

גמרא מ"ס טבל חמור ומ"ס כו'. קשה דהא כבר אמר לעיל דפליגי בהכי. ונ"ל ליישב ע"פ מ"ש במ"א דאף דמאכילין את העניים דמאי מ"מ אם כבר הופרש ממנו תרומת מעשר ומעשר שני אסור להאכילם הואיל דכבר נקרא עליהם שם תרומה ומעשר והבאתי ראיה מהירושלמי פ"א דדמאי על מתניתין דחלת ע"ה כו' פטורין מן הדמאי. תני וכולן שקרא שם לתרו"מ או למעשר שני שלהן מה שעשה עשוי. וכה"ג מצינו בפ"י דתרומות מ"ו גבי עצי תלתן. (ודלא כמו שהבאתי בריש ברכות מהר"ן דפ' לולב הגזול) אלמא חזינן דחמיר תרומה מטבל בדרבנן. לכן אחר דמוקי לה בעציץ שא"נ דרבנן חזר ואמר דאפ"ה לבן תימא טבל חמור בו ולא כבדמאי:

גמ' שם וגוזזין לו את הכרישין כו' וא"צ לעשר כו'. ק"ל כיון דלא נתחייבו במעשר קודם השבת אלא עתה בשבת בא להם החיוב אין בהם איסור דהגבהת תרו"מ כמו גלגל עיסה ביו"ט עי' ביצה (רד"ט) ובתוס' שם ושם (בס"ד יב ור"ד יג). ואולי יש חילוק בין יו"ט לשבת בזה כמו דמצינו לענין טבילת כלים דלרבא שם (יח) ג"כ הטעם משום תיקון ויש חילוק בהן בין יו"ט לשבת שם (בע"ב). וראיתי להנו"ב חלק או"ח סי' ל"ו שכתב דלפי מאי דקיי"ל שבת אינו קובע בדבר שלא נגמר מלאכתו איכא למימר דזהו טעמו דרבי דא"צ לעשר דכרישין שגזזן היום ודאי דל"נ מלאכתו בשבת. ואשתמיטתיה במחכ"ת הגמרא דשם (ר"ד יג) בהכניס שבלים למללן דרבי מחייב דזהו גמר מלאכתן. ונראה דהכא אפי' ר"י ב"י דשם מודה דתנן בפ"א דמעשרות מ"ה איזהו גרנן למעשרות כו' ירק כו' עד שילקט כל צרכן:

גמ' שם למזרחה של תאנה. ופרש"י שהשמש מכה כו'. וק"ל דא"כ למערבה נמי דמכה השמש שם מחצות עד הערב. ותו ק"ל דלדרומה עדיפא טפי דשם השמש מכה ברובה של יום ובמנחות (פה) איתא מן השדות המודרמות כו'. ואולי י"ל מפני שהרוחות המנשבות מב' צדדים אלו (רצוני מערבית ודרומית) קשים כדאיתא בב"ב (כה) ע"ש היטב מפסידים מגד הפירות:

רש"י ד"ה מים ראשונים. פונדקי ישראל כו' ומוכר לנכרי בשר חזיר כו'. עמש"כ במ"ר בלק אות מ"ה:

דף פד.

גמרא קיימתי בעצמי החכמה כו'. כצ"ל בלא וא"ו:
גמ' שם ריו"ח כי חש בצפידנא עביד הכי בשבתא ואיתסי. מרש"י ד"ה כמאן משמע דל"ג כ"ז:
בסה"ע לא אתרתי דרישא ולמעוטי דסיפא. כצ"ל ותיבת קמייתא למחוק וכן ליתא ברש"י:
רש"י ד"ה משחא דגדפא. על צדעיו. נראה דצ"ל על שיניו וכ"פ במס' ע"ז ע"ש:
רש"י ד"ה כסא דהרסנא. דגים כו' בשומן שלהן. כצ"ל:
רש"י ד"ה ה"ג הנ"מ כו'. אראב"ע משום ר' מתיא ב"ח כו'. לקמן (פו) איתא דשאל רמב"ח את ראב"ע משמע דתלמידו הוה [ולעיל (סוף דף נג) ובמעילה (יז) איתא דשאל את רשב"י שהיה אחר דורו של ראב"ע] ואיך יאמר כאן משמיה ועי' ביצה (כז) ולעיל (מט) וגירסא שלפנינו נכונה. שוב מצאתי באבות דר"נ פרק כ"ט דבד' חלוקי כפרה דלקמן שאל ר' מתיא את רי"ש בן אלעזר הקפר:

דף פד:

גמרא לא ספק שבת זו כו' אלא אפילו ספק שבת אחרת כו'. עפרש"י וק"ל טובא. א) דמאי איריא דשמא ימות בשבת הבא אפי' באחד בימות החול נמי (ואולי דדעתו ז"ל דאף דאמרינן לקמן (פה) דגם לחיי שעה מחללינן הוא דוקא דהח"ש הוא בשבת כגון דאם לא יעשו לו הרפואה ימות בשתי שעות ואם יעשו יחיה היום עוד שעה. או אם לא יעשו ימות קודם שבת הבאה ואם יעשו יחיה עוד שעה בשבת הבאה. אבל משום חיי שעה דחול לא כגון אם לא יעשו ימות למחר ביום א' ואם יעשו יחיה עד שבת הבא ולא שבת בכלל. ורמז לד"ז הוא מהלמוד של ר' שמעון ב"מ לקמן א"ת חלל עליו שבת אחת כדי שישמור שבתות הרבה. ועוד ראיה קצת ממנחות (מח) חטא בשבת כדי שתזכה בשבת אמרינן כו' ועמש"כ כעין זה בספ"א דר"ה). ב) דפשיטא הוא דאפי' ספק שמא ימות בעוד שנה או שנתים דמחללין. ג) מ"ק ה"ד כגון כו' מ"ד ליעכב כו' לא רישא סיפא ולא סיפא רישא. ד) למאי קאמר דאמדוהו לח' יומי כו'. אותה הרבותא עצמה היה יכול למימר בחד שבתא מ"ד ליעכב עד לאורתא כי היכי דלא ניחל עליה שבתא. ה) ממ"נ אם אין סכנה אי יעכבו עד אורתא מ"ט נחלל אה"ש בחנם. ואם יש חשש סכנה פשיטא:
אשר על כל אלה נלע"ד לפרש בדרך אחר אחר הקדימי איזו הצעות פשוטות והוא. אם נדע בבירור דנוכל להמתין עד הערב אז לא נחלל עליו אה"ש בחנם. ואם נצרך לעשות

לו הרפואה היום דוקא אבל אינו מוכרח לעשות תיכף רק דנוכל לאחרה עוד איזו שעות בכזה אמרינן הזריז ה"ז משובח. (ונ"ל דהא דתניא לקמן ואין אומרין נמתין לו שמא יבריא ר"ל דאפי' נוכל להמתין בטח עוד איזו שעות ואז נוכל להבחין אם נצרך לחלל עליו אה"ש או לא. אפ"ה לא ימתינו אלא מחללין עליו מיד הואיל דעתה הוא ספק ניתן עליו שבת להחלו) ואם נצרך לעשות לו הרפואה ב' פעמים פעם א' היום דוקא והב' נוכל להמתין עד לאורתא מ"מ מותר לעשות לו גם פעם הב' בשבת הואיל דכבר ניתן עליו לחלל אה"ש מה לי חילול אחד מ"ל ב"פ. וד"ז למדנו מגמרא דמנחות ס"פ רי"ש ש"ה שהרי דחתה שחיטה אה"ש וכן שם ברה"פ (סד) אבל הכא כו' ונתנה שבת לדחות כו'. והרא"ש כתב בפרקין סי' יד בשם הראב"ד סברא זו גם מדעתיד שבת לדחות לכן מקדמינן ומחללין אע"פ שאפשר בלא חילול ע"ש. וכן הרשב"א הביאו תור"ע ר"פ ר"א דמילה בישוב קושיית התוס' דשם ד"ה שלא ברצון ר"א. כתב כיון דצריך לחלל שבת במילה גופה להכי מחללין במכשיריה הקודמין (וכזה כתב ג"כ הר"ן בפ' כלל גדול ובביצה פ"א לענין היתר תלישת נוצת העוף קודם שחיטה) ועי' בר"ן בפ"ב דביצה גבי ממלאה אשה קדירה בשר במה דמפלפל בסוגיא דמנחות דלכאורה סותר קצת לדברינו. אבל המעיין הישר בקל ישפוט לחלק ואכמ"ל:

ועתה חדש לנו רב דאף בשתי שבתות אמרינן סברא זו דכיון דנתנה שבת לדחות מה לי שבת א' או שתים. (ואשכחן בספ"ג דכריתות דר"ג מחייב בכתב אות אחת בשבת זו ואות אחת בשבת אחרת. ולפמש"כ בכריתות (יט) במשנה דלת"ק דרבי יוסי מחייב ר"א אף בכתב אות אחת בשבת ואות אחת ביוה"כ גם בנידון דהכא י"ל אם נצטרך לחלל עליו יוה"כ מותר לחלל עליו גם את השבת עי' בט"א מגילה (ג ב) ד"ה ולאחותו דאמרינן הואיל בכה"ג אף מקילתא לחמירתא) וה"ק לא ספק שבת זו (פירוש לא שיהא הספק אם לא יחלל עליו שבת זו יסתכן אלא אף אם ברור לנו דגם אם לא יעשו לו הרפואה בשבת זו לא יסתכן) אלא ספק שבת אחרת (דאם לא יעשו לו הרפואה בשבת האחרת שמא יסתכן) וה"ד כגון כו' מחללין עליו גם שבת זו אע"ג דאפשר לאורתא כיון דסוף סוף יחללו השבת האחרת אמרי' מה לי חילול שבת אחת מה לי ב' שבתות. אבל לכאורה קשה דהא משמע בס"פ רי"ש דל"א סברא זו אלא בשכבר דחו אה"ש אבל הואיל וידחה לעתיד ל"א כמו קצירת העומר ל"א הואיל וידחה הקרבתו למחר אה"ש. וכן בפסחים (סט) א"ל ר"ע דמ"ל אם דחו כו' שהרי דחתה שחיטה את השבת תאמר כו' וע"ש בפרש"י. וזה יקשה גם להראב"ד והרשב"א שהבאתי. י"ל דהתם שאני דקצה"ע ומכשירי הפסח מעצמם לאו בני דחייה אה"ש נינהו לכן ל"א הואיל מעתיד אבל נידון שלנו ודהראב"ד ודהרשב"א

בלאו הואיל נמי בני דחייה אה"ש נינהו רק משום דאפשר בלא חלול הל"ל דלא ידחו לזה אמרינן הואיל אפילו מלעתיד. עי"ל דהתם אם הם לא ידחו אה"ש ממילא יבטלו הקרבתם לגמרי ולא תדחה שבת כלל ואיך שייך לומר הואיל משא"כ הני ע"כ תדחה השבת לחולה זה ולמילה זו. ובסוגיא זו לא נצרך לחלוקים אלו. דיל"פ הא דקאמר מ"ד ליעכב עד לאורתא קאי על שבת שניה וכן הא דלא ספק שבת זו. ואלא אפילו ספק שבת אחרת קאי על שבת ראשונה. וכגון דבשבת הא' מוכרח לעשות הרפואה בו ביום ויום הח' דהוא שבת השניה נוכל להמתין עד אורתא. או אפילו אם נוכל להמתין בשבת הא' עד לאורתא רק דאז נצטרך לעשות בח' ביום השבת דוקא אמרינן מה לי שבת אחרת מה לי זו ומותר לעשות לו בשבת הא'. וכיון דכבר חללו שבת זו מותר לחלל אף שבת הב' אף דעתה נוכל להמתין עד אורתא ודו"ק בכ"ז כי נכון הוא בס"ד:

גמ' שם תנ"ה כו' בין להברותו ואין אומרים כו'. ומה שבינתיים ליתא בתוספתא דשבת פט"ז וברי"ף ורא"ש. והגי' שלפנינו י"ל דרישא אשמעינן בודאי פק"נ וסיפא אשמעינן ד"ז אפי' בספק:

גמ' שם ואין עושין כו' ע"י נכרי ולא ע"י קטנים. כ"ה שם ושם וא"ש הסיום אלא ע"י גדולי ישראל:

רש"י ד"ה להברותו. רחיצה והס"ד ואח"כ מ"ד שמא יבריא:

רש"י ד"ה אבל מצטרפין. כגון שנים אומרים צריך וג' אומרים אינו צריך כו'. ולעיל (פ"ג) אמרי' ל"צ דאיכא תרי אחריני בהדיה דאמרי ל"צ כו' וע"ש ברא"ש ור"ן:

רש"י ד"ה למיתבר בשיפי. ל"א בשיבי כו'. כצ"ל בבי"ת. וכ"ה בערוך ערך שב הד':

דף פה.

גמרא אבל הכא כו' מאי איתי ליה למעבד. ופרש"י דתהוי איסורא דאורייתא. ק"ל דהא במרא וחצינא איכא איסורא דאורייתא כדמוכח בעירובין (לה). ונראה דהאיסור הוא משום בונה או משום חורש עתוי"ט שם וכמו גבשושית ונטלה עיין מ"א סי' רמד סק"ח. והיינו דוקא בגל דצרורות דקות דבטלי אגב קרקע והכא קתני מפולת דמשמע דהאבנים והקורות נפלו כמו שהן ולא נשברו לרסיסים ודאי דלא בטלו לקרקע ולית בהו לא משום בונה ולא משום חורש. ובעירובין תני גל ור"ל של צרורות דקות. ואל תשיבני דהכא ג"כ תני מפקחין עליו את הגל. דהכא קאי על המפולת שנזכר לעיל. ובמשנה שבירושלמי וכן ברי"ף ורא"ש ליתא לתיבות את הגל:

גמ' שם דכל מידי ממציעתיה מיתצר. עי' לעיל (נד ב):

גמ' שם נשאלה שאלה זו בפניהם. נראה דר"ל בפני לוי הסדר ורי"ש בנו של ראב"ע אך הם לא ענו דבר בפני רבותיהם. דאלת"ה למה הוזכרו. וכיוצא בזה דקדקו התוס' במס' ע"ז (סג ב) בד"ה ויתיב:

תד"ה לא צריכא. אם רוב ישראל דנגחיה תורא דידן לתורא דידיה. ודעת הה"מ פרק ט"ו מהלכות איסורי ביאה הלכה כ"ו דלשמואל דא"ה בממון אחר הרוב אפילו ברוב ישראל פטור וכן כתבו התוספות עצמם בר"פ אלו נערות ד"ה ועל הכותית לענין קנס ע"ש:

דף פה:

גמרא ועבודה דוחה שבת ק"ו **לפק"נ כו'**. ואין לומר קבורת מת מצוה תוכיח עי' סנהדרין (לה ב) משום דהיא א"ד אה"ע אלא קודם שהתחיל בה וכ"מ שם דאמר רציחה תוכיח שדוחה אה"ע. והיא אינה דוחה לאחר שהתחיל:

גמ' שם ושמרו בני ישראל את השבת וגו' אמרה כו'. כצ"ל עי' פרש"י:

גמ' שם אר"י א"ש כו' וחי בהם כו' א"ר כו' לבר מדשמואל דל"ל פירכא כו' טבא חדא כו'. ק"ל דהא אונקלוס תרגמו וחי בהון בחיי עלמא ועי' פרש"י שם. ועוד ק"ל דמשמע דשמואל חדש דרשה זו והלא כבר קדמהו ר' ישמעאל בסנהדרין (עד). ועוד רי"ש גופיה מה לו לדרוש כאן ממחתרת כיון דאית ליה דרשה דוחי בהם:

רש"י ד"ה ומה מילה. לפי שחייבין עליה כרת לאח"ז. משמע דטעמא משום דהוה פקוח נפש. וקשה הק"ו שאמר כאן ומה מילה כו'. וגם אינו ודאי כ"כ שאם ימול למחר וליומא אחרא יפטור ג"כ מכרת. (וזה י"ל ע"פ מש"כ התוספות במכות (טו ב) בד"ה במאי קא מיפלגי ע"ש) ועוד לטעם זה אפי' שלא בזמנה תדחה את השבת:

במשנה אחטא ויוה"כ מכפר אין יוה"כ מכפר. עי' תוי"ט בשם הרמב"ם. וק"ל דהא מוקמינן מתניתין אפי' כרבי דיוה"כ לא בעיא תשובה. ולענ"ד נראה הטעם פשוט ביוה"כ כדאמרינן בגמרא אגב שאני. אך גבי אחטא ואשוב לא שייך האי טעמא כיון דשב ע"ז גופיה במה שבטח עה"ת ולכן בעינן ב"פ:

דף פו.

גמרא יכול אף לא תשא עמהן ת"ל לא ינקה. המציין טעה כי הכוונה כאן עד לא ינקה האמור אצל לא תשא בעשרת הדברות אבל לא ינקה האמור בי"ג מדות מוקמינן ליה לקמן לשאינן שבין:

גמ' שם אמר שלשה הן ותשובה עם כאו"א. קשה להבין כיון דתשובה לבדה ג"כ מכפרת א"כ מ"מ ד' חלוקי כפרה הן. וישוב המהרש"א בח"א לא מחוור. ובתוספתא איתא דרי"ש גופיה אף דאומר ד' חלוקי כפרה הן עכ"ז חלקן כמו ראב"ע דהכא וצ"ע:

[**שם תשובה ויוה"כ תולין כו'**. בכ"מ פירושו דתולין היינו להגן עליו מן היסורים וכפירש"י לעיל (פה ב) והכא א"א לפרש כן דהא ע"כ נצרך ליסורין למרק. וי"ל] :

גמ' שם אביי אמר כדתניא ואהבת כו'. לכאורה נראה דר"ל דלפי שהבריות אומרות דתורתו הביאתו להמדות המגונות האלו ואומרות אוי לו שלמד תורה כו' א"כ מחלל כבוד התורה ומחלל ג"כ כבוד הנותנה ואין לך חילול השם גדול מזה. ופירוש הכתוב דבאמור להם עם כו' היינו דיאמרו עם ה' אלה ר"ל שלומדים תורתו ומארצו יצאו פי' יצאו מדרך ארץ והמוסר. ופרש"י בזה אינו מבורר בעיני:

גמ' שם ויהא משאו באמונה ודבורו בנחת כו' אומרות עליו אשרי לו לפלוני שלמד תורה אשרי אביו כו'. כצ"ל כדלקמן באבל כו':

בתוס' ותירץ ר"י כו' לאפוקי הני כו' לאו לית בהו. וק"ל דהא חשיב התם פסח ומילה אף דלא מחייבי עלייהו חטאת ולית בהו לאו:

דף פו:

גמרא גדולה תשובה שדוחה את לא תעשה שבתורה שנאמר כו' ואת זנית כו'. עי' מש"כ בחדושי לספר נת"ע אות ח' ונשמט שם בסופו. וכה"ג כתב התוי"ט בפ"ג דסוכה מ"ט ד"ה ובש"א:

גמ' שם אבל הקב"ה אדם עובר עבירה בסתר כו'. עי' רש"א בח"א. ול"נ משום דבפרהסיא איכא לפעמים חילול השם דאין מתכפר בתשובה לחודה כדלעיל. ועי' באבות פ"ד מ"ד בתוי"ט ד"ה כל המחלל:

רש"י ד"ה אחת קלקלה. ועי' רש"א. אבל אנן קיי"ל כר"ע במכות (יג ב) דלאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד אין לוקין עליו. והכא יל"פ בפנויה וזנתה עם אחד מחייבי כריתות. אבל יותר נל"פ דהכוונה בכאן על מכת מרדות וכמו שפרש"י בקדושין (פא) ד"ה מלקין ובד"ה אתה מוציא לעז ודומיא דפגי שביעית דאין בהם רק לאו הבא מכלל עשה [ודברי בעל מגילת אסתר במ"ע ג' שהוסיף הרמב"ן ע"ש. תמוהין. דמה יושיענו זה שהתרו בה. אטו אם מתרין להעובר מ"ע ילקה] :

דף פז.

גמרא לא אביא הרעה בימיו טוב להטות צדיק במשפט טוב להם לצדיקים כו'. כ"ה הגי' בע"י. ודריש מלת טוב למעלה ולמטה. עי' מש"כ בק"א להט"א בר"ה ד"ה שייך לאבני שהם:

גמ' שם אם ממון יש לו בידך. כצ"ל וכ"ה בב"מ ובב"ב:

גמ' שם אמר עשאוני כאשפה כו' א"ל השתא כו' דכתיב לך התרפס כו'. נראה דמפרש התרפס כפי' המפרשים שהוא מלשון רפש או לשון דריסה לכן קאמר השתא ר"ל דכבר קיימתי התרפס צריכנא לקיים ורהב רעך לפייסך ולהוציאך מלבך:

גמ' שם ומחייה בקועיה. נראה דזהו מדה כנגד מדה שהוא חטא נגד רב בחמוס דברים וגם עתה שקראו אבא בשמיה וזלזלהו וחטא בקול היוצא מהגרון:

רש"י ד"ה מכתפי. באלונקי כו'. עי' ביצה (כה ב):

דף פז:

גמרא אלא ר"ח חלמא חזי כו'. בגליון בשם מ"א מלת אלא צ"ע. עי' תוס' ר"פ במה אשה בד"ה אלא ויתיישב לך דה"נ סתמא דגמרא מקשה ומפרק:

גמ' שם רב יהודה אמר כי עונותינו כו'. כצ"ל:

גמ' שם ושמואל אמר ממעמקי הלב. לפלא בעיני שנשמט וידוי זה מנוסח סדר תפלותינו וע"כ לא ידענו מה הוא:

גמ' שם והוה יתיב וכי מטא ש"ץ ואמר אבל כו' קם מיקם. משמע לכאורה דבכל התפלה היה יושב ותיובתא להרמ"א באו"ח סי' קכ"ד ס"ד. אבל י"ל דהכא קאמר בשאר נוסח הוידוי או פיוטים שאמר הש"צ כמו שאנו נוהגים:

רש"י ד"ה חלמא. וכשראה חלום זה על רב דאג למות כו'. יתכן שלזה כוונו לעיל (ס"ד פו) במה שאמרו והרשות מקברת את בעליה:

רש"י ד"ה אינו חותם מקדש ישראל. נ"ל שהוא פירוש על הא דקאמר ר"מ וחותם בוידוי ומפרש דאינו חותם מקדש ישראל כמו שש"צ חותם עליו אלא כו' ודלא כהרש"א. ומשמע מהרש"א שהיה לפניו הגירסא בפרש"י ד"ה וחותם וד"ה אינו חותם בדבור אחד וזה סיוע למה שפי' בכוונת דבריו ודלא כמו שהגיה לחלק דבריו:

תד"ה והאמר. וכה"ג פי' גבי אין מקדשין את החדש בלילה כו'. נראה דצ"ל ובה"ג פי' והוא ר"ת ובהלכות גדולות ועי' בת"י ובראש ר"פ תה"ש:

בא"ד וכ"ת כיון דהתפלל בשאר לילות שויא עליה חובה כו'. ק"ל דמשמע דאפ"ה מכי שרי המייניה לא מטרחינן ליה הואיל דעיקריה רשות א"כ מאי מקשו דאמאי איצטריך לשנויי הכא כו' לימא כו' דהא גם לדעת ר"י צ"ל דמוצאי יום הכפורים הוי כמו שרי המייניה וה"נ איכא למימר לדעת בה"ג וצריך עיון:

דף פח.

גמרא רי"א מן המנחה ולמעלה אינו יכול לטבול. עי' שבת (קכא) בתוספות דגרסי אין צריך. והנה כמה נדחקו רש"י ותוס' בסוגיא זו. ולע"ד נראה לפרש דבברייתא קמייתא דאמר בע"ק כו' עד המנחה קאי אכל חייבי טבילות דרישא ועדיין המה בתוך ימי ספירתן דהשתא אין בו משום טבילה בזמנה כיון דעוד טומאתו בו מחמת טומאת השבעה. ובברייתא השניה פליג באמת ר"י על הרישא נמי אלא דנקט בע"ק משום דמודה ביה לת"ק בקודם המנחה. א"נ י"ל דברייתא קמייתא מיירי בבע"ק שראה מאתמול ונכון בעז"ה:

נשלמה מסכת יומא. בעזרת נוצר האומה: